Cluj-Napoca, str. Mecanicilor, nr. 48
Redacția: tel/fax 0364-117246; 0728-084801
e-mail: edituraeikon@yahoo.com
web: www.edituraeikon.ro
Difuzare: 0264-593547; 0728-084803
e-mail: eikondifuzare@yahoo.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DÂNCU, VASILE SEBASTIAN
Politica inutilă / Vasile Sebastian Dâncu. - Cluj-Napoca : Eikon, 2007
ISBN 978-973-757-053-6

32(498)

Lector: Ancuța Abrudan
Copertă: Iuliu Duma
Tehnoredactare: Adrian Cernea

Tipărit la FABRICA DE CĂRȚI
tel. 0720-600989
e-mail: fabricadecarti@gmail.com

VASILE SEBASTIAN DÂNCU

POLITICA INUTILĂ

EIKON
Cluj-Napoca, 2007

POLITICA INUTILĂ

CUVÂNT ÎNAINTE LA „EDIȚIA A II-A"*

Motto:
„Te rog, lasă viitorul să doarmă, aşa cum merită.
Deoarece, dacă-l trezeşti înainte de vreme,
atunci o să ai un prezent adormit."
F. Kafka

La numai două luni de la prima ediție a acestei cărți, plămădită de prietenii mei din texte publicate sau încă nepublicate de mine, dar circulate în cerc restrâns, am hotărât să facem o a doua ediție pentru un public mai larg. Am făcut o schimbare de titlu la sugestia multora din cei care au citit această lucrare, nemulțumiți că titlul pare doar reflexia unei experiențe personale de politician, lucru valabil dar, au spus unii, există foarte multe elemente care definesc o atitudine ce ar trebui să fie colectiv împărtăşită. Am completat prima ediție cu multe texte noi, capitalizând şi o experiență de câteva luni în plus.

Inițial, aceste texte erau, în viziunea mea, un volum anexă la o sociologie a politicii româneşti, vo-

* Prezenta lucrare este o ediție revăzută şi adăugită a volumului *Antidoturile disperării*, apărut în noiembrie 2006 la Editura Eikon. (*n.ed.*)

lum în care urmează să valorific experienţa mea de cercetător şi profesor de sociologie, marketing politic şi comunicare. Obsedat de a da o viziune cât mai completă asupra fenomenului politic din ţara noastră m-am gândit să asociez un demers de o cât mai mare obiectivitate şi neutralitate axiologică (atât cât sunt ele posibile) rezultate din cercetarea cantitativă si calitativă, cu o hermeneutică întărită de observaţia mea, ca participant direct la marea politică.

* * *

Când scriu aceste rânduri, am senzaţia că ne aflăm la capătul unui ciclu politic şi istoric, un moment în care asistăm la sfârşitul sistemului politic românesc. Fără a ne aştepta ca acest lucru să se întâmple peste noapte, îmi pare destul de clar că actualul sistem politic românesc este falimentar şi schimbarea lui devine o probă obligatorie pentru noi toţi.

Şaptesprezece ani pierduţi. În 17 ani, politicienii nu au fost capabili să structureze o strategie de dezvoltare economică a României. Atunci când s-a realizat o strategie de dezvoltare durabilă, ea a rămas doar pe hârtie, nimeni nu a ridicat un deget măcar pentru a punerea ei în practică. Chiar dacă decalajele istorice nu pot fi eliminate cât ai bate din palme, România a rămas să perpetueze o societate a subdezvoltării durabile. Instituţiile democraţiei s-au dezvoltat puţin şi practicile civismului sunt mai mult simulate. Dezindustrializarea şi hemoragia externă a forţei de muncă nu au primit nici un răspuns din partea politicienilor. Prăbuşirea sistemului de educaţie şi proliferarea unui mecanism de achiziţie a diplomelor prin intermediul unor SRL-uri de învăţământ superior sau ucigaşul sistem de îngrijire a sănătăţii nu au reuşit până acum să ducă la reforme consistente care să treacă dincolo de interesele politicienilor aflaţi, prin rotaţie, la putere. Privatizarea economiei a fost singurul proiect politic care a avut continuitate, dar aici se vede cel mai bine faptul că interesul public nu este încă destul de important încât să contrabalanseze interesele private ale politicienilor şi oligarhiei politice.

O politică a improvizaţiei şi diletantismului a fost înlocuitoarea unui adevărat management strategic al societăţii. Dacă studiem programele partidelor politice de la ultimele alegeri o să vedem că programul impus de Bruxelles privind integrarea României reprezintă substanţa tuturor programelor, chiar şi a partidelor contrasistem. Politica ultimului deceniu şi jumătate a reuşit doar să perpetueze *un marketing al urii şi o retorică a respingerii emoţionale a adversarilor politici,* deveniţi subit duşmani de moarte (după cum o atestă şi azi discursurile de înfierare ale tuturor liderilor politici de partid). În acelaşi timp omniprezenţa retoricii de demascare a duşmanului politic a făcut imposibil orice examen critic veritabil. În hărmălaia celor care demască ceva în fiecare zi este imposibilă promovarea analizei sau vocea specialiştilor în sociologie, economie sau polititologie.

Politica – zgomot de fond. Trăim tirania acustică a zgomotului de fond al politicii. Politica este mai

mult zgomot de fond decât un proiect de societate. Astfel, politica este un fel de halucinație a celor care participă la proces sau scriu despre asta. Contactul cu realitatea politică a Parlamentului European m-a convins că numai la nivelul jocurilor de limbaj mediatic sau analitic, politica noastră este ceea ce credem noi că este, de fapt, politicianul român este doar o umbră a ceea ce nici măcar nu există, este un fel de copie a unei fantome, copie a unei intenții neclare, niciodată puse în practică. Politicienii știu destul de vag ceea ce ar trebui să facă, dar nici măcar o clipă nu s-au hrănit cu iluzia că aceste lucruri ar putea deveni vreodată operaționale și în România. Un excepționalism românesc a fost mereu invocat, fie sub forma „nu am ajuns noi în stadiul acela", fie în cea sofismului privind distanța uriașă dintre teorie și practică.

Politica românească este handicapată de faptul că nu poate crea mituri, are o capacitate zero de simbolizare. Oamenii sunt tot mai fascinați de vulgaritatea politicii, dar și-au pierdut capacitatea de a admira sau de a crede în cineva. În condițiile unei politici a simpatiei spontane, emoționale, politicienii sunt iubiți sau respinși fără motive și fără o fundamentare cât de cât elaborată. Un marketing al urii este folosit de așa-zișii strategi, răspunsul emoțional este o hoardă care înjură și nici măcar nu-l ascultă pe celălalt. Politicienii nu dialoghează pe teme politice, pe teme structurate pe probleme reale, adună dosare unii despre alții, se duelează pe tema cine este mai corupt. Intelectualii

nu au ce să caute în această dispută, pentru că ei nu au case, mașini, acareturi sau conturi pentru a merita să fie băgați în seamă. Românii cred doar în ceea ce văd la televizor sau în ceea ce aud de la prieteni sau vecini, prea puțin pentru a crea un câmp de dezbatere publică.

Războiul românilor împotriva lor înșiși. Privită din acest unghi, *politica pare un război civil al românilor împotriva lor înșiși.* Un discurs public antipolitic, la modă astăzi în România, scade credibilitatea instituțiilor politice sub orice limită, astfel că trăim sub zodia unei litanii antidemocratice, tot mai des aduse în spațiul public de o serie de intelectuali de dreapta. Halucinațiile colective sunt adevărurile cele mai clare ale societății românești. Dacă recitești paginile amare scrise de Ștefan Zeletin, Caragiale, Rădulescu-Motru, Drăghicescu, Arghezi, Camil Petrescu, George Călinescu sau alți intelectuali interbelici, ai senzația că România nu avansează în constituirea unei culturi politice a democrației.

Politicianismul definit de Rădulescu-Motru ca un gen de activitate politică - sau, mai bine zis, o practicare meșteșugită a drepturilor politice - prin care câțiva dintre cetățenii unui Stat, tind și, uneori, reușesc să transforme instituțiunile și serviciile publice, din mijloace pentru realizarea binelui public, cum ele ar trebui să fie, în mijloace pentru realizarea intereselor personale, este și astăzi tema cea mai importantă a imaginii mediatice a politicii.

Conflictul este singura miză a politicului. Pentru politicieni, conflictul este o formă de legitimare şi un fel de verificare a ataşamentului. Ataşamentul la un grup sau la o ideologie trebuie probat, căci loialitatea este în politica noastră cea mai importantă valoare. Conflictul politic este continuu, el nu poate avea o rezolvare căci ar dispărea politica şi personajele ei. El apare la toate nivelurile organizării sociale ca o teatralizare a vieții politice. Conflictul permanent se transmite şi în interiorul trupelor, iar politica noastră are aspectul unui război total. Când vine o guvernare nouă, totul se ia de la început, se refac legi şi ordonanțe, nimic nu rămâne ca fundament. Catalizatorii principali ai conflictului sunt sfetnici, consilierii liderilor şi cei aflați la nivele intermediare de decizie. Cei mici, în lipsa altor rațiuni ale politicii, fac o competiție de loialitate care nu se poate exprima decât în cadrul unui conflict permanent cu alte partide. Se naşte o cultură a conflictului care este incapabilă să genereze proiecte serioase, pe termen lung. Poate doar proiecte demagogice sau acțiuni cu caracter polemic. Cultura conflictului are nevoie mereu de adeziune publică şi de aici politica noastră primeşte alte două rele: marketizarea şi populismul. Conflictul politic ca miză a politicii blochează ascensiunea specialiştilor, căci valorizarea agresivității creează false ierarhii în structurile politice. În această situație femeile au tot mai puține şanse să răzbată, societățile noastre tradiționale neacceptând „războinici cu fustă". Logica şi discursul confruntării dezvoltă şi o anumită logică de argumentare.

Retorica politică devine o armă, nu un instrument de educare. Conflictul permanent produce şi îndepărtarea oamenilor de politică, conflictul nu poate aduna în jurul lui ceva. Dincolo de absenteismul electoral care creşte, credibilitatea instituțiilor are de suferit serios. Dacă citeşti studiile de sociologie ai senzația că democrația nu are cum să funcționeze într-un asemenea dispreț instituțional. Fiind o politică de război, nici politicienii nu ies la pensie, îmbătrânirea clasei politice fiind un fenomen pe care nu reuşim să-l stopăm pentru-că, nu-i aşa, generalii nu ies la pensie! Conflictul ca singură miză a politicului propagă şi produce o regulă a suspiciunii generalizate, în interiorul organizațiilor politice, dar şi față de societatea civilă. Există prea multe secrete de partid, dar şi trădători de meserie. „Sursele" din politică generează cele mai multe evenimente de informare. Din cauza acestei mize continue, intelectualii fug de angajare politică căci, paradoxal, angajamentul îi etichetează public şi devin proscrişi, cel puțin pentru cei care se simt pe o altă baricadă politică. Conflictul permanent are nevoie de un teren de mare vizibilitate socială, astfel că sediul politicii a devenit televiziunea, cu toate efectele colaterale ale acestui fapt: vulgaritate, spectacol ieftin, inconsistență, prevalența emoționalului față de rațional. Conflictul produce o identitate de conflict, o identitate de confruntare. *Noi* şi *ei*, *ei* sunt duşmanii care trebuie răpuşi prin orice mijloace. Iar acest lucru schimbă fundamental şi strategia politică: nu mai avem o politică orientată spre rezolvarea problemelor sociale, ci o

strategie orientată spre confruntarea cu inamicul. Logica de confruntare distruge viitoarea funcționare a coalițiilor politice. Nici Convenția Democrată din România, și nici Alianța DA nu au reușit să reziste la putere decât în iureșul confruntărilor electorale unde ura era singurul operator de solidaritate. În fine, în politica-război, prada este una dintre cele mai importante motivații. Funcționând ca principală resursă internă de motivație, oferirea de posturi în administrație produce lefegii tradiționali ai partidelor și privează administrația de specialiști.

Lecția lui Gennaro Ciancio, un prieten italian din Cluj, este una pe care încă n-o înțelegem. Gennaro a scris două cărți și le-a publicat pe cheltuiala lui demascând corupția de sistem din România. Unii se uită la el ca la un Don Quijote care crede în fantasme, cei mai mulți îi aduc aminte că o carte sau 10 cărți nu schimbă nimic într-o țară coruptă; explicația cetățeanului european Genaro este simplă, dar în același timp crezi că este un discipol al lui Habermas: *există spații publice ale democrației care trebuie ocupate de oameni, sunt zone de protest pe care dacă nu le ocupă cetățenii, le ocupă puterea.* Ați vrea să vină cei de la putere să ocupe aceste spații, să mimeze ei opoziția? Cetățeanul plătitor de impozite trebuie să-și folosească toate drepturile, iar dreptul de a protesta a fost cel mai greu câștigat și se pierde cel mai ușor, ne arată toată istoria.

O politică mioapă. Majoritatea politicienilor își construiesc proiectele viitorului pornind exclusiv de

la modelul trecutului, nu adaptându-se la o realitate care se schimbă foarte repede.

În general, politicienii miopi sunt prizonierii orizontului lor imediat și înțeleg foarte puțin din ceea ce se întâmplă în viața politică și socială. Ca prizonieri ai orizontului lor propriu, politicienii atinși de miopie se înconjoară, în funcții publice, de familie, de prieteni, cumetri, fini, cumnați sau șogori. Pe relații de cumetrie se poate ajunge lesne vice-prim-ministru, din contabil de firmă, ministru sau nașu` de cununie te poate pune prefect. Cei care fac acest tip de politică se închid în sine, în loc să se deschidă spre societate. Își blochează calea spre ceilalți, se asfixiază încet. Dacă politicienii români s-ar gândi măcar cinci minute pe săptămână la ceea ce sociologii numesc legea gradelor de separare, și-ar da seama că posibilitatea de a penetra în medii cât mai diferite este dată tocmai de deschiderea spre oameni noi, spre spații încă neexplorate, spre categorii de populație din ce în ce mai îndepărtate de grupul său de definiție sau origine. Dacă ar lua în echipe oameni noi, șansele de a se insera în rețele de multiplicare ar fi cu atât mai mari. Politicianul miop nu privește în jurul său decât foarte rar, iar atunci când o face se uită cu dispreț, ură sau nepăsare. El nu știe astfel mare lucru despre România și nici despre lume. În mediul lui se creează un fel de narcoză a grupului mic în care nimic nu poate să pătrundă, nici informații, nici oameni și nici o schimbare nu mai devine posibilă. În interiorul unui asemenea grup, consensul afectiv ucide totul.

Exaltarea ideologică. Nu mai avem timp de contraideologii, cum scriam în anul 2000, în cartea mea „Țara telespectatorilor fericiți", este nevoie de acțiune, acțiunea este antidot sigur și singurul împotriva disperării. Mai ales că observăm imposibilitatea unui examen critic asupra istoriei și devenirii noastre. Exemplul procesul comunismului și idealizarea trecutului ne conving asupra zădărniciei oricărui efort românesc de evaluare sau luciditate istorică. Elanul retrospectiv și idealizarea au fost constantele care au creat condițiile falimentului politic. Am încercat să reconstruim un trecut iluzoriu, nu un viitor probabil. Ca la Orwell, de 150 de ani, rescriem trecutul pentru a controla viitorul. Dar viitorul are nevoie de un proiect, iar acesta nu se poate mulțumi cu utopiile noastre retrospective.

Lipsa fundamentului moral al politicii noastre reprezintă, poate, începutul tuturor relelor. O lipsă generală a raportării la valori care nici măcar nu sunt invocate în spațiul intern al dezbaterii. Cel mai bun exemplu este măsurarea distanței dintre vorbe și acțiuni politice, acolo unde se poate. După 17 ani în care toate partidele se întrec în condamnarea migrației aleșilor de la un partid la altul, iată cum arată un tabel al transferului de politicieni și a modului în care primarii se reorientează după alegeri spre putere. Nici valorile stângii, nici cele ale dreptei nu sunt un liant destul de puternic pentru a păstra o minimă coerență între angajamentele politice față de electorat și comportamentul politic efectiv.

	Alegeri 2000	Măsurare IPP 2001	Măsurare IPP 2003	Alegeri 2004	Măsurare IPP 2005	Analiză IPP 2006
PSD	1050	1584	1951	1704	1652	1263
PD	483	407	307	392	475	786
PNL	251	262	209	447	553	656
UDMR	148	149	159	186	193	195
Indep.	159	90	115	82	68	102
PUR (SL)/PC	32	64	76	124	97	89
PRM	66	53	37	82	60	41
Alții	768	348	121	128	72	47
	2957	**2957**	**2975**	**3145**	**3170**	**3179**

Tabel: Migrația primarilor (Institutul de Politici Publice, 2007)

Politicienii participă cotidian doar la cursa de ademenire a votanților. Politica nu se poate reduce la marketing politic sau tehnici de influențare. Analiștii se înghesuie la televiziune să vorbească doar despre asta, ca și cum politica ar fi doar o mare uzină de manipulare și sugestibilitate. În deceniul și jumătate trecut de la revoluție, procesul de reconstrucție a elitelor a cunoscut o fază de reconversie a elitei nomenclaturii comuniste, într-o nouă elită economică sau politică. Societatea civilă a fost, în tot acest timp, incubator pentru construcția unei contraelite de dreapta, care astăzi ține un tot mai vehement discurs antidemocratic.

Politica inutilă. Am numit această a doua ediție a lucrării „POLITICA INUTILĂ" fără a crede cumva că politica este o activitate inutilă. Din contră, cred doar că actuala politică românească este una ce corespunde unei nefericite tradiții de încremenire istorică. Cred că este o politică primitivă, barbară, pre-

modernă. Sunt convins că managementul unei societăți trebuie făcut de oameni politici, selecționați prin grile și criterii democratice. Nu pot crede că există o elită, undeva prin labirintul social, care ar putea să înlocuiască ceea ce pune competiția democratică în instituțiile puterii. Oricât am huli votul democratic, cred că este periculos discursul unor exaltați ideologi ai dreptei care propagă confuzia afirmând tot mai obraznic că masele sunt un organism amorf și tembel și reduc judecata procedurilor democratice la proceduri strict electorale. Cred, alături de profesorul Adrian-Paul Iliescu, o minte lucidă a acestui timp, că *„substanța democrației nu stă în vot sau în regula majorității... ci în amplificarea participării, amplificarea dezbaterii publice și amplificarea libertăților individului"* și că discursul împotriva democrației și instituțiilor sale reprezintă un adevărat pericol pentru societatea noastră. Politica noastră este inutilă pentru că nu a reușit să aducă societății noastre plusul de inteligență de care avea nevoie. A fost inutilă și pentru că nu a încercat măcar să-și închipuie viitorul României. Mă înspăimântă tradiția culturii noastre politice, încărcată de toate relele societății noastre, tradiție care nu ne poate oferi nimic bun ca model, oricât am încerca noi să idealizăm trecutul nostru politic precomunist.

Nu sunt pesimist, chiar dacă de multe ori am simțit disperarea sau rușinea de a fi politician. Cred că politica noastră va scăpa de atributul inutilității atunci când va integra în proiectele ei, de stânga sau

de dreapta, credința în posibilitatea unui proiect de schimbare a lumii noastre. Schimbare programată, inteligentă, urmare a unor eforturi de gândire pragmatică, nu așteptarea ca să se îndeplinească miracole după integrarea în NATO sau UE.

Dar politica va rămâne inutilă până când va crește activismul politic al intelectualilor și al cetățenilor în general. Înțeleg inactivismul oamenilor și, uneori, am spus tinerilor politicieni: *înțeleg inactivismul vostru. Nu este lumea voastră, nu vă recunoașteți nici în partid, nici în mediul social, mediul nu vă aparține. Nu are cum să vă placă ceea ce trăiți. Știu de ce nu vă place politica: este pentru voi o lungă așteptare, până se vor căra boșorogii de azi și o să vă vină rândul și vouă. Politica nu are viață, sunt puțini cei care cred în valori autentice: de stânga sau de dreapta. De unde știu asta? Simplu, nici măcar nu se vorbește despre ele, nimeni nu le invocă. Trebuie să împrumuți ceva din sufletul tău politicii. Dacă nu împrumutăm din sufletul nostru politicii, ea rămâne moartă.*

Cred că politica va rămâne inutilă dacă nu va face apel la valori. Acceptăm necritic tot ceea ce se vehiculează în spațiul politic, nu participă la prelucrarea ideilor și de aceea intelectualii acestei țări nu se apropie de noi. Am auzit de multe ori în ultima vreme ideea că noi construim capitalismul acum și, vezi doamne, noi toți trebuie să participăm la acest efort. Actualul prim-ministru a câștigat Președenția PNL cu un document intitulat „Să construim împreună capitalismul în România". Este o absurditate: noi, cetățenii, nu construim capitalismul, capitalismul se construiește singur, îl

construiesc capitaliştii. Noi trebuie să-i apărăm pe oameni de excesele luptei pentru profit şi de încercarea de a se distruge statul român şi preluarea tuturor resurselor sale. Noi nu construim capitalismul, dar participăm fără voia noastră, la creşterea averilor lor, contribuim la naşterea de capitalişti.

Ni se spune zilnic că, în fond, capitalismul este bun pentru că aduce piaţa liberă. Să fim serioşi, capitalismul nu a însemnat niciodată piaţă liberă; piaţa liberă nu se reduce la capitalism; de la începuturile sale şi până în prezent, capitalismul a format oligarhii corporatiste care au dominat piaţa, acţionând tocmai împotriva liberului schimb al mărfurilor. Capitalismul nu e sinonim cu piaţa liberă. Să fim atenţi, o altă gândire unică se instalează dacă nu avem curajul să intrăm în dezbaterea de idei!

Îi înţeleg pe oamenii care spun că nu suportă sectarismul politic, de stânga sau de dreapta. Sectarismul de stânga este o închidere într-un proiect destul de vag definit, o luptă cu o dreaptă închipuită. Dacă un guvern de dreapta face o lege a pensiilor, nu este bună pentru că pensionarii sunt ai stângii. Sectarismul de dreapta apare la fel de frecvent dacă stânga militează pentru egalitate, când un guvern de dreapta face o discriminare pozitivă, ea trebuie eliminată, deşi poate ea alină o suferinţă.

Dar ceva tot nu înţeleg! *Dar nu înţeleg de ce noi, politicienii, dar şi ceilalţi români, nu visăm să schimbăm lumea.* Politica nu va mai fi inutilă când va interioriza un adevăr incontestabil şi trist: *viaţa este un infern*

pentru tot mai mulţi oameni. Aţi văzut două evenimente recente, desfăşurate la distanţă de câteva zile: lansarea topului celor trei sute cei mai bogaţi români şi revolta nefericiţilor din Zăbrăuţi. Primii 300 au deja o avere comparabilă cu 20% din PIB, primii 1000 probabil au 50%. Problema este ca toţi am plecat acum 17 ani de la aceeaşi linie de start, cu bagaje puţine şi cu buzunare goale. Cei din top vor institui pe zi ce trece, tot mai puternică, democraţia bâtei şi a furtunului cu apă. O violenţă îndreptată împotriva celor slabi. Aceşti trei sute şi colegii lor din topul celor 1000 şi cei 5000 au deja ce apăra şi o să vedeţi ce aranjamente democratice vin pentru cei care nu vor reuşi să plătească toate tarifele impuse de ei.

A face politică înseamnă a avea o atitudine faţă de o stare a lucrurilor care te nemulţumeşte. În ianuarie 1990, focurile de armă care uciseseră tinerii ieşiţi în stradă au dat semnalul unei competiţii nemiloase. O competiţie pentru supravieţuire şi construirea unei fericiri terestre. Unii au furat startul, alţii au folosit metode incorecte, fiţuici sau alte şiretlicuri. Unii au avut talent mai mult, unii noroc, alţii poate au muncit mai mult. Nu puteau însă, în mod obiectiv, să câştige toţi. Două treimi au pierdut această competiţie, sunt dependenţi, se luptă încă să iasă la liman. Nu foloseşte la nimic să-i urăşti pe cei care au reuşit, nici nu trebuie să le porţi de grijă acestora. Trebuie să acţionezi, fie că eşti politician, fie că nu. *Nu poţi să le ceri oamenilor să gestioneze riscuri mai mari decât sunt capabili.* Trebuie să ne dorim să schimbăm lumea şi să credem că

acest lucru este posibil. *Dacă nu participăm la schimbare, ea se va face oricum, dar fără noi.*

* * *

Moştenirea crizei. Am moştenit tradiţia unui sistem politic interbelic neperformant şi profund corupt. Politicieni fără viziune care nu s-au gândit niciodată să sacrifice ceva pentru naţiune şi capitalişti de carton care, încă de la începutul secolului trecut, aveau cifra de afaceri realizată prin afaceri cu statul. Dintre toate determinările contemporane ale activităţii politice cel mai bine se vede la noi dimensiunea conflictuală. Aş fi vrut să numesc politica noastră în aceste texte o *politică pentru barbari*, cum spune profesorul Daniel Barbu într-o excelentă lucrare, o politică a instinctelor primare în care populismul este tot mai prezent. Mi-ar fi plăcut să se cheme *ţara de unică folosinţă*, după o expresie pe care am folosit-o într-un discurs parlamentar care a schimbat cursul unei dezbateri privind destinul Fundaţiei Gojdu. Nici *Anatomia răului* nu este un titlu disponibil, fiind o carte de filosofie politică a profesorului Adrian-Paul Iliescu, lucrarea cea mai lucidă despre tradiţia politică românească, cel puţin din perioada postbelică. Nici *Însemnări din ţara măgarilor* nu am avut cum s-o numesc din pricina îndrăznelii de a o scrie a unui avocat din Bârlad, cu peste 100 de ani înainte de a mă naşte eu.

Consensul antidemocratic şi democraţia fragilă. Cu toate aceste slăbiciuni, zi de zi mass-media şi chiar instituţii politice participă la construirea unui *consens antidemocratic.* Filosofi de ocazie sau intelectuali de dreapta defilează pe ecranele televizoarelor criticând hoarda de sălbatici care populează Parlamentul, stimulând direct soluţiile autocratice care pun între paranteze democraţia şi, din poziţii de putere unde se află în acest moment, mimând independenţa politică, critică masa amorfă care este populaţia şi ridică în slăvi un trecut politic interbelic colorat ideologic, dar asemănător până la identitate cu vremurile triste de astăzi. În condiţiile în care avem o stângă încă timorată de eticheta neo- sau criptocomunistă, cu care este întâmpinată la orice simulacru de dezbatere şi o dreaptă care zilnic se plânge că democraţia nu îi selecţionează pe cei mai buni, nu duce până la capăt raţionamentul abandonării ei, dar nici nu se chinuie să participe la perfecţionarea mecanismelor ei. Astfel, democraţia românească este fragilă şi tradiţia politică românească la care ne-am racordat simbolic nu ne sprijină la consolidarea ei. Societatea este moartă, iar iniţiativa civică este zero. Sindicatele au fost înghiţite de partide, liderii lor devenind parlamentari, miniştri sau oameni de afaceri. Până în anul 2000 au mai existat mişcări de stradă care creau măcar impresia că societatea se mai poate revolta. Mişcările contestatare au dispărut aproape cu desăvârşire. Venirea dreptei la putere a înglobat în corpul politic partea activă, militantă, a societăţii civile, cele mai cunoscute personalităţi devenind miniştri, consilieri prezidenţiali sau ambasadori. Dacă nu ar fi lupta între grupuri oligarhice sau dintre acestea şi Preşedintele

Traian Băsescu, nu am avea decât consens amorf sau campanii împotriva partidelor din opoziție.

România nu mai visează. Societatea noastră nu visează să se elibereze, ca alte societăți. Am fost de multe ori în Franța în perioada protestului tinerilor împotriva unei măsuri de dreapta, cea a numitului CPE, primul contract de muncă al absolvenților. Tinerii au ieșit și au blocat orașele, studenții au dat foc cărților, parcă arătând că vor să se despartă de memoria culturală. După câteva luni de lupte de stradă cu trupele guvernului tinerii și societatea civilă au învins. Capitalismul nu a reușit să impună o măsură de sclavie pentru începutul carierei unui tânăr absolvent. Sigur, nu este posibilă comparația patriei noastre cu Franța revoluționară, dar la noi nici măcar un tânăr nu ar fi ieșit în stradă, nici un părinte nu ar fi observat că se întâmplă ceva nefiresc cu carierele viitoare ale copiilor lor. După miracolul din decembrie 1989, ar părea că energia noastră de contestare s-a consumat total. Românii nu visează să se elibereze, noi visăm să emigrăm. Suntem tot mai izolați unii de alții și nu credem că există un mod de viață care ar putea depăși capitalismul individualist și societatea de piață. A prins în schimb mitul că lumea merge spre un progres nedefinit în care, până la urmă, toată lumea o duce bine și toți devenim liberi. Câștigă teren sentimentul de neputință, iar pentru cei mulți doar miracolul mai poate aduce o lumină. Gigi Becali, tribunul care aruncă bani, îl înlocuiește pe tribunul care arunca doar cu vorbe despre națiune și dușmanii ei care au adus răul

pe acest picior de plai. Blazați și speriați de viitor, românii nu observă că am intrat într-un sistem social în care zeul profitului amenință viața.

Putem crede într-o lume mai bună? Într-o societate în care se sinucid copiii de dorul mamelor plecate prin Europa la muncă, deși și în România se poate munci, e drept, pe bani mai puțini, nici măcar nu se mai chinuie vreun politician sau un intelectual să spună că se poate construi o societate mai dreaptă. Nu avem o avangardă intelectuală care să creadă în acest proiect, o avangardă care să aducă oamenilor promisiunea unei lumi mai bune, nu doar subvenții la hectar sau creștere de salarii ori locuri de muncă pe care statul nu le mai poate crea. După ce am trecut prin experiența de guvernare și apoi prin cea de senator am acum o iluzie în minus: *știu că nu ajunge să vină stânga la putere pentru ca să se realizeze acest vis al omenirii, deși o stângă progresistă poate fi o condiție necesară pentru a demara acest proiect.* Nu putem depăși un fel de realism posibilist, o paradigmă care ne-a băgat în cap faptul că trebuie să ne limităm la ce e posibil: nu sunt bani de salarii, producem puțin, suntem neperformanți, vom atinge nivelul altora doar peste câteva decenii, peste două sau trei generații. Ni se spune că trebuie să mai așteptăm, dar tot așteptând să se întâmple minuni se mărește distanța socială dintre noi și oligarhie, polarizarea socială devine tot mai evidentă, iar noi devenim tot mai slabi, mai săraci și mai deznădăjduiți. Visul emancipării sociale devine tot mai utopic sau dacă îi ascultăm pe

intelectualii dreptei cu lefuri grase de la stat, emanciparea socială este o revendicare bolşevică. Frica de transformare socială a creat utopii accesibile, iar viitorul a dispărut din discursul public sau din limbajul politic. False conflicte şi campanii anticorupţie care nu au nici un rezultat practic, doar schimbarea raportului de forţe între grupuri de interese, animă în mod artificial o letargie existenţială exemplară. În timp ce în Occident se poate observa emergenţa unei noi subiectivităţi anticapitaliste, grupurile militante pe teme tot mai specializate creează ideologii şi moduri de viaţă care resping modelul capitalist, la noi militantismul este mort, grupuri de persoane apărând sporadic în spaţiul public pentru a polariza simpatia pentru persoane. Câteva grupuri economice au oferit posturi bine plătite la televiziuni sau ziare pentru câteva zeci de intelectuali cu notorietate şi voci mai critice. În câteva luni, intelectualii cei mai populari ai României au fost cumpăraţi la legătură, ca şi ceapa sau pătrunjelul în piaţa Obor.

Depresie socială şi neputinţă. Suntem parcă în interiorul tragicului absurd descris de marele poet Fernando Pessoa: „Nefericit eşti tu şi cei care trag prin lume maşina care produce fericire". Ca politician nu poţi trece uşor peste inhibiţia conţinută în eşecul comunismului: nu ai dreptul să vrei să-i faci pe oameni fericiţi împotriva voinţei lor. În practica socială a secolului trecut încercarea comunismului a produs crime în masă, dar nu mai avem voie să nu facem nimic pentru a îmbunătăţi viaţa oamenilor, chiar dacă ei

nu-şi pot imagina în fiecare moment mijloacele şi poate nici nu mai au energia de a visa la o lume mai bună. Nu te poţi aştepta la o participare spontană a oamenilor la acţiuni de contestare deşi ei îşi dau seama că lumea este strâmbă şi ceva ar trebui făcut. Oamenii sunt câteodată solidari cu cei care acţionează, dar ei înşişi nu se îndeamnă să participe, mai ales că orice contestare socială are costuri, iar beneficiile sunt colective, în cele mai multe cazuri. Un mare intelectual care a cunoscut cel mai bine dinamica naşterii spiralei tăcerii povesteşte că în asemenea situaţii „toţi fug din sfera publică şi se închid în casă, societatea se alarmează şi orice solidaritate organizată dispare, tăcerea se lasă peste ţară iar noi devenim suspicioşi şi ne ascundem după cuvinte"[1]. Nu mai trăim dictatura comunistă dar aceste cuvinte ale marelui contestatar sunt foarte actuale pentru zilele noastre. Trăim o apăsătoare tristeţe în care ştim că nu se poate face nimic, poate lucrurile se vor rezolva de la sine. Nu o putem rupe cu un prezent care parcă este un trecut pe care nu-l putem schimba. Lipsa de activism ne face să reproducem o ordine socială, o stare de lucruri care nu ne convine dar care ne face pe mulţi să părăsim ţara sau să visăm la părăsirea ei. Suntem în mijlocul unei depresii sociale în care o neputinţă morbidă se combină poate doar cu un narcisism al eşecului. În plus, consumul de antidepresive a crescut în ultimii ani exponenţial, ca şi tabloul sinuciderilor.

---

[1] V. Havel, *Essais politiques*, Calmann Levy, Paris, 1989

Cuvântul „viitor" a dispărut din politică. Problemele societății sunt prezentate ca şi probleme *tehnice* şi sunt minimalizate ca fiind probleme de gestiune. Universul vieții noastre se virtualizează pentru că nu putem acționa, ne uităm, ca la televizor, la o lume pe care nu o putem schimba. Se produc crime adevărate lângă noi, dar le privim ca şi pe genericele hollywoodiene ale lui Adrian Sârbu de la Ştirile de la ora cinci. Virtualizarea lumii înseamnă izolarea noastră şi închiderea într-o subiectivitate care nu se va mai deşerta niciodată pe străzi, ca în decembrie 1989. Nimeni nu mai vorbeşte despre viitor. Parcă trăieşti în trecut, căci doar trecutul nu se poate schimba. Viața noastră se transformă în spectacolul vieții noastre. Devenim spectatori la propriile noastre vieți. De fapt suntem victimele unei mari păcăleli în care gestiunea socială este separată de politică. Politica este prezentată mai mult ca o activitate care operează cu nişte date ale socialului şi economicului, de un determinism mecanic. Politicienii vorbesc la televizor sau fac băi de mulțime, ei sunt un fel de îngeri care nu au legătură cu fericirea sau nefericirea noastră decât din patru în patru ani, cu ocazia unor campanii electorale.

Antidoturile disperării. Nu ştiu dacă această carte poate să dea răspunsuri. M-aş bucura dacă ar reuşi să pună nişte întrebări corecte. Cred că răspunsurile sunt puternic contextualizate pe când doar întrebările sunt eterne, deşi nu întotdeauna oamenii le formulează în interesul lor. Aceste rânduri reprezintă şi mărturia vie a unei experiențe pe care o trăiesc personal. Scrierea

acestei cărți este o modalitate prin care încerc să dau un răspuns personal la întrebarea: *Cum suportăm nedreptatea şi inegalitatea?* Ce răspundem, ce strategii cognitive sau intelectuale folosim pentru a răspunde, a ne ascunde sau pentru a neutraliza întrebarea? Putem să ne prefacem că totul merge bine iar cifrele creşterii PIB-ului sau statistica economică ne pot aduce justificări. Putem să dăm vina pe cei care nu au reuşit şi să ne spunem că există condiții pentru o cursă socială corectă, iar pierzători au fost mereu şi ei trebuie să-şi ducă crucea. Cred că a trecut timpul pentru amăgiri sau minciunele calde. Cred că o politică a lucidității este posibilă şi urgentă. Nu cred că suntem sortiți la un mileniu de mlaştină balcanică, dar fără acțiune speranțele noastre se vor ofili curând. Joan Baez spunea odată că „acțiunea este antidotul disperării". Se referea la o practică socială pe care încerca s-o schimbe cu o chitară de lemn, poate se referea la propria ei viață. Acțiunea este calea regală de a face politică. Nu gargara, nici sloganul, nici frazele sforăitoare sau săritura zilnică la gâtul adversarului. Câştigarea puterii şi impresionarea publicului sunt doar mijloace pentru a atinge scopuri care derivă din valori. Acțiune politică înseamnă să faci ceva pentru oameni. Să faci legi sau regulamente, să cunoşti necazurile lor şi să cauți soluții, să oferi o viziune, să-i ajuți să facă singuri ceva mai mult pentru propria lor existență. Campania electorală continuă, lupta cotidiană dintre politicieni şi partide arată cât de imatură este viața politică românească. În multe locuri, în spatele

unor victorii electorale strălucitoare se află mizeria și disperarea, deșertul social și sărăcia. Uneori victoriile unor oameni politici pot fi înfrângeri pentru oamenii din acele comunități. Vine vremea când oamenii politici trebuie să fie evaluați după acțiunile lor de politică adevărată, nu după gargară sau după performanțele de campanie politicianistă.

Se sinucide viitorul României. Politica noastră este inutilă căci a produs un pseudo-capitalism în care democrație înseamnă doar libertatea de vot. Toate aceste mari cuceriri ale noastre de după Revoluție nu folosesc la nimic. Deja suntem tot mai singuri în fața cu o lume tot mai strâmbă și cu o mare de nefericire pentru tot mai mulți oameni. Putem să ne facem că nu vedem, să ne închidem în cartiere rezidențiale bine păzite. Dar, o singură politica orientată spre schimbare merită timpul și sufletul nostru. Cred că politica merită mai mult decât disprețul oamenilor. Politica poate câștiga respect doar dacă îi adăugăm credința noastră că această lume poate fi schimbată în bine, prin forța unirii și solidarității noastre. În seara în care termin acest text este 1 martie și televiziunile au tratat ca o știre comună, de duzină, un fapt sfâșietor, un fapt de un tragism deosebit: încă un copil s-a sinucis din cauza dorului pentru că un copil s-a sinucis din cauza dorului pentru mama plecată să lucreze în străinătate. A fost aproape un fapt divers, a fost tratat rece, fără nici o emoție, fără a se reliefa dimensiunea tragică a situației, mai ales că nu era primul copil sinucigaș. Anul trecut s-au sinucis mai mulți copii, dar acum evenimentul a

fost expediat prin note fugare în câteva ziare. Constantin, de 8 ani, din Uricani, s-a sinucis după ce mama lui a plecat la lucru în Germania. O țară în care se sinucid copii de tristețe, nu din joacă sau imitație, este un fel de deșert populat cu niște ființe ciudate. Nimeni nu a observat că viitorul României se sinucide! După statistici, sunt zeci de mii de copii, mai ales prin părțile Moldovei, lăsați în grija bunicilor, a fraților mai mari, în orfelinate, la vecini sau chiar singuri, iar mamele lor sunt plecate în străinătate la muncă. Dacă atât de ușor ne părăsim copiii, probabil că ar trebui să studiem procesul mai serios căci s-ar putea să ne fie afectată capacitatea noastră de perpetuare a națiunii și creșterea noilor generații.

Am scris această carte cu disperare, dar și cu nădejde. Cu disperare generată de lipsa unei majorități pentru schimbarea României. Cu disperarea că nu avem destui tineri în politică, dar și cu tristețea că ei nu se deosebesc cu nimic de cei mai vârstnici. Cu nădejde, pentru că am cunoscut și în politică, dar și în afara ei, oameni disperați de ancestrala moștenire a politicii românești. Cred cu tărie că undeva departe, la București, Timișoara, Iași, Brașov sau Satu-Mare, există mulți oameni care visează la o schimbare a politicii românești. Sunt oameni cărora le pasă de România în mod real, nu doar demagogic sau dintr-o scrânteală autoînnobilată ca naționalism. Poate într-o zi va veni un lider care ne va împinge să facem o echipă pentru a schimba România din temelii, care nu va cere nimic, dar va oferi libertatea de

gândire şi de acţiune celor care vor să reconstruiască totul dincolo de costuri şi de liniştea noastră iluzorie.

Nu ştiu câte responsabilităţi politice pot fi lăsate pe umerii politicienilor. Oricum, nu cele mai importante, pentru că politicienii români sunt obişnuiţi cu supunerea oarbă şi cu superficialitatea. Nici măcar nu îşi pot închipui că ar fi măcar martori la un eveniment important. Pur şi simplu, cei mai mulţi politicienii români se sperie că ar putea deveni, ei înşişi, subiecţi importanţi în devenirea ţării.

Dar primul lucru care trebuie făcut este să spunem STOP acestei politici inutile. Depresia socială pe care o trăim ne face să credem că singurul lucru pe care-l putem face este să ne adaptăm acestei lumi de o manieră cât mai egoistă cu putinţă. Însă noi ar trebui să rupem această izolare şi să participăm la naşterea unor reţele de solidaritate concrete. Numai în reţele de solidaritate ne putem elibera de frica de viitor. Politica nu se rezumă la partide, parlamentari, guverne sau preşedinte. *Majoritatea politicienilor se sperie că într-o zi ar trebui să se bazeze România pe ei.* Nu au nici măcar puterea de a se considera subiecţi ai istoriei pentru că nu-şi pot închipui faptul că ei sunt cei care trebuie să facă o Românie mai bună. Înfricoşata clasă politică românească aşteaptă fiecare zi să vadă ce i-a mai pregătit istoria. Deci trebuie să privim mai departe, căci dincolo de televizor sau de baia de mulţime a politicienilor se deschide o lume.

Răspunsul este *acţiune*, întrebările puneţi-le dumneavoastră!

SOCIOLOGIE ŞI ACŢIUNE SOCIALĂ (CUI I-E FRICĂ DE SOCIOLOGIE?)

Fără subtitlu, aceste rânduri ar părea un subiect de secol XIX. Subiectul devine actual dacă răspundem direct la întrebarea din subtitlu: *nimănui.*

Când eşti aproape de sociologie, ea îţi umple viaţa. Pare o Siberie de necuprins sau o pădure ecuatorială greu de străbătut. Dar când te depărtezi de ea, dispare pur şi simplu, nu există, se pulverizează. Unii dau din cap cu respect când aud că eşti sociolog, dar nu găsesc că ai putea face ceva pentru societate. Ce se întâmplă cu sociologii, ce face sociologia, de ce nu este prezentă în spaţiul public? Nu vedem sociologi la televizor, decât foarte rar, nu citim despre cărţi sau studii ale colegilor noştri. Mi-am adus aminte de Pierre Bourdieu în 2003, într-o noapte de revoltă, când am văzut întregul destin al României într-un meci de fotbal la Copenhaga. Atunci când cifra de afaceri a berii Carlsberg *(Probably the best beer in the world)* s-a dovedit a fi mai mare decât PIB-ul României. Şi mai puternică.

Bourdieu a murit anul trecut, în 23 ianuarie 2002. Au apărut peste 8.000 de articole la moartea sa, deşi în ultimii ani de viaţă a fost huiduit de mass-media şi chiar de mulţi politicieni. Ce-i drept că, după 1996, în ultimii 6 ani de viaţă, Bourdieu a devenit militant, a atacat neoliberalismul şi a încercat să creeze o mişcare sindicală europeană (aici s-a păcălit, n-a ştiut că mişcările sindicale sunt azi nişte caricaturi regizate politic).

Bourdieu s-a născut într-un sat din Pirinei, fiu de poştaş sărac, dar oare originea socială l-a împins spre militantism şi revoltă? Nu cred acest lucru. Toată viaţa a studiat mecanismele de dominare şi a făcut-o cu imaginaţie de filosof, dar şi cu acurateţe de sociolog. Totuşi, spre sfârşitul vieţii şi-a dat seama că, singure, cărţile nu schimbă viaţa. Viaţa poate fi schimbată doar sacrificând trăire şi investind energie în acţiunea socială.

Ce ne-a transmis Bourdieu pe parcursul vieţii sale trăite pentru adevăr sociologic?

1. El n-a fost de acord că sociologia este o ştiinţă academică, ce are ca scop doar avansarea ştiinţei şi carierei celui care o practică. El a crezut că sociologia trebuie să fie mai mult *politică* decât *ştiinţă* pentru că trebuie să arate ceea ce lumea socială maschează prin mecanismele de

dominare. A spus-o încă din prefaţa din 1970 a lucrării sale intitulate *La Reproduction*. În esenţă, Bourdieu considera că datoria noastră ca sociologi este aceea a unor paznici ai democraţiei: să arătăm multitudinea aspectelor legate de dominare, de o manieră cât mai populară, pentru a nu lăsa ca dominanţii să confişte toate mecanismele şi resursele. Astăzi, cu privire la acest lucru, presa consideră că are monopolul, aplicându-şi eticheta de câini de pază ai democraţiei.

Dar cunoscutul sociolog avea de rezolvat o problemă: *cum difuzezi un discurs ermetic unui public profan?* De aceea toate cărţile lui erau însoţite de zeci de conferinţe şi interviuri la televiziune, la radio sau în ziare. Un adevărat spectacol de traducere a unor concepte şi teorii ştiinţifice pentru marele public. Apoi, în 1993, a scris o carte de sociologie, *La Misere du monde*, carte de interviuri în care discursul subiectului sociologic se întâlneşte în direct cu lectorul. Un fel de sociologie cu subiectul vorbit în direct. Pornind de la ideea că suferinţa umană nu se măsoară, Bourdieu realizează, împreună cu tânăra sa echipă, poate cea mai vândută carte a unui sociolog contemporan. Bourdieu devine celebru, devine un fel de vedetă atipică, un cârcotaş-specialist cu mare credibilitate.

2. A spulberat încă din anii '60 o iluzie pe care, din nefericire, noi o mai oblojim şi astăzi: *creşterea economică va face să dispară inegalităţile.* Nu este adevărat acest lucru, va demonstra Bourdieu, creşterea economică a păstrat sau accentuat polarizarea - împotriva sociologilor care au preluat ca papagalii ideologia dispariţiei claselor sociale.

3. A demonstrat că sondajele de opinie nu sunt cel mai bun mijloc de a studia dinamica socialului, mai ales pentru că, aşa cum spune într-o conferinţă din 1973: „opinia publică nu există".

4. Cel care a fost considerat „sociologul enervant" nu s-a ascuns după cifre sau statistici pentru a părea imparţial aşa cum facem noi de multe ori. Şi-a asumat curajul de a fi intelectual, deci de a nu-şi refuza subiectivitatea umanistă. Tot ce au putut să scrie cu ciudă detractorii la moartea sa a fost următoarea critică, un jalnic sofism, al unui necunoscut J. Juillard: „unanimitatea omagiului postum traduce eşecul său strălucitor...".

5. Sociologul francez a arătat cu dovezi evidente că, printr-o „circulaţie circulară" a informaţiilor între medii şi între noi, prin forţa repetiţiei, luăm comentariile drept fapte şi interpretările drept adevăr. Uitaţi-vă la sumarele televiziunilor - aceleaşi ştiri, aceleaşi comentarii,

aceleaşi cuvinte. Aceiaşi „experţi" jalnici vorbesc despre toate lucrurile din lume: de la război sau şomaj, la eclipse, navete cosmice, cultură sau violenţa cotidiană. Vă întreabă cineva pe dumneavoastră, sociologii, despre familie, socializare, organizaţii, instituţii, delincvenţă etc.? Sunt nişte „analişti" pe care nu-i recomandă decât poziţia în sistem. Unde găsiţi pluralismul? Cele 22 de cotidiene naţionale pot fi citite în 15 minute de un ochi avizat.

Bourdieu nu a vrut să se certe cu jurnaliştii, doar a analizat stupefiantele unanimităţi mediatice de după primul război din Golf sau după conflictele din Kosovo ori 11 septembrie şi a pus o întrebare de bun simţ: *cine sunteţi voi şi din ce parte vorbiţi? Pentru că noi toţi suntem angajaţi, unii se apără tot timpul, alţii atacă mereu.* Nu a spus-o cu reproş, doar că nu este moral ca unii să se ascundă prezentându-se ca exteriori spectacolului lumii. Şi în *La Misere du monde* şi-a asumat explicit angajamentul său de partea celor care suferă de pe urma fracturii sociale.

6. Dar cea mai importantă moştenire a lui Bourdieu este indignarea şi furia lui în faţa următoarelor ideologii care şi în societatea noastră fac ravagii, dar împotriva cărora nu ne revoltăm, şi anume: *legile economice sunt fatale;* legea creşterii neîntrerupte a PIB-ului ca scop social este garanţia

progresul şi o consecinţă a acesteia: *constrângerile sociale sunt tratate ca fatale, ca destin.*

Nu e total dezarmat cel care află asta? De ce ne mai mirăm că primul gând al absolventului nostru de sociologie este să plece în Canada sau în Noua Zeelandă?

Trebuie să-l urmăm pe Bourdieu pentru că a demostrat pe viu următorul lucru: *cunoaşterea şi angajarea trebuie să meargă mână în mână pentru că ignoranţa este mama tuturor servituţilor.* Ce ne spune Bourdieu e simplu: sociologia trebuie să lucreze la defatalizarea lumii, afirmând: *ceea ce societatea a făcut, societatea trebuie să desfacă* sau *ceea ce politicul a stricat, politicul trebuie să repare.* Deşi teoriile neo-liberale divinizează piaţa, nu putem accepta că este inevitabil faptul că 70% dintre muncitorii din industrie îşi pierd locurile de muncă în 3 ani, după o schemă făcută de FMI, fără a pune nimic în loc. Când zeci de oraşe monoindustriale vor deveni „eficiente", în sensul că nu vor mai produce pierderi sociale, atunci ce vom face cu acele comunităţi? Nu putem stimula acele comunităţi să producă totuşi ceva? Am căutat noi, sociologii, soluţii? Am presat noi guvernul să caute soluţii împreună cu specialiştii în domeniul social? Am ajutat noi guvernul, direct sau indirect, să reziste unor presiuni din partea FMI sau Băncii Mondiale privind privatizarea unor resurse ale statului care

nu trebuiau eficientizate căci mergeau foarte bine (Petrom, BCR etc.)?

7. Unii dintre noi putem fi de acord că totul este o fatalitate, că nu se poate face nimic, că totul e o *filosofie de „roadmap"* - un cuvânt drag politicienilor. Bun, dar nu ar trebui să ne întrebăm cine a demonstrat asta? Cum s-a demonstrat că trebuie să urmăm în 3-4 ani evoluţia de un secol a capitalismului din alte ţări? Bourdieu a avertizat că nu putem, ca sociologi, să acceptăm acest mit: *creşterea economică maximă este scop unic şi ultim al dezvoltării umane.*

Şi mai există un lucru important. Toate *foile de parcurs* au la bază o filosofie a FMI, care presupune o disjuncţie, o ruptură, poate chiar o non-dependenţă între economic şi social. Nu putem accepta ruptura dintre *Economic* şi *Social.* Socialul e un fel de rebut aruncat sociologilor şi asistenţilor sociali, un fel de stârv pe care se pot face experimente. Statul se dedublează, este garant social, dar tot mai mult devine politeist. *Ştiţi că în toate ţările mari, bugetul total al puşcăriilor este mai mare decât al universităţilor?*

8. Unii putem fi de acord cu viitoarea dispariţie a statului. Sau cu banalizarea statului în tranziţiile noastre. Statul a devenit tot mai mult o abstracţie stilistică, dar dispar şi comunităţile şi asta nu ne îngrijorează? Credem că globalizarea

sau integrarea vor rezolva problemele. Ca sociologi nu am încercat să studiem, să anticipăm ce s-ar putea întâmpla.

Statul există sub două forme, una obiectivă şi alta în capetele oamenilor. Dar zilnic inconştientul colectiv este invadat de ideea că statul este o frână în calea evoluţiei, care eventual va dispărea pentru că oricum vine globalizarea care va face ce trebuie.

Am câteodată o senzaţie pe care am avut-o în Gara de Nord, în 1983, când mă eliberam din armată. Eram sătul de armată, obosit după o zi de umbat pe jos şi aşteptam în trenul Bucureşti-Sighet să plecăm spre Salva. Dintr-o dată am văzut că ne mişcăm, că luăm viteză şi am simţit căldura în coşul pieptului, am simţit mirosul de iarbă, mi-a explodat în palmă o grenadă de lumină. Am şi început să scriu într-un carneţel galben o poezie despre evadarea din tranşeele singurătăţii. Dar în câteva minute m-a lovit în moalele capului imaginea statică a unor navetişti de pe peronul vecin care molfăiau mere. Fusesem prada iluziei, nu noi ne mişcam, ci trenul alăturat pleca din gară şi ne-a dat senzaţia de mişcare.

Avem datoria, cred, să studiem acest lucru. Să spunem oamenilor şi conducătorilor, dominanţilor şi dominaţilor - cum le-ar zice Bourdieu - că suntem într-o garnitură care n-a pornit, ceilalţi

se mişcă şi noi stăm. Sau că ne mişcăm prea încet, ori prea repede, dar important este să spunem ceva. Cât timp nu vom vorbi despre lucrurile importante, despre lucrurile care contează cu adevărat, nu vom conta în spaţiul public, nu ne va băga nimeni în seamă.

Sociologia nu există în spaţiul public. Poate pentru că nu avem curaj, poate pentru că suntem mulţumiţi. Nu ies sociologii la televizor să vorbească publicului. Noi, sociologii, avem vreun algoritm în situaţii de criză pentru a lucra rapid şi ajuta comunităţile sau instituţiile? Destul de des ne referim la Durkheim, Weber, Simmel etc. Dar suntem în secolul XXI, cât de mult se regăsesc în revistele noastre temele noi de criză contemporană: şomajul şi lipsa de proiecte a tinerilor, adaptarea la un sistem social nou, viteza schimbării sociale, situaţia emigraţiei române din Spania, Irlanda sau Italia. Sunt şi alte teme, de exemplu, responsabilitatea socială a întreprinderilor; tot mai mulţi nu plătesc taxele sociale; sau *responsabilitatea comunităţilor*. Primăriile se feresc de a lua în responsabilitate o serie de elemente de management. *Săracii sunt ai statului, bogaţii ai comunităţilor locale.*

Sociologia nu minte, ar putea să-mi spună cineva. Este adevărat, pentru că nu se implică. Nici nu spune adevăruri importante. Cui şi cum folosesc cunoştinţele noastre? Nimic din ceea ce

învață nu se potrivește în lumea lui. *Ce fel de cunoaștere producem?*

9. Avem, cred, datoria să autopsiem minciunile colective. Să facem anatomia acestor minciuni, să spunem ceva măcar studenților noștri. Există adevăruri care nu se află în tratatele de sociologie din biblioteci și sunt adevăruri care vin din experiența noastră. Sunt multe lucruri care nici nu se pot scrie, dar care sunt importante pentru sociologii tineri.

Există o manipulare sociologică neintenționată? Cred că există, tocmai prin omisiune, prin faptul că sociologia de birou tace. Putem spune că sociologia și-a câștigat independența? Poate că da, însă este ca independența pictorilor sau a romancierilor - scrieți despre orice, dar nu contează!

Comunitatea sociologilor nu propune nimic pentru agenda publică, pe când toți ceilalți vor să facă asta, jurnaliștii în primul rând. Este sociologia pe care o facem aseptică?

Ca intelectual, îți vine des să te revolți, multe lucruri nu îți convin. Simți că nu mai vrei să participi la sistem. Ce șanse îți oferă sociologia să te revolți? Dacă ești profesor, le spui studenților. Dar dacă nu ești în contact direct cu oameni care sunt obligați să te asculte? Dacă ești sociolog, dar lucrezi la o firmă de distribuție a pantofilor și nici măcar n-ai cui să spui?

Suntem capabili să stabilim un sens al profesiei, un sens al meseriei dincolo de rațiunile generale de epistemologie. Putem să ne referim la ajutorul individului, comunităților. Poate chiar la reducerea anomiei (dacă tot am creat acest termen pretențios). În primii ani în care am fost cadru didactic, lucrând mult cu studenți de anul I, îi întrebam de ce au ales sociologia. M-am plictisit apoi, nu doar pentru că nu știau foarte bine de ce au ales sociologia, ci pentru că, în fiecare an, 90% din răspunsuri intrau în categoria: *Vreau să fac ceva pentru oameni.*

Acum am putea să ne asumăm curajul de a spune public că vrem să facem ceva pentru oameni. Sau trebuie să ne păstrăm neutralitatea axiologică, să eliminăm aceste scopuri cu iz ușor melancolic sau subiectivist.

Dacă nu, atunci va rămâne valabilă această tristă constatare: Socialul a devenit un fel de corp mort, un cadavru care se aruncă sociologilor sau asistenților sociali. Parcă ni se spune: studiați-l, autopsiați-l dacă vreți sau încercați să-l resuscitați.

Rămâne, totuși, o întrebare: *De ce s-a apucat de militantism băiatul poștașului din Pirinei la 65 de ani?* N-o să știm poate niciodată răspunsul. Putem bănui câteva răspunsuri, poate că este important să găsească fiecare un răspuns care i se potrivește.

Răspunsul meu este următorul: cred că s-a speriat de ineficiența sociologiei, cred că s-a cutremurat de faptul că sociologia nu poate disloca ideologiile zilnice, cărora le cad pradă oamenii simpli, dar şi intelectualii. A văzut că devenise celebru, cărțile sale se vindeau bine, dar nu reuşea să tragă şi sociologia după sine. Adică a observat că sociologia nu poate face lumea mai bună.

Cred că noi, sociologii, am devenit „intelectuali degajați", care ar trebui să învățăm ceva de la „intelectualul angajat" care a fost Pierre Bourdieu.

EPILOG

Acum 1 an, într-o stație de metrou din Paris am văzut un graffiti imens care spunea: *ucigaşii lui P. Bourdieu au fost lichidați*. E un omagiu splendid pentru sociologul francez, dar e încă un deziderat. Nepăsarea, neimplicarea şi complexele sociologiei încă există. Nu ştim dacă nu s-ar fi schimbat statutul sociologiei dacă ar fi început lupta sa la 30 sau la 40 de ani. Oricum a lăsat în urma sa un cerc de 20-30 de sociologi tineri, care continuă ce a început magistrul. Şi sute de sociologi tineri în Europa şi în SUA, care sunt fascinați de acest mare intelectual. Cred că nu trebuie să aşteptăm vârsta de 65 de ani.

Septembrie 2003

POLITICA MUTANTĂ, ANTREPRENORUL POLITIC ŞI PARTIDUL-FRANCIZĂ

Motto:
„Românii sunt iubitori de nou, înşelători ca grecii şi neruşinați ca țiganii".
Un episcop bulgar, în jurul anului 1680

Cine a lipsit un an din țară va înțelege greu ce se întâmplă cu politica românească dacă va încerca să citească secțiunea politică a unui ziar. Nu va recunoaşte siglele a trei partide, va afla că avem un curent popular format din 5 partide, că Iliescu a pierdut alegerile interne într-un moment în care toată lumea vedea că este tipic pentru electoratul său, PUR şi-a schimbat de mai multe ori identitatea, numele şi chiar doctrina, partide de stânga sau de dreapta guvernează împreună şi nimeni nu mai ştie ce este stânga şi ce este dreapta. Suntem noi ciudații Europei, avem chiar aşa o lipsă de valori în politică sau nu mai sunt oameni care să creadă în ele?

Studenții cărora le vorbesc despre doctrine, valori sau partide politice mă întreabă ce

se întâmplă cu scena politică şi, mai ales, sunt ei curioşi dacă se întâmplă şi la alții o asemenea bulibăşeală. Ei se întreabă şi se miră, alături de jurnalişti, cum poate un partid să-şi părăsească electoratul, se presupune, adunat cu multă trudă? Sau cum se poate schimba electoratul de stânga, până ieri, cu unul de dreapta. Eticheta de conservator va mai putea fi oare recunoscută de alegătorul umanist la viitoarele alegeri?

Toți cei care ne mirăm sau ne îngrijorăm pentru această situație facem câteva importante erori de percepție. Eroarea noastră principală de percepție este legată de faptul că ne închipuim că partidele au o indisolubilă relație cu electoratul. Dacă le credem pe cuvânt discursurile de campanie, atunci o să avem imaginea unor uriaşe țarcuri, în care locuiesc diferite tipuri de electori şi pe deasupra lor zboară îngeri de diferite culori politice, hrănind mulțimile extaziate cu vorbe de duh, azimă şi miere.

Electoratul se întâlneşte doar din patru în patru ani cu politica. În rest, citeşte ziare, stă zile şi nopți în fața televizorului, adoarme şi se trezeşte cu radioul pornit pe noptieră. Partidele din viața reală trebuie să păstreze doar o legătură continuă cu media. Zilnic trebuie urcat un bolovan pe muntele media. Cât timp media suportă, ba chiar încurajează cursa pentru ocuparea acelei porțiuni din

balconul dreptei europene, cât timp media acceptă sau încurajează schimbările, orice mişcare politică este bună. Electoratul este oricum sfătuit de jurnalişti şi înțelege că este important să avem populari ca să ne protejăm interesele țării.

Altă greşeală pe care o facem este legată de faptul că ne credem unici, nu ne prea uităm la ce se întâmplă în Europa. Dacă am privi la alții, am putea să observăm că mutațiile politicii europene sunt rapide, că apare un politician de genă mutantă. Ba chiar am putea spune că apare o politică mutantă. Noua politică apare cu brutalitate, nu aşteaptă secole ca să ne avertizeze sintezele lui Machiavelli, Montesquieu, Max Weber sau Toqueville.

Odată cu Berlusconi (şi Bernard Tapie) a apărut cu brutalitate, fără avertismente, o nouă ipostază a politicianului în Europa. Un fel de politician total, un superpolitician, robocopul politicii. Politicieni care, culmea, detestă politica şi se mândresc cu asta!

Politicianul care a explodat în Italia nu a câştigat alegerile pentru că deținea media, aşa cum îşi închipuie analiştii de suprafață, ci pentru că reprezenta un nou tip de politician: antreprenorul politic. Teoriile clasice ale politologiei nu pot înțelege natura acestui politician, dar dacă te apropii cu mijloacele sociologiei, observi o triplă

ipostază a politicianului Berlusconi: antreprenorul economic, cel care creează plusvaloare; patronul de media, cel care creează opinie publică; omul politic, cel care organizează spațiul public.

Două fenomene sociale sunt responsabile pentru aceste mutații politice. În primul rând, această nouă realitate politică vine dintr-o schimbare profundă a raportului dintre economic și social, consum și capital, proprietate și circulație. Procesul de producere a plusvalorii nu mai este indisolubil legat de proprietate, extragerea de plusvaloare nu se mai face doar prin exploatarea directă a muncii, cum spunea Marx.

Multe întreprinderi de mare succes din ultimii ani (exemplul cel mai clar fiind Benetton, tot în Italia) și-au bazat reușita pe schimbarea raporturilor dintre producție, distribuție și consum. Spre deosebire de întreprinderea fordistă, unde producția și organizarea ei reprezintă esențialul, în noua economie doar o mică parte din cei care sunt implicați în producția de plusvaloare au legătură directă cu întreprinderea (10% dintre cei care lucrează pentru Benetton sunt angajații acestei firme). Noua logică economică presupune organizarea de rețele, producția nu este preocuparea principală. Nu teritorializarea producției, ci inserția în rețele de distribuție și comunicarea sunt importante.

În al doilea rând, logica „francizei" este dominantă, gestionarea socială și politică a rețelei se face prin marcă: întreprinderea-mamă oferă o marcă și o marfă (adică aura unei identități) acesta fiind mecanismul de producere a venitului. Cel care vinde marfa nu este anonim, nu trebuie să se mai chinuie să-și facă un nume, el devine rapid *cetățean al imperiului*.

În fine, comunicarea publică face un salt imens, de la reclama simplă, la comunicarea socială. Înainte, comunicarea arăta produsul, în noua publicitate marca substituie marfa. Benetton face de ani buni publicitate cu mesajele unei filosofii globale: vorbește despre solidaritate, viață și moarte, iubirea pentru celălalt. Foarte rar arată produsul și chiar semnătura firmei este tot mai discretă și tot mai metaforizată (*United Colors of Benetton*). Noua întreprindere nu se mai adresează consumatorului hămesit, ci cetățeanului responsabil. Lupta antirasistă din mesajele lui Oliviero Toscani consolidează un rol social pentru întreprindere, întreprinderea fiind învestită și cu un important rol identitar.

Berlusconi este un antreprenor politic. Unul dintre acești politicieni care detestă politica, în vechea ei formulă, evident. Media pe care o deține nu este importantă prin producția de ideologie sau propagandă. Nu pentru că l-a arătat

mereu pe Berlusconi sau pentru că i-a atacat pe adversarii politici. Televiziunile lui Berlusconi au fost puternice pentru că s-au integrat perfect noului mod de producție, mașinii de comunicare și producție contemporană.

Televiziunile sale au făcut publicitate, au transmis divertisment și mai ales sport. Jurnalele sale de știri au avut ratinguri slabe, deci nu aici a fost el puternic, doar fluxul economic creat prin ele era puternic și rapid. S-a impus mai rapid decât se așteptau alții tocmai prin aceste fluxuri care au măturat, ca un puhoi, spațiul public al societății italiene. Noile fluxuri nu sunt puternice prin producția de ideologie sau propagandă, ci prin forța de penetrare a unor spații sociale largi și diverse.

Are loc astfel și o ușoară dezagregare a sistemului partitocratic. Unii au numit asta *telepopulism*, alții au vorbit de *telecrație*. S-a mutat sediul politicii din clădirea guvernului în studiourile de televiziune?

Încă nu, dar nu mai este mult până în acel moment. Chiar și semnele pe care le avem azi ne arată o criză majoră a reprezentării politice. În loc de programe politice, ideologii de stânga sau dreapta, televiziunea furnizează concursuri, sport, show-uri. Berlusconi a câștigat puterea după ce a învins televiziunea publică printr-o rețea de te-

leviziune comercială. I-a convins pe italieni să viseze și pe urmă a făcut să se nască utopia politică. A creat *partidul-întreprindere* și ceea ce unii analiști au numit deja *ideologia managerială*.

Revenind la propriile noastre întrebări, se întâmplă asta doar în Italia? *Se întâmplă peste tot, în ritmuri și expresii cotidiene diferite.* Se pare că și noi mergem destul de repede pe această cale a crizei reprezentării politice și pătrunderea unei logici a francizei în politica românească. Încă PSD-ul reprezintă stânga, prin origini, prin discurs și mai ales prin... președintele Iliescu. Și Partidul Democrat are o echipă de oameni de stânga, dar nu știm cât vor mai rezista. În schimb, Băsescu a câștigat alegerile dansând după refrenul *„Gașca mea/ nu poate să stea/ liniștită/ nici o clipă"*, Vadim Tudor s-a retras în culise și mai avea doar un pic până să-și franjureze organul - cum inspirat glumea el la începutul erei noastre postcomuniste, trei partide și-au schimbat denumirile, Ion Iliescu - o emblemă a stângii, a fost învins de un tânăr cosmopolit. PUR-ul, partidul-televizor - cum a fost numit concernul lui Voiculescu, a reușit prin legitimitate catodică să intre de două ori în Parlament prin coaliții în care au oferit nu doar un canal, dar și o modalitate de legitimare. Nu de mult, concernul lui Voiculescu a intrat în conflict deschis cu concernul mediatic important al lui Liviu Luca,

într-un război de uzură, care este semnul mutării bătăliilor politice pe terenul mediei folosite ca teren politic. Pe concernul lui Liviu Luca poate fi ușor altoit un politician telegenic. Să nu uităm că Gigi Becali și-a construit filiale după principiul francizei în toată țara. Vadim Tudor se retrage și amenință cu un post de televiziune. Un primar de stânga, Băsescu, îl înlocuiește la jumătatea cursei pe candidatul dreptei la președinție, Stolojan, și câștigă cu voturile aceluiași electorat. Cârcotașilor care vor obiecta că Voiculescu nu e Berlusconi, cum cioara nu e vultur, le pot spune că, la noi, doi antreprenori mai mici fac cât unul mare din Europa. Adică, Copos + Voiculescu înseamnă tot fotbal, televiziune, bani și politică.

Sunt destule argumente ca să observăm că gena politicii suferă și la noi mutații. Unii vor spune că a fost depășit în acest fel clivajul stânga-dreapta. Încă nu putem ști sigur. Știm un lucru cu certitudine, o nouă ordine politică își face loc. Cei care mai visează la purificarea politicii prin revenirea la valorile stângii sau dreptei trăiesc o mare iluzie. Și vor trăi un lung șir de dezamăgiri viitoare. Noțiunile de stânga și dreapta corespund încă unei realități politice din România atipic înțelese și practicate, dar jurnaliștii și politicienii le întrețin încă și poate că electoratul chiar are nevoie de ele. Ca repere ale unei lumi ușor de înțeles.

Pe de altă parte, nu putem să nu ne uităm la ceea ce se întâmplă în jur. Ne îndreptăm spre partidul-franciză, spre o politică-mutant și un antreprenoriat politic care sfidează tradiția pe care o idealizăm intelectual, dar oricum nu o prea respectăm cotidian, pe malurile Dâmboviței. Cred că primul atribut cu care suntem creditați de acel episcop ortodox din secolul 17 este interesant și merită să-l luăm în calcul: politicienii români sunt iubitori de nou. Fără a apela la teoria formelor fără fond, observația simplă ne arată că politicienii români intuiesc ceea ce nu citesc, mimează ceea ce nu simt, se orientează cu un al șaselea simț la direcțiile politice mondiale, mai ales acum în apropierea integrării.

Nu are cum să ne placă un asemenea viitor, dar ar fi mai grav să nu fim pregătiți pentru el. Nu vom fi de acord cu sfârșitul ideologiilor tradiționale, poate o să-i atacăm pe mesagerii care ne aduc veștile proaste. Suntem meșteri seculari la băgatul capului în nisip. Dar îngrijorarea poate fi legitimă. În România nimănui, în spatele francizării politice românești dispare statul. Adică cel care trebuie să facă diguri, să ajute oamenii la calamități, să-i convingă pe români să se asigure în caz de tornadă.

13 mai 2005

FERICIREA LA CONTROL, ÎNTR-O ROMÂNIE A NIMĂNUI

Societatea românească, precum orice societate contemporană, este fragilă şi uşor de condus. Manipularea este un proces cotidian. Face parte din jocul politic. Toţi actorii sociali caută să-şi mărească puterea în spaţiul public. Puterea politică va încerca mereu să controleze procesele de informare, să câştige aliaţi din liderii de opinie, să direcţioneze interpretarea socială a acţiunilor guvernamentale. Opoziţia caută să pună în practică strategii de contrainformare, să ţipe că totul este propagandă, să stimuleze crize şi voci critice venite din spaţiul social. Opoziţia va marca întotdeauna mesajele puterii cu mici descriptori de contrainformaţie, cum s-ar putea spune mai tehnic. Şi Puterea, şi Opoziţia încearcă să câştige de partea lor jurnaliştii şi instituţiile lor. Pe termen scurt reuşesc, pe termen lung, nu. Inundaţiile din Timiş sunt un excelent studiu de caz pentru a vedea cum acţionează, într-o situaţie de criză, cei 4 actori sociali importanţi: Palatul Victoria, Cotroceniul, Opoziţia şi mass-media.

Criza inundaţiilor a început lent, lipsa de reacţie a autorităţilor locale şi centrale i-au ţinut pe oamenii din Timiş timp de două săptămâni cu apa în case fără să ştie toată ţara. Primul mesaj public al prefectului de Timiş a fost după două săptămâni, iar premierul şi preşedintele au început să acţioneze după trei săptămâni. În faza întâi, s-a întins o capcană pentru presă şi opinia publică, adică o inoculare a cadrului de explicaţie. Guvernul a încercat să se derobeze de orice responsabilitate dând vina pe greaua moştenire pesedistă. Aceasta a reuşit, pe toate canalele apăreau miniştri care acuzau guvernarea trecută de furtul banilor de la diguri.

Faza a doua a fost cea a escaladării. Aici, comunicarea guvernamentală trebuia să poată crea o reacţie în lanţ, dar Guvernul a făcut prima greşeală: nu a ştiut că, fundamental, opinia publică nu aşteaptă comunicare, ci acţiune din partea Guvernului. Deci, pe lângă comunicare, Guvernul ar fi trebuit să acţioneze. Amăgit de succesul facil din prima parte, a continuat să accelereze comunicarea victimizantă a guvernelor din ultimii 35 de ani, cu excepţia celor din 1997-2000. Această slăbiciune de a lăsa spaţii goale de joc pentru parteneri a fost repede speculată de ceilalţi actori participanţi la jocul politic. Mass-media a înţeles că resursele criticii PSD

sunt pe sfârşite şi că aroganța premierului, lupta sulfinei cu media şi posibilitatea excitării sfios naționaliste în scandalul pompelor ungureşti reprezintă câmpuri importante de bătălie. Cel mai bine a speculat criza echipa de la Cotroceni. Aici, preşedintele a intervenit rapid, vorbind de remanieri, incapacitatea Guvernului, de faptul că Domnia sa, personal, ar fi făcut mai mult dacă ar fi avut prerogative. O mişcare excepțională, dar care a dezlănțuit presa împotriva Guvernului.

În faza a treia, problema este preluată în discursurile şi jocul politic şi se bazează pe construcția unui eveniment de excepție, eveniment care să fixeze în memoria colectivă o idee. Şi aici Guvernul a fost incapabil să facă ceva, rămânând să asiste neputincios la jocul celorlalți actori. Media a lansat eticheta, a lansat o sintagmă care excludea Guvernul dintre actorii competenți în rezolvarea crizei: România nimănui. Evenimentul a fost creat de televiziuni prin câteva teledonuri, care i-au adus pe politicienii umiliți să răspundă la telefoane canalizând solidaritatea populară. A fost adus astfel în scenă salvatorul anonim, poporul român generos, cel care de 2000 de ani salvează această frumoasă țărişoară. Preşedintele a reuşit să arate că-i pasă, Opoziția că încă are capacitatea de a-i proteja pe

cei năpăstuiți (marca indubitabilă a stângii), dar Guvernul a ajuns în situația ca, în ultimul sondaj Insomar, 78% dintre români să considere că a gestionat ineficient problema inundațiilor, în acelaşi sondaj 57% fiind nemulțumiți de activitatea Guvernului Tăriceanu.

Publicarea în cadrul Barometrului de Opinie Publică alături de nişte rezultate cu intenții de vot de 60% pentru Alianța D.A., care nu seamănă cu cele ale altor institute, a unor date în care aproape 60% dintre români au spus că sunt fericiți, reprezintă o altă strategie de manipulare. Fiind date publicității câteva sondaje CURS, IMAS sau INSOMAR, care arătau că Alianța a scăzut sub 50%, iar Opoziția se apropie sau trece de 30%, un actor al societății civile, cu birou la Cotroceni, a încercat o nouă manipulare, fină, ce-i drept, poate chiar prea fină pentru obținerea unui rezultat palpabil. Echipa doamnei Weber i-a întrebat pe români dacă sunt fericiți, dacă se simt iubiți şi chiar ce înțeleg oamenii prin fericire. Ce întrebare frumoasă, nici nu-ți vine să te gândeşti la manipulare când cineva te întreabă despre fericire! Când cineva te întreabă de sănătate sau de fericire, simți nevoia, ca subiect al anchetei, să fii şi tu simpatic cu el. Sondajul nu i-a întrebat pe oameni despre modul cum Guvernul gestionează problema medicamentelor sau cea a situațiilor de

urgenţă. Aici, răspunsul ar fi fost previzibil. Echipa d-nei consilier a căzut în melancolia întrebărilor esenţiale, Fiinţa şi Neantul fiind preocupări destul de importante ale tranziţiei pentru oamenii simpli. Dar ce căutau întrebările despre fericire alături de întrebările privind activitatea preşedintelui Băsescu sau a premierului Tăriceanu? Nu trebuie să fii sociolog ca să-ţi dai seama că sunt elementele unei noi strategii de manipulare politică. Manipularea face parte din jocul politic şi doar talibanii uneia sau alteia dintre cauze cred că ea este doar opera adversarilor şi nu este practica propriului grup.

Rivalitatea dintre Putere şi Opoziţie pentru controlul opiniei este un joc ritualic, indiferent de configuraţia politică. Cele mai multe strategii de manipulare nu reuşesc să blocheze gândirea dacă cineva spune adevărul. Cu atât mai mult cu cât, iată, vin reprezentanţii puterii să ne întrebe cum stăm cu fericirea. Într-o Românie a nimănui, fericirea devine obiect de inventar şi de dinamici statistice. Peste 3 luni vor veni poate din nou să ne întrebe, iar peste 6 luni nu-i exclus ca ea să devină mijloc fix. Bucuraţi-vă că încă nu plătim impozit pentru fericire, dar sigur va veni vremea şi pentru aceasta. Încă suntem fericiţi pe gratis.

3 iunie 2005

ROMÂNIA, SFÂRŞITUL UTOPIEI POLITICE

România a traversat 15 ani sub semnul utopiei. Născută la Crăciunul în care am păcătuit împuşcându-l pe Ceauşescu, utopia democratică ne-a purtat rătăcind prin deşertul fiecărui an, mai bine de un deceniu, obligându-ne să plătim acel păcat originar.

Utopia a fost poate singurul mod prin care am putut noi, românii, să privim peste gardul prea înalt al istoriei. Utopia s-a născut pe baza facultăţii noastre de a visa împotriva realităţii, iraţional, agresiv, fantasmagoric. Am visat că există o Românie profundă, care nu este atinsă de comunism. Ne-am amăgit că veşnicia s-a născut în satul românesc şi că sufletul ţăranului român este de neîntinat. Am visat că avem descoperiri nemaivăzute, cu care am topit tancurile ruseşti care ne-au atacat, experimental, în 1968 sau că am doborât cu laser avioane de vânătoare trimise să testeze tehnologiile noastre, tot din Răsărit. Ne-am iluzionat că sora noastră China îi poate bate pe ruşi cu bucătarii dacă ne supără cumva într-o zi.

Am crezut apoi că politica este, în democrație, spre deosebire de comunism, un vehicul spre paradis. Un vehicul care nu are nevoie de vreo formă de combustibil şi nici măcar nu opreşte pentru alimentare. Singura problemă era şoferul. Utopia s-a unit cu un mesianism balcanic, o variantă mioritică a rolului personalităților în istorie. Am tot aşteptat omul providențial, care să ne salveze, convinşi că ne trebuie conducători destoinici, care pot aduce belşugul prin decizii miraculoase.

Am pus totul sub semnul Binelui sau al Răului. Am pus şi politica sub această dualitate. Fără valori intermediare, fără nuanțe sau posibilități de a face diferențe. Unii politicieni sunt buni şi alții răi. Unii vor să fure țara sau s-o vândă, alții se luptă zi şi noapte să nu vină primii la putere. Ne săturam de unii, ne îndrăgosteam de ceilalți. Peste 4 ani reveneam la primii, scuzându-ne şi pupându-le mâna. Am construit un sistem politic bipolar, în care competitorii se urăsc între ei, pentru că tensiunea dintre extreme naşte ura. Ura față de ceilalți te face orb în iubirea față de cel din echipa ta. Într-un sistem politic bipolar acționează gândirea simplă, viscerală. Coeziunea partidelor se bazează pe loialitate simplă, cine pune întrebări este eliminat ca trădător, iar dacă cineva are dubii, este izolat de ceilalți.

Conducătorii iubiți de popor au spus poporului doar ce vroia să audă. Nu a vorbit nici un conducător despre nevoia de a munci mai mult. Nici că ne sculăm prea târziu sau ne culcăm prea devreme. Nici că ar trebui să ne spălăm mai des, ori să ne curățăm singuri şanțurile din fața porții ca să nu ne mai inunde ploile curtea. Toți au spus doar că există nişte trădători, există forțe oculte, de regulă adversari politici, din cauza cărora nu curge lapte şi miere peste colțul nostru de rai. Serviciile lor secrete au vorbit tot timpul despre amenințări, vulnerabilități sau conjurații trădătoare. Dar nimeni, niciodată, nu a dat vreun nume. Vinovații au rămas misterioşi, iar conducătorii deveneau de două ori mai puternici: deveneau păstrătorii unui secret grozav, care nici nu poate fi spus măcar. Şi, cu un drum, puteau şi să-i şantajeze pe cei care se simțeau cu musca pe căciulă. Conducătorii au scăpat mereu țara de divizare, de ocupare sau de izolare. Erau mereu diferiți de cei care le cărau lectica printre poporeni.

Conducătorii au avut grijă ca politica să fi fost timp 15 ani organizată în două blocuri. Noi şi Ei. A existat mereu un dezechilibru între un partid mare (FSN, PDSR, PSD) şi o sumă de partide mai mici, obligate să se alieze pentru a câştiga. Cei ca Noi erau demni de iubire; Ei, cu toții,

nişte ticăloşi. Alternanţa la putere făcea locurile să se schimbe, păstrând ura intactă.

Astăzi bipolaritatea a murit. Există tendinţa de a construi o lume politică pe trei piloni. Blocul aflat la putere este destul de divizat. Deja sondatorii testează separat intenţiile de vot şi popularitatea pentru PD şi PNL. Dacă adăugăm PSD, avem deja trei partide şi mai multe variante pentru alegător. Iubirea sau ura nu mai ajung pentru a ne raporta la spectrul politic. Trebuie măcar o valoare intermediară sau poate chiar am putea avea curiozitatea să ne întrebăm cine sunt politicienii pe care i-am iubit sau cei pe care îi uram.

Politica nu mai este un vehicul spre paradis. Va deveni un fel de poştalion care ne duce până la han, la bordel ori poate... în fine, la muncă. Va deveni un mijloc de acţiune socială, nu o opţiune de viaţă şi de moarte. Poate oamenii o să-şi dea seama că viaţa lor nu mai este atât de dependentă de politicieni. Că trebuie să ne uităm la ei ca la nişte oameni, să-i alegem după performanţe, nu după pasiunile noastre ori fantasme. Într-un sistem multipolar, preşedintele nu mai este zeu, veghind la lupta dintre Bine şi Rău, devine un pol care va avea poate forţa de atracţie politică egală cu a unuia dintre ceilalţi trei. Poate deveni cel mult un preşedinte respectat de popor.

Traian Băsescu a fost ultimul beneficiar al mesianismului politic în România. A venit ca un antierou, a spus din prima zi că şi-a uitat calul alb la o crâşmă, unde i-a oferit o bere, a râs bărbăteşte, s-a luat la trântă cu hamalii politici, a râs de cezarii momentului, a deplâns poporul că este constrâns să-l aleagă pe el, un plebeu comunist. Era primul conducător care părea viu şi semăna cu cei mulţi si flămânzi. Este ultimul beneficiar al utopiei, dar o utopie degradată, cea în care investim ultima formă a visului, adică nebunia de a crede că un om simplu va putea face ceea ce n-au putut face cei dăruiţi cu har. O utopie a disperaţilor.

Odată cu el însă utopia politică va muri definitiv cu toate că, după şase luni de guvernare, Traian Băsescu are o popularitate foarte mare. Îl vor părăsi repede politicienii, apoi jurnaliştii şi apoi şi oamenii simpli din public. Poate primii care îl vor părăsi vor fi cei apropiaţi, cei care au sperat că va fi omul care protejează o echipă cu interesele ei. Cu cât se luptă să acumuleze mai multă putere cu atât va fi mai repede părăsit de adulatori. Nu va fi părăsit pentru că nu este bun în rolul său, ori pentru că nu a făcut ce trebuie. Pur şi simplu va pierde pentru că este rezultatul pierderii fascinaţiei pentru eroul-salvator. Cruzimea maselor o întrece în acest caz pe cea a

conducătorilor trecuţi. Ei dau acum cezarului-desculţ senzaţia că este egalul zeilor. Dar nu pentru că l-ar iubi, ci pentru că vor să-i pedepsească prin această blasfemie pe zei.

Într-o zi Preşedintele de acum va pierde. Mi-ar plăcea să cred că Preşedintele României va fi demn în actul ultim al pierderii puterii. Că va rezista trădării finale cu demnitate. De ce? El este şi pentru mine adversar politic, dar motivul meu este subiectiv. Am plecat la 14 ani din sat, cu un geamantan de carton în mână, să cuceresc lumea. Şi am văzut un lucru care m-a cutremurat: în democraţie conducătorii sunt omorâţi prin vot. Nu sunt împuşcaţi, nici băgaţi în puşcărie, nici ghilotinaţi. În sistemele democraţiei utopice ei nici nu-şi dau seama că au murit. Umblă ca nişte fantome, se miră că nu mai sunt şefi. Pun totul pe seama trădării şi nici măcar nu ştiu că au murit. Iar eu, cronicarul, nu aş vrea să i se întâmple asta unui consătean.

6 iulie 2005

TRANZIŢIA DE LA NIMIC SPRE NICIUNDE

În România, eticheta de neo sau de cripto-comunist nu are sens. Şi chiar dacă subiecţii din sondaje o pun, câteodată, pe unii politicieni, este numai un efect al dezbaterii publice şi al analizelor care au operat cu concepte valabile pentru Europa Centrală. De aceea, când cineva se revoltă împotriva acestei etichete, îl înţeleg. Tranziţia ne arată cel mai bine că noi nu am avut un comunism românesc, ci doar un regim dictatorial, un despotism orientalo-balcanic. Nu am citit sistematic ceea ce au scris analiştii despre această perioadă din istoria României, probabil că au constatat şi alţii acest lucru, aşa încât nu voi căuta argumente de autoritate. Cert este că, în România, comunismul nu a apucat să facă carieră. Acest lucru nu s-a datorat faptului că România era o societate rurală, slab dezvoltată, iar dacă ne luăm după Marx, revoluţia socialistă ar fi trebuit să învingă în societăţi industrializate, unde clasa muncitoare se poate organiza şi poate să-şi coaguleze o conştiinţa de clasă.

Comunismul românesc a fost un avorton datorită conjuncturii istorice. La retragerea trupelor sovietice din România, statul a fost monopolizat, confiscat de o gaşcă ce şi-a pus etichete şi semnele simbolice ale comunismului, dar nu a încercat nici o clipă construcția unei societăți după preceptele socialismului. Chiar Ion Iliescu, în 22 decembrie 1989, criticând dictatura şi familia Ceauşescu, spunea, pe bună dreptate, că aceştia „nu au avut nimic de-a face cu socialismul, nici cu ideologia socialismului ştiințific". Fostul preşedinte avea dreptate. Statul astfel cucerit după război de un grup al vechii Securități a început să fie un hibrid ciudat, un lagăr condus prin teroare şi despotism. Noua camarilă nu a încurajat un sistem ideologic articulat. Nu a apărut nici o lucrare care să fundamenteze comunismul românesc, nici un element care să fie punct de referință pentru un proiect de societate. Din marea şcoală de filosofie interbelică nu a fost recuperat nimic, nici măcar gânditorii de stânga nu au avut nici o trecere. Am fost student în deceniul nouă la o facultate de filosofie. Practic, ar fi trebuit să fim presați cu ideologie şi transformați în propagandişti. Nici vorbă! Nu am făcut nici o oră de socialism ştiințific, profesorul ne preda lejer Blaga sau Marcuse. În loc de materialism istoric, am făcut sociologie generală,

pe Marx l-am făcut doar la Istoria filosofiei. Să nu credem că era deschidere, pur şi simplu, regimul nu conta pe specialişti în ştiințe socio-umane. Încuraja doar poeții de curte şi inginerii care să facă un proiect de societate. Într-un manual de socialism ştiințific din deceniul opt, marea mea surpriză a fost să găsesc un capitol scris de inginerul hidrotehnician Petre Roman.

În nici un caz nu erau încurajați să se gândească la viitorul societății cei care, în mod normal, construiesc sisteme sociale, chiar vizionare sau utopice: filosofi, jurişti, sociologi. Aceştia erau considerați periculoşi pentru sistemul clientelar constituit, căci fac, de regulă, apel la valori şi e greu apoi să justifici derivele autoritariste. Cei care au monopolizat statul au stabilit un sistem de succesiune la putere bazat pe familie şi clientelism. Ceauşescu trebuia să fie urmat de fiul său Nicu şi un lung şir de copii sau nepoți urmau să fie promovați în locul părinților. Lipsa unui sistem politic coerent, nu doar prin teroare, a făcut să nu avem disidenți ca polonezii, ungurii sau cehii. Cei care au cerut, aproape un deceniu, procesul comunismului nu au realizat nimic, chiar şi atunci când au ajuns la putere, căci s-au trezit că lucrurile sunt prea complicate şi apartenența politică a indivizilor nu reuşeşte să furnizeze un criteriu suficient de consistent pentru stabilirea vinovaților.

Timp de câteva decenii, ficțiunea comunistă a rătăcit în căutarea unei realități. Nu știu dacă trebuie să ne plângem sau nu pentru acest lucru. Sigur nu ne lipsea comunismul într-o perioadă în care România tocmai se trezise la viață. Dar despotismul și confiscarea statului au produs un rău poate mai mare. Au distrus solidaritatea, valorile comunitare, au creat mecanisme de supraviețuire care se justifică doar în lagăr. Azi, după 15 ani, moștenirea unui comunism inexistent este greu de ordonat, de transformat în construcție socială coerentă. Politica fără chip, făcută sub sigla de împrumut a comunismului, a distrus România, iar efectele ei sunt mai evidente acum, când politicienii vor să dea României o față europeană. Oricum facem, din afară România pare o doamnă fardată strident, căreia îi curge rimelul când plânge sau i se întinde rujul pe toată fața când râde hăhăit. Un comunism românesc ce nu a mai apucat să se nască a produs, în schimb, o tranziție de la nimic spre niciunde.

9 septembrie 2005

OGLINDĂ PENTRU NEVESTELE POLITICIENILOR

În România avem puține femei care fac politică. Iar cele care există, dincolo de valoarea lor intrinsecă, au șanse ca, prin activism, să aibă o imagine foarte bună. De cele mai multe ori, partidele politice se chinuie să îndeplinească criteriile europene, care cer, tot mai insistent, anumite procente de femei în parlamente sau în conducerea unor partide. În unele țări, mai ales nordice, femeile au cote de reprezentare obligatorii pentru viața publică. În Norvegia, de exemplu, în orice comitet numit public femeile trebuie să fie în proporție de minimum 40%. Practica socială arată că, după trei decenii de acțiune a acestei legi, femeile dețin 45% din managementul întreprinderilor de stat și doar 8% din conducerea celor private.

Nu știm cum ar arăta o politică în care femeile ar avea cota de reprezentare din viața reală. Nu am elemente pentru a putea să-mi închipui decât, poate, judecând prin analogie. Dacă iau ca exemplu stagiul militar, dincolo de o ca-

maraderie viril exprimată în înjurături zilnice şi beţii oarbe, nimic nu îţi rămâne în memoria de lungă durată. Era o lume fără femei, dar plină de mizerii, pile, hoţie, turnătorii sau mârlănisme. Pozele fetelor lipite pe capacele interioare ale valizelor de lemn erau singura luminiţă de la capătul tunelului. Nici lumile de exclusivitate feminină nu sunt mai grozave, probabil. Poveştirile femeilor sau experienţa unora dintre noi care am locuit ilegal în căminul VI din Haşdeu, în timpul studenţiei, ne duc tot la o concluzie pesimistă.

Cert este că politica este încă o profesie masculină, dar destul de prost făcută de bărbaţi. Cred că, dacă mai multe femei ar fi în politică, politica ar fi altfel. Nu ştiu dacă ar fi mai bună sau mai proastă, dar ar fi cu siguranţă altfel. Cu siguranţă, politica nu ar mai fi domeniul gargarei despre marile valori ale umanităţii şi nici un spaţiu al confruntărilor fără sens. Femeile au în stăpânire spaţiul casnic, acolo unde apar marile probleme pentru individ şi familie. Femeile ar putea apropia politica de viaţa adevărată, căutând soluţii la probleme care există în mod real. Femeile scunde nu au frustrări ca şi bărbaţii de talie joasă ajunşi conducători politici. Ele se îndrăgostesc egal de bărbaţi înalţi sau scunzi şi nu au nevoie să-şi transmită frustrările în viaţa pu-

blică. Probabil că, în acest moment, dacă femeile ar fi mai bine reprezentate în Alianţa DA, nu am vorbi în fiecare zi doar despre anticipate sau decapitarea tuturor instituţiilor. Dacă am avea mai multe femei în politică, sănătatea familiei sau problemele tânărului cuplu ar fi cele mai mari nelinişti ale preşedinţilor de partide. Cu siguranţă că femeile ar renunţa mai uşor la o funcţie dacă s-ar simţi depăşite şi nu cred că ar ţine morţiş să schimbe chiar tot în casa politicii la preluarea puterii. Nu cred că femeile ar fi atât de bucuroase în vizitarea unui pod care se construieşte în ţara Buzăului până să exaspereze naţiunea. Nu pot să-mi închipui o femeie care se luptă să cucerească „puterea totală", cred că femeile sunt obişnuite cu negocierea şi ştiu să împartă. Ele nu sunt beţive şi nici nu cred că sunt la fel de arogante ca noi bărbaţii.

Repet, putem judeca doar prin analogie şi orice misogin care face apel la femeile cunoscute de el este, în acest caz, susceptibil de a avea dreptate. Dar dacă facem apel la baza de date de tembeli politici bărbaţi, putem emite măcar o judecată simplă: cu mai multe femei în politică, lucrurile nu ar merge mai prost decât merg cu actuala clasă politică androginizată excesiv.

Deocamdată însă spaţiul public este ocupat excesiv de nevestele politicienilor. Considerate

factori de influență decisivă, ele merg la semnarea tratatelor sau se ocupă de remanieri guvernamentale. Uneori sunt bătute și merg la poliție într-o sinceritate care mă uimește chiar și pe mine, părinte al legilor transparenței și liberului acces la informații. Nevestele politicienilor aprobă bugete sau finanțări și răspund cu mândrie la apelativul „Doamna Ministru". Ele se ocupă de cura de slăbire a soților, iar dacă sunt suspectați că nu sunt destul de virili, atunci ele, în marea lor înțelepciune, le aranjează amante sau poze cu fete frumoase. Iar când un alt politician le supără, nevestele politicienilor noștri aranjează articole despre amantele respectivului.

Cum multe dintre ele nu se mai întâlnesc decât rar în pat cu soții lor stresați de muncă și sleiți de orele în care dictează secretarelor, nevestele se uită foarte mult la televizor. Televiziunea și ziarele devin oglinda preferată pentru nevestele de politician. Acolo se uită să vadă imaginea soțului, frumos colorată și cu profile în care nu i se vede gușa sau burta. În același timp, se enervează dacă apar competitorii soților lor. Fac statistici și clasamente, se enervează și propun mișcări de trupe. Vor să fie anihilați demnitarii din propriul partid, vor ca oglinda media să-l arate doar pe soțul lor. Ele nu-și pun problema că ilustrul pe care l-au târât la starea civi-

lă poate îi enervează pe telespectatori. Nici nu se gândesc că aroganța lor a devenit insuportabilă, iar telespectatorii vor să mai schimbe jugul.

Dar cea mai importantă activitate a lor este paza intrării în politică. Fac planton schimbul 1, 2 și 3 să nu intre cine știe ce indivizi în altarul democrației. Au grijă mare să nu intre femei sau tineri impertinenți. Pot intra doar cumetri, nepoți sau nepoate. Uneori, în gesturi de revoltă, repede înăbușite, politicianul-mascul își promovează amanta sau secretara, dar acestea rămân cazuri izolate. Indiferent de situație, nevasta de politician face echipele de campanie, alege consilierii și secretarele, face revista presei și se ocupă zilnic cu lustruirea oglinzii.

Cred că trebuie să dăm afară nevestele din politică ori să le trimitem la cumpărături. Pentru a putea intra femeile, cu adevărat.

5 august 2005

RĂZBOIUL FRATRICID AL ECONOMIEI CU POLITICA

Mulți se întreabă în aceste zile de ce nu cade premierul Tăriceanu și cât va mai rezista. Părea plăpând, sau cel puțin așa a fost interpretată nesiguranța lui de la început, în lupta cu marele luptător Traian Băsescu. Părea slab până ce și-a adus aminte că este exponentul unor importanți deținători de resurse. El însuși fiind un capitalist care face bani la vedere, bani pe care-i poate declara cinstit. Și care are de apărat interesele unor capitaliști români. De aceea, Tăriceanu este mult mai puternic decât își închipuie naivii. Indiferent cum am încerca să o definim, politica rămâne un dans în jurul resurselor.

Toate celelalte explicații privind dreptatea, adevărul, binele, frumosul sau democrația sunt simple imagini cu potențial ideologic. Statul a fost necesara invenție pentru ca violența luptei pentru resurse să poată fi ținută sub control. Faptul că, uneori, și doar unii, ajungem în situația de a crede că partidele sau alți actori politici urmăresc altceva decât gestiunea resurselor pe

care le are politica sub cheie este o dovadă că lumea noastră e plină de naivi, fraieri și mazete. Să nu-mi spuneți că sunt resurse și resurse sau că unii umblă după resurse fine, culturale sau simbolice și doar alții după grosiere resurse materiale... Până la urmă, toate formele de resurse se exprimă, prin diverse forme de schimb social, în bani, case și mașini.

Timp de 15 ani, politica a ajutat la redistribuirea resurselor pe care comunismul le-a controlat drastic. Un deceniu și jumătate, politica a fost, de fapt, o politică furnizoare de resurse, permițând unor oameni și unor grupuri să acumuleze resurse cu ajutorul ei. Pe unii i-a ajutat să facă primii bani, pe alții să vireze contractele unor industrii întregi spre firmele lor. Aberația de acumulare a caselor, mașinilor sau terenurilor este o metaforă pentru o economie politică a acumulării primitive de capital. Când Radu Vasile a spus că nu mai este nimic de furat în România, ori a vrut să limiteze concurența, ori s-a referit doar la marile întreprinderi industriale. Întotdeauna politica beneficiază de resurse pe care le constituie sau pe care le gestionează, dar s-au produs în altă parte.

Politica este, însă, și o mare amatoare și consumatoare de resurse de toate felurile. Prin intermediul politicii s-au validat oameni cu re-

surse intelectuale. Cu sau fără eşecuri în politică, cărţile scrise sau calităţile gândirii clare sau analizei interpretative vor constitui şi de acum încolo resurse importante pentru politică. Modul în care au apărut, dispărut sau reapărut intelectuali ca Andrei Pleşu, Nicolae Manolescu, oameni formaţi în vechiul regim, sau felul în care partidele se folosesc şi acum de diferite categorii intelectuale, de la artişti la jurnalişti cunoscuţi sau sociologi, demonstrează că legitimarea prin resursa intelectuală va continua. Un alt tip de resurse au fost cele ale societăţii civile. Câteva ONG-uri, susţinute an de an, mai ales prin resurse din străinătate, la început în jurul Fundaţiei Soros, au constituit un necesar nucleu al activiştilor societăţii civile. Legitimarea activiştilor pe tărâm civic s-a făcut, în cea mai mare parte a timpului, prin politica de sprijin a forţelor de dreapta, mult prea plăpânde în lupta cu FSN-ul şi metamorfozele sale ulterioare. Mircea Toma, Renate Weber, Smaranda Enache sau chiar Monica Macovei şi Mona Muscă au fundamentat un tip de acţiune antiputere, care a avut o esenţială contribuţie la construcţia culturii democratice. Cei mai mulţi dintre ei au devenit miniştri sau ambasadori, deci politica a folosit la maximum şi această resursă.

În acelaşi timp, după revoluţie au făcut carieră o serie de politicieni de profesie, oameni care activează de 15 ani în politică şi care au acumulat, de regulă, pe căi legale sau ilegale, diverse tipuri de resurse. Politicienii de profesie sunt, ca şi oamenii de afaceri, cinstiţi sau mai puţin cinstiţi, oricum nici una din categorii nu este blamabilă in integrum. Uneori au făcut avere prin asociere cu oameni de afaceri, alteori au făcut averi pe numele rudelor. Despre ei se spun tot felul de legende, dar, în general, chiar şi adversarii cei mai înverşunaţi nu spun nimic în public. Politicienii de profesie sunt în toate partidele şi lupta împotriva corupţiei este, de fapt, un nume dat competiţiei dintre capitalişti şi aceşti politicieni. O perioadă au lucrat împreună, dar acum nu mai este loc de colaborare între ei. Dar, la 15 ani după revoluţie, politica şi-a constituit propriile resurse. Adică resursele adevărate, căci esenţiale vor rămâne resursele economice pentru societate, implicit, şi pentru politică. Indiferent de căile prin care s-a realizat, România are deja o clasă a capitaliştilor. De carton sau nu, controversaţi sau iubiţi de presă, oamenii de afaceri sunt cei care vor face politică de acum încolo. Mai discret sau mai puţin discret. De la Ilie Alexandru, cel care a construit un ranch Dallas şi un turn Eiffel la Slobozia, la Dinu

Patriciu, un capitalist inteligent şi cosmopolit, care a fost purtat recent cu cătuşe la mâini, capitalismul românesc a parcurs un drum lung.

Resursele intelectuale sau cele date de activismul civic sunt importante, dar vor rămâne mereu resurse-surogat. Economia va furniza de acum încolo cele mai importante motivaţii politice. În aceste zile, ceea ce are aparenţa sau chiar este o criză politică de sistem este, de fapt, manifestarea unei importante rupturi: între economic şi politic sau chiar între politicieni şi capitalişti. Politicienii de profesie, indiferent de moralitatea trecută sau prezentă, nu mai pot gestiona relaţia cu oamenii de afaceri. În faţa aventurierilor din politică sau a capitaliştilor sub acoperire, adică a îmbogăţiţilor dintre politicieni, capitaliştii români încep să se organizeze. Unii poate se simt ameninţaţi de viitoarea integrare în UE, alţii poate nu au aceste probleme ori sunt legaţi de capitalismul globalizat. Cei mai mulţi nu sunt mulţumiţi de politicienii de profesie, cărora le-au plătit comisioane şi poate vor acum o nouă clasă politică. Deţin deja jumătate din media românească, în timp ce cealaltă jumătate este deja în proprietate străină.

În lupta cu politica ar putea să se folosească de o alianţă cu cei care au capital intelectual sau civic. Paretto spunea că intelectualii sunt o categorie flotantă. Dincolo de fidelităţile politice, toţi capitaliştii noştri au ceva de apărat şi, chiar fără să vrea, apără prin aceasta şi România. Forţa lui Tăriceanu ar putea veni de aici. Şi s-ar putea să descoperim cu surpriză că societatea o să-i ceară într-o zi Preşedintelui să reprezinte cu eleganţă, mai degrabă decât să acţioneze cu putere.

P.S.: Când puneam punct articolului, preşedintele Băsescu tocmai ataca Guvernul Tăriceanu pentru posibilitatea ca unii miniştri să se afle sub influenţa unor grupuri economice. Ceea ce trebuia demonstrat! Preşedintele este Politicianul 100% în lupta cu capitalismul economic românesc.

12 august 2005

PARLAMENTUL CA O PRADĂ

Oricine vrea să se dea rotund în țara noastră critică Parlamentul României. Ce idioți! spune despre parlamentari bișnițarul de valută de pe Corso, citesc ziare și nu fac nimic. Ce cretini! spune și tarabagiul din piață, se lăfăie în scaunele alea comode și au diurne de ședință. Demagogii dracului! îți zice în pauza de publicitate moderatorul de televiziune, nu se interesează decât de propria lor bunăstare. Ce cretini! mormăie în barbă reporterul de la ziar, în timp ce îi aleargă pe holuri cu întrebări copiate din Istoria României în date.

Te uiți la parlamentari și nici nu știi ce să crezi. Unii vin din provincie, au pantofi scâlciați și costume ieftine, de vâscoză. Alții se îmbracă cu grijă, indiferent de unde vin. Stând la București, în hoteluri sau prin garsoniere sumar mobilate, parlamentarii s-au obișnuit să stea mereu cu mobilul la ureche. Par mai ocupați și mai importanți dacă sunt mereu pe fir cu cineva. Puțini sunt oameni de afaceri prosperi, îmbogățiți de conjuncturi sau prin efort lung și greu. Unii s-au orientat spre parlament pentru a putea să-și protejeze afacerile cinstite în fața unor mafii locale, născute ca în orice capitalism incipient. Unii divorțează de nevestele grase și se însoară cu secretare sau jurnaliste acreditate pe-acolo. Sunt juriști cinstiți sau șulfe care protejează hoții, tineri entuziaști său cărători de geantă ori fete iubitoare de domni generoși. Găsești și profesori universitari pentru care salariul și diurna sunt oricum mai mari decât salariul lor mizer. Și foști comuniști se află din belșug acolo, dar și unii care nici nu știu ce sunt, ori ar putea fi orice. Sunt cântăreți sau poeți, calfe și zidari pentru iluzii vechi sau noi. Sunt și escroci, dar și oameni de o mare onestitate, sunt lichele, dar și naivi. Se înscriu la doctorate sau se fac profesori universitari la universități particulare.

Parlamentul e o lume, un eșantion reprezentativ pentru lumea noastră. Dacă am privi cu atenție, am vedea că parlamentarii nu sunt extratereștri. Nici nu au ajuns în fața noastră prin selecție negativă, pentru ca să râdem de ei sau să-i pedepsim să stea în fața națiunii, în genunchi pe grăunțe. Ei au fost aleși de oameni, ca și Președintele. Unii au în spate peste o sută de mii de voturi, s-a pus ștampila pe ei. Nu au fost votați în orb, au avut emisiuni de televiziune și postere cât blocurile, au vorbit la televizor sau în piețe, și-au pus CV-urile pe toate gardurile. Au

fost votați nu pentru că erau pe liste, au fost votați pentru că nu erau alții mai buni în competiția respectivă. Nu partidele sunt votate în sate sau în orașele patriei, ci oamenii pe care-i aduc ele pe listă. Tu, cititorule genial al meu, de ce nu ai făcut un pas în față și să încerci să-i convingi pe oameni să te voteze pe tine? V-ați gândit vreodată că dacă sunt atâția români deștepți, cum dracu' de suntem conduși doar de idioți? E adevărat că, dacă ne uităm bine, la noi nimic nu ne pare a fi prea bun. Doctorii iau șpăgi, profesorii fac meditații pe bani, polițiștii sunt proști, judecătorii corupți și oamenii de afaceri sunt profund necinstiți. Patronii sunt hoți și slujnicele sunt leneșe, miniștrii sunt incompetenți, iar primarii nu au habar de administrație. Buni suntem doar noi înșine, oameni de neînlocuit sau talente nedescoperite. Ca niște fete frumoase dar fără noroc, fiecare dintre noi ne uităm în jur cu o luciditate și un scepticism care ar putea chiar să ne sperie. Doar noi înșine suntem buni. Suntem în situația de a putea constitui o Românie perfectă cu un singur locuitor, locuitorul „noi înșine". Dar dincolo de România perfectă a eului nostru, în România reală, aflată undeva la coada Europei, parlamentul este instituția de a cărei existență este legată libertatea noastră. De parlament este legată bruma de democrație, mica

descentralizare și posibilitatea ca vocea țării să se audă în București. Legile, bune sau proaste, pe care le acceptăm doar pentru voluptatea de a le încălca, sunt produse sau frământate în parlament. Când puterea este arogantă și discreționară, doar în parlament se mai poate coagula o rezistență. Guvernul și președintele nu pot să fie încântați de existența altei puteri, mai ales că este colectivă, formată din forțe divergente și este greu să o cointeresezi. Dar, mai presus de toate, parlamentul este locul unde nimic nu funcționează fără negociere, fără comunicare, fără a-l asculta pe celălalt. Nimeni nu a putut, până acum, chiar dacă unii au încercat, să pună călușul în gura parlamentarilor, mai ales din opoziție. Parlamentul este templul democrației și libertăților colective. În templu, ca și în catedrală, intră și oficiază oameni cu toate păcatele lumii. Parlamentul este însă o pradă ușoară pentru demolatorii de profesie și iubitorii de putere, pentru dictatori sau autocrați. Masele sunt în stare să devoreze tot ceea ce nu pot atinge direct. Suntem în stare să ridicăm statui, doar pentru a putea să aruncăm cu pietre în ele. Ne-ar plăcea, dacă s-ar putea, chiar și lumina s-o tăvălim prin noroi și sfinții să ni-i târâm prin lupanare. Doar pentru a nu rămâne nimic spre care să râvnim, doar pentru a pune în acord lumea

cu propria noastră nimicnicie. În România perfectă, cea cu eul nostru ca singur locuitor, parlamentul poate să se desființeze. În România profundă, cea care se amestecă în fiecare zi cu România de gunoaie, murdară, leneşă sau cinică, parlamentul este ultima frontieră a rezistenței colective la despotism, dictatură şi abuz. Ultima baricadă pe care cei mulți o mai pot ridica împotriva dorinței nemăsurate de putere şi a violenței de care este capabilă mereu politica, indiferent de timp istoric sau loc. Am uitat, deja?

28 septembrie 2005

DESPRE VOLUPTATEA DE A SPUNE *ŞEFU'*

Într-un salon de protocol de pe Otopeni auzeam, zilele trecute, în spatele meu, un demnitar care spunea mereu, la trei cuvinte, cu o deosebită voluptate, cuvântul „şefu'". Nu aveam nici o curiozitate să ascult despre ce vorbea cu colegii, dar acest cuvânt mă lovea ritmic în timpane, ca o percuție amatoristică de la balul bobocilor.

Se referea la un şef de partid, probabil, dar de la un moment dat a început să le spună *şefu'* chiar şi colegilor lui de călătorie, de fapt egali ai săi. Ce-i drept, demnitarul cu paşaport diplomatic spunea foarte artistic acest cuvânt. Nu era o simplă pronunție, colegul meu de călătorie spunea „şefu" ca un soi de incantație, ca într-un ritual woodoo de masare a şefului de la distanță. Şeful lui nu era acolo sau poate cel la care se referea nici măcar nu-l recunoştea ca făcând parte din echipă. Dincolo de acestea însă, vaşnicul subaltern afirma prin repetiția penibilă apartenența la o echipă, la un sistem. Voia, de fapt, să spună că nu este singur, că în jungla politicii, el,

deşi mic la stat, este omul lui Cutare. Şeful, în politica românească, devine repede un fel de maharajah. Fie că vrea, îi place sau nu îi place acest lucru. Când preia biroul de demnitar, primul lucru pe care îl fac pretorienii ce îl înconjoară este să-i taie orice legătură cu exteriorul, cu realitatea, cu viaţa. Din acel moment nu mai are voie nici măcar să-şi care singur geanta, şoferul îl învaţă să nu răspundă la salut decât printr-un gest discret, imperceptibil. Secretarele şi consilierii îl aglomerează cu întâlniri. O realitate filtrată începe să înlocuiască viaţa. I se spune de undeva mai de sus (fiecare şef îşi are şeful său) cine sunt duşmanii şi cum trebuie trataţi. Este împins uneori la conferinţe de presă sau la talk-show-uri, unde trebuie să fie dur. Să-l atace pe celălalt cu toate armele, să vorbească mai mult şi mai repede. Mâine, la sediu, ceilalţi o să-i spună, cu siguranţă, că „a fost bun". Şi tot timpul cei din jur îi construiesc o ameninţare care-l ţine ocupat. Apare din lună în lună ştirea, susurată şerpeşte, că nevasta şefului mare nu-l place sau că se spune că şeful cel mare este nemulţumit şi o să-l schimbe. Şi chiar dacă eşti un tip căruia i se rupe de funcţie, ceilalţi îţi induc sentimentul că este ruşinos să nu mai fii dat afară. Sau, mai rău, te întreabă: dar pe noi cui ne laşi, şefu', după marile sacrificii pe care le-am făcut urmându-te pe

dumneata. Tot mai des i se arată prin ce pericole a trecut, dar secretarele şi consilierii au luptat şi, iată, l-au salvat. Ca şef nu mai ai voie să gândeşti, oricum zilnic primeşti felurite memorandumuri (sau „memo"-uri, cum spun pretorienii de la cabinetul de demnitar). Nu trebuie să citeşti nici presă, există o grămadă de specialişti care îţi fac revista presei sau analize SWOT. Când trebuie să vorbeşti în public sau cu presa, sigur vine cineva şi-ţi bagă sub nas un „punctaj". Încet, încet, pretorienii te izolează de cei mai importanţi colaboratori. Le spun că nu poţi să-i primeşti când ei au o urgenţă, chiar dacă tu stai singur în birou şi joci solitaire. Ei devin tot mai reci, iar tu începi să-i pedepseşti pentru asta. Nici nu trebuie să mai semnezi, ţi se face ştampilă cu semnătura, ca să nu te obosească aceste penibile îndeletniciri. Orice viciu sau chiar nevinovată pasiune este cultivată de cei din jur până este dusă la paroxism. Eşti ajutat să colecţionezi, să completezi, să te autovenerezi. Şeful se izolează, se îngraşă, devine o legumă tot mai mare, pe care toţi o cultivă pentru justificarea propriei lor existenţe de anticameră. În singurătatea grozavă şi în tot mai marea frică de lume, se agaţă de vreo secretară, pe care, de cele mai multe ori, cineva a trimis-o acolo. Acasă, soţia pare tot mai grasă şi mai bătrână, secretara

devine repede nevastă. Ea ştie mai bine ce trebuie făcut când, prea bătrân sau prea important, şeful nu mai are mobilitatea necesară. Dacă cumva îi vine vreo idee de revoltă, îl cheamă la el Şefu' cel mare şi îi atrage atenţia că are nişte dosare urâte despre el. Prins ca într-o capcană de şoareci, se afundă tot mai mult, începe să semene tot mai mult cu mediul, spune tot mai des „noi" şi se răţoieşte la duşmanii pe care nici măcar nu ştie de ce trebuie să-i urască din tot sufletul. Şeful în politica noastră desemnează, angajează, desenează, stopează, girează, fondează, pozează, marchează, raţionează, raţionalizează, concentrează, relaţionează. Face totul, dar, de fapt, nimic nu este în stare să facă bine, căci acţionează mereu pe terenul unei iluzii împărtăşite colectiv. De fapt, cea mai mare parte a timpului, şeful politic îşi serveşte, fără să-şi dea seama, echipa de pretorieni. Vede lumea numai prin ei, devine un fel de sperietoare pentru graurii care ar putea să le atace recolta acestora. Şeful începe să devină, pe zi ce trece, capitalul cel mai de preţ al unei găşti de secretare şi consilieri care i-au construit o cutie de rezonanţă pentru deşertăciunea propriei singurătăţi. Din cauza acestei găşti create în jurul şefului, în politica românească nu este uşor de acceptat votul uninominal şi, cu atât mai puţin, parlamentul unicameral. Nici alegerile

preliminare sau votul secret nu pot să-şi facă loc în viaţa partidelor. Nu pot avea loc dezbateri în care, eventual, şeful ar putea fi contrazis de cineva. Nu pot fi aduşi oameni tineri în partide şi nici tehnocraţi. Au loc alegeri în partide în care sunt alese, în bloc, echipe, şi nu oameni. Ca legătura de pătrunjel, nu se poate lua un singur fir. Şefii propun cine să le urmeze, pardon, să le ţină locul, căci nimeni nu pleacă de bunăvoie dintr-o funcţie. Soarta gărzii pretoriene este mai importantă chiar decât ţara sau democraţia. Ea, garda, îl programează pe şef în aşa fel încât el nu mai poate trăi fără protezele birocratice pe care i le oferă. Cu siguranţă, un şef fără secretare, consilieri, curieri, experţi ar fi alt om. Mult mai folositor politicii şi chiar ţării. Paradoxal, şefii cu cei mai puţini sfetnici au şansa de a inova şi de a fi performanţi în politica românească. Ei nu sunt afectaţi de războiul nemilos dintre consilieri. Mare parte din războaiele politice ale timpului nostru sunt războaiele secretarelor, răbufniri ale unei birocraţii care nu se lasă atinsă de schimbarea care ar trebui să vină. Trăim o criză teribilă a managementului politic: ideile sunt sugerate de gagici, strategiile se fac la şuete de doi lei şi băşcălia devine proiect politic major. Agenda de cumpărături a secretarelor devine agenda publică şi proiectele politice majore se fac prin raportare la

cumetrii. Totul e ca o luptă în noroi, nu contează tehnica sau inteligența, important este doar curajul de a te umple de noroi, inutil, în fața unei mulțimi care înjură sau aplaudă.

P.S.: La sfârşitul călătoriei, aşteptând bagajele, m-am apropiat de colegul meu de călătorie şi i-am spus că, într-o discuție cu şeful lui, mi-am dat seama că îl apreciază foarte mult şi consideră că este un om de mare viitor. S-a uitat la mine buimăcit şi m-a întrebat: care din şefii mei, am atâția? Era fericit, oricum, cine are mai mulți şefi este mai protejat, mai sigur de viitor, mai sigur pe sine... Obosit, m-am îndepărtat şi eu, pierzându-mă prin viermuiala aeroportului din Bruxelles. O să mă urmărească mult timp modul în care omul acela cânta pe zeci de nuanțe, cu voluptate, cuvântul şefu'. Ca un bătrân chinez care se spune că deosebeşte zeci de nuanțe de alb şi are multe cuvinte pentru un cireş înflorit, în diferite momente ale zilei.

19 octombrie 2005

CUM RECUNOAŞTEM UN GENTLEMAN ÎN POLITICĂ?

Motto:
„Acum, că masele fac baie în fiecare săptămână, cum vom mai putea recunoaşte un gentleman?"
VOGUE (1892)

De ani de zile mă obsedează o remarcă a unui scriitor de tabletă sportivă care avea curajul să spună că noi construim statui doar pentru a putea arunca cu pietre în ele. Simțind că acesta este unul din păcatele noastre profunde, dintre acelea care fac imposibilă coagularea unei comunități puternice, am căutat argumente în trecerea timpului care să îmi arate că am ieşit din acel blestem. Nu am sperat că democrația, care se instalează cu greu în mințile noastre, va face minuni, dar am sperat că măcar modelele străine, formele fără fond pe care le copiem ca papagalii, ne vor putea îmbogăți cu un pic de solidaritate sau de pragmatism european. Dar au trecut peste trei decenii şi, în fiecare zi, mă lovesc de dovezi contrare. Nu avem în gena noastră

națională instinctul admirației. Ne lipsește capacitatea de a respecta lucrurile bune făcute de alții sau de a perfecționa ceea ce este bun, într-o competiție istorică cinstită cu cei dinaintea noastră. Pentru ca Academia sau Universitățile să poată lansa opere și autori de cultură majoră ar trebui să existe reflexul opiniei publice de a căuta ceea ce este bun și de a constitui un câmp cultural de dezbatere a ideilor sau operelor. În politică acest păcat îmbracă forma lipsei de fair-play și competiției absurde, lipsei dialogului veritabil între actorii politici, orbirea față de tot ceea ce vine de la competitori. Acest lucru s-a văzut în aceste zile când s-au împlinit 10 ani de la trecerea în neființă a lui Corneliu Coposu. Puține ecouri neformale ale trecerii lui prin viața noastră politică, mult formalism și complezență, poate o prea mare discreție în a spune că Seniorul a marcat epoca noastră. A marcat o epocă nu prin construcția politică pe care a lăsat-o în urmă, un eșec de proporții, nici prin operă sau cine știe ce gesturi ritualizate de marii regizori ai istoriei noastre mici, cotidiene. A marcat, alături de Ion Rațiu, o epocă prin faptul că au fost doi gentlemeni într-o politică primitivă a ultimului deceniu al celui mai zbuciumat secol pentru România.

Dar cum să recunoaștem un gentleman la 100 de ani de la epocala dilemă pe care am citat-o în motto? Mai mult, cum să recunoaștem un gentleman în politica românească? Astăzi toți politicienii se îmbracă frumos, unii frecventează chiar stiliști. Spun la televiziune discursuri scrise de specialiști, participă la teledonuri caritabile. Sociologii îi învață ce teme sunt cool și care nu trebuie atinse, psihologii le spun care sunt cuvintele calde și care sunt cuvintele reci. Alți specialiști îi pregătesc să argumenteze în polemici subtile fără a da cu pumnul sau cu pantoful în masă. Unii își comandă sondaje care atestă că sunt cei mai frumoși, cei mai eleganți sau cei mai doriți de electoratul feminin, altădată masat simbolic doar la APACA. Căutând un asemenea model de gentleman ne vin în minte imagini, nu modele, nu reguli, imagini care au lăsat în mintea noastră o urmă neînsemnată, dar care, cu timpul, începe să devină prezență vie. Pe Corneliu Coposu l-am văzut o singură dată, cu puțin înainte de a muri, într-o sală a Filarmonicii din Cluj. Era o întrunire a CDR-ului, iar eu însoțeam acolo o prietenă care era cederistă exaltată, eu fiind mai degrabă curios să-i ascult pe Manolescu și pe Ana Blandiana. La vederea lui Coposu, sala s-a ridicat în picioare și a scandat minute în șir „Co-po-su, Co-po-su", într-un

ritm de aplauze care ne aduceau aminte de scandările pentru Ceaușescu. Pe parcursul dezbaterii, habotnicii CDR au repetat această figură încă de vreo douăzeci de ori. Eu m-am ridicat la primele două apoi, invitat fiind, și nu membru sau simpatizant, am rămas așezat, singur într-o mare de paltoane ce miroseau a naftalină. Corneliu Coposu se ridica de fiecare dată, dar recepta aplauzele cu o imensă tristețe și rușine, stătea drept și nu știa ce să facă cu mâinile lui mari. Eu stăteam jos, înconjurat de ura celor din jurul meu, chiar cunoștința mea n-a mai vorbit cu mine peste un an de zile, și mă așteptam ca sala să pună mână de la mână ca să mă ia de guler și să mă arunce afară pe scări. La un moment am avut senzația că, preț de 1-2 minute am rămas singuri față în față, în mijlocul acelui delir, cu Corneliu Coposu. Eu, un tânăr asistent universitar mânat de iluzia neutralității absolute, el – un candidat la nemurire, întristat de faptul că lumea din jurul lui nu știa să-și exprime iubirea decât prin mijloacele prin care fusese terorizată s-o simuleze. M-a învăluit într-un zâmbet cald, înțelegător, în timp ce eu juram în gândul meu că nu voi face niciodată politică, iar el probabil că știa că mă înșel.

Ion Rațiu a fost lăsat la Turda fără priveghere în noaptea dinainte de a fi coborât în pământul Ardealului. Nu s-a găsit nimeni să stea la căpătâiul lui înaintea marii treceri. Este aproape o metaforă pentru apetitul românesc în devorarea idolilor. Rațiu mort nu mai valora nimic în ochii celor care altădată îl divinizau cu speranță.

Destinul acestor doi gentlemeni ai politicii noastre ne arată că această specie de politicieni este rară, dacă nu cumva a dispărut complet. Acești politicieni au fost puternic brutalizați de societatea românească, dar au rezistat singuri în fața urii generale, cu stoicism și un fanatism al asumării condiției tragice. Au fost acuzați că sunt spioni străini sau că vor să fure fabricile și uzinele scumpei noastre țărișoare. Azi, cei care îi acuzau atunci au devenit proprietari peste sonde, fabrici și uzine, holde și alte cele. Torționarii lor s-au împărțit echitabil prin toate partidele. În urma lor nu a rămas un partid puternic, ci un partid sfâșiat de lupte interne, trădat de aliați.

Nimeni nu i-a urmat pe acești gentlemeni pentru că nu ofereau posturi în administrație, nici fabrici de privatizat, nici salarii de politicieni petroliști. Au lăsat în urmă o dâră de lumină care nu umflă conturile și nici nu se poate măsura în bani. Lumina lăsată de ei nu putea fi transformată în capital de partid, căci este o lumină pe care nu o pot vedea toți. Ei nu au lăsat în urmă un partid sau o mișcare politică amplă

pentru că moştenirea lor nu putea fi privatizată. Ei nu pot aparţine unui singur partid, ei nu pot fi revendicaţi ca proprietate de familie sau de grup. Pentru că ei aşteaptă undeva cuminţi să ne trezim, să înţelegem singuri că şi în faptele de istorie trebuie zidită o parte din sufletul şi inima noastră. Ei rămân un reper pe care într-o zi îl vor descoperi cei care nu sunt conduşi de instincte gregare şi nici de dorinţa prădătorului de haită. Ei pot fi felinare pentru cei care nu au curajul să creadă de la început că schimbarea lumii începe cu un pas pe care trebuie să-l facem în faţa gloatei, oricât de firavi am părea că suntem în faţa tancului istoriei. Gentlemenii din politică pot fi modele pentru cei timizi, niciodată pentru obraznicii vânători de ocazii. Fără a lăsa funcţii moştenire şi nici legatari testamentari sau poate tocmai de aceea, gentlemenii pot schimba destinul istoric al unei naţiuni. Gestul lor simplu de a trăi vertical într-un lan de trestii, care se îndoaie după vânt, îi poate ajuta pe cei singuri ori pe cei care s-au rătăcit în credinţa că viaţa poate fi mai bună şi se poate trăi şi în afara ticăloşiei. Acum când masele stau cu gura căscată la falşi profeţi şi la bădărani, la gureşii de ocazie sau torţionari transformaţi în apostoli ai românismului, acum deci, mai putem recunoaşte un gentleman în politică? Gentlemenii au plecat din politica românească, dar nu suntem mai săraci. La icoana lor nu merg purtătorii de stindarde şi nici gorniştii din politică. Nu vor primi onoruri şi nici nu li se vor scrie ode. Lângă statuia lor nu-şi vor face poze de familie politicienii, bune de agăţat în sedii.

Cei care se vor opri lângă icoana lor vin din viitor şi viitorul nu poate fi prins în fotografii de grup. Plecarea gentlemenilor ar putea deschide epoca unei generaţii politice căutătoare de modele, nu de sponsori.

16 octombrie 2005

ACȚIUNEA CA ANTIDOT AL DISPERĂRII

Sociologii fac distincție în analiza fenomenului politic între joc politic-politicianist, competiția dintre actorii politici și acțiune politică funcțională, adică acele aspecte care fac managementul societății, cele care produc soluții la probleme sociale, aduc decizii pentru societate sau națiune. Partea de joc politic este vizibilă și foarte prezentă în campanii electorale, iar cea de acțiune ar trebui să fie covârșitoare în perioadele neelectorale, în restul timpului.

Trebuie să existe un echilibru între aceste două componente, este nevoie și de comunicare, dar majoră trebuie să fie acțiunea producătoare de decizii. Unii chiar măsoară proporția celor două tipuri de activități pornind de la subiectele mediatizate zilnic sau de la comunicările oficiale ale partidelor și liderilor politici.

Eroii de operetă sunt cei mai mari politicieni la noi. Simpatici, prieteni cu unii jurnaliști, cu cercuri de admiratori care povestesc mereu despre cine știe ce congres sau conferința în care „X

i-a zis-o lui cutare". Ei sunt abonații tuturor conferințelor, spun epigrame, își scriu mici textulețe pe bilețele discrete de unde citesc cu fereală ce a spus Talleyrand sau Cicero. Noului venit în partid i se amintește mereu că n-a prins cine știe ce eveniment memorabil, în care eroul tuturor a fost magistral. Și nerușinații pot face față cerințelor de joc politicianist, ei nu roșesc să înjure pe oricine și nici nu se dau înapoi de la nici un fel de insultă ori neadevăr. Liderii se înconjoară adesea de meseriași ai politicianismului sau de șmecheri ce aranjează afaceri cu adversarii sau mici șantaje.

Politicianism este și competiția simulată, lupta pe care unii o fac doar de ochii lumii. Mai ales în teritoriu, unii se arată la partid ca dușmani de moarte, se atacă în conferințe de presă, dar mai ales în ședințe de partid cu ușile închise, dar în secret fac afaceri împreună cu adversarii. Câte consilii locale nu s-au aflat în conflicte ireconciliabile cu primarul (sau primarul general)? Păreau blocate din cauza luptei dintre partide, dar până la urmă tot bugetul era cheltuit pe principiul: un proiect al meu contra unuia al tău. Nu a rămas nici un ban necheltuit, deși practic toată lumea știa că timp de patru ani consiliul local (sau general) nu a funcționat.

Din păcate, în România, cei care nu participă la jocul politicianist se ocupă de metapolitică,

filosofie politică sau analize. Comentează cine este mai tare, care mai sunt relațiile dintre liderul PD și cel al PSD, cine mai trădează la liberali, cine-l sapă pe Vadim, cine urmează să fie sacrificat. Cine ce afaceri ilegale a mai făcut și cine a căzut în dizgrație, ce fețe au mai apărut, cine este mai securist sau mai spion. Liderii din teritoriu se interesează zilnic care este starea vremii în relațiile dintre dumnezeii de la vârful partidului. Dacă nu se ceartă pe televiziuni, pot respira și ei fericiți.

Altă parte importantă din timp este ocupată de competițiile interne. Liderii vor să se eternizeze la conducere, vicepreședinții au grijă să sape mereu, discret, la fotoliile președinților, găștile vor să se excludă reciproc din partide, generațiile consumă energie importantă în a se lupta absurd între ele. Luați informațiile de pe site-urile partidelor sau din fluxul de știri ale agențiilor și faceți o analiză simplă de conținut și o să vedeți câtă energie au cheltuit pentru politicianism și câtă acțiune politică adevărată au pus în practică.

O să rămâneți surprinși de puținătatea politicii adevărate. Joan Baez spunea odată că „acțiunea este antidotul disperării". Se referea la o practică socială pe care încerca s-o schimbe cu o chitară de lemn, poate se referea la propria ei

viață. Nu mai știm acum și nici nu mai are importanță. Acțiunea este o modalitate de a face politică. Nu gargara, nici sloganul, nici frazele sforăitoare sau săritura zilnică la gâtul adversarului. Nu cine vorbește mai frumos sau mai mult este cel mai bun politician, nu cine este cel mai bun prădător politic și nici cel care știe cel mai bine fraze din Constituție.

Sigur, sunt și momente de război în politică și eroii trebuie recompensați, dar războiul continuu între partide nu este decât o formă degradată a politicii. Câștigarea puterii și impresionarea publicului sunt doar mijloace pentru a atinge scopuri care derivă din valori. Avem atâția generali de carton sau părinți ai diferitelor acte de bravură, fără valoare istorică, încât cei care vin să facă ceva în politică își pot găsi cu greu un locșor unde să nu fie dați la o parte de lucrătorii cu gura din politică.

Acțiunea politică înseamnă să faci ceva pentru oameni. Să faci legi sau regulamente, să cunoști necazurile lor și să cauți soluții, să oferi o viziune, să-i ajuți să facă singuri ceva mai mult pentru propria lor existență. Și atunci când faci dreptate sau repari nedreptăți, când îi ajuți pe oameni să semene sau să are, când lupți pentru o viață mai bună, în toate aceste acțiuni sunt acțiuni politice veritabile. Să negociezi pentru țara ta, să ajuți

economia, să întăreşti moneda naţională, să înveţi pe cei care nu au văzut încă lumina cunoaşterii.

Viaţa politică există pentru acţiune, nu pentru politicianismul de atâtea feluri. Campania electorală continuă, lupta cotidiană dintre politicieni şi partide arată cât de imatură este viaţa politică românească. Mulţi politicieni se mândresc cu faptul că de 15 ani câştigă alegerile în cutare regiune, judeţ sau oraş. Consideră că duc greul partidului şi-i atacă pe alţii care nu reuşesc să aducă procente ca şi ei. Vor să primească posturi de conducere sau bugete crescânde pentru zonele lor. Trec însă sub tăcere faptul că în toţi aceşti ani viaţa oamenilor pe care i-au condus nu s-a schimbat, că pe timpul când au condus ei acolo s-au degradat digurile sau podurile făcute de Ceauşescu, iar acum comunităţile sunt spulberate de ape, sărăcia este la fel, şcolile se dărâmă, medicii nu se deranjează să meargă la ţară.

În multe locuri, în spatele victoriilor strălucitoare se află mizeria şi disperarea, deşertul social şi sărăcia. Uneori victoriile unor oameni politici pot fi înfrângeri pentru oamenii din acele comunităţi. Vine vremea când oamenii politici trebuie să fie evaluaţi după acţiunile lor de politică adevărată, nu după gargara sau după performanţele de campanie politicianistă.

18 noiembrie 2005

MIOPIA POLITICĂ

În viaţa medicală, miopia este o afecţiune care face dificilă vederea la distanţă. În viaţa socială şi politică, ea este o boală care face ravagii pentru că îmbracă multe forme: de la lipsa vederii de perspectivă, la narcisism politic, de la izolarea în sediul partidului la închiderea ochilor la propriile greşeli. Miopia politică nu este doar problema politicienilor, este o problemă a întregii societăţi, efectele ei fiind de natură să anuleze eforturile unor generaţii întregi, risipind munca grea a oamenilor sau a comunităţilor. În plus, miopia aparţine întotdeauna politicienilor şi niciodată amărâţilor de consumatori ai politicii, cum le place unor politicieni să creadă. Ea loveşte, ca o epidemie, puterea politică, dar nu dispare nici prin tratamentul cu carantina de opoziţie. Miopii pot fi tineri şi bătrâni, bărbaţi sau femei. Miopia politică înseamnă a rămâne centrat pe propria ta viziune, pe propriul discurs, a rămâne încremenit în proiect.

Pentru miopii din politică, reacţiile beneficiarilor politicii nu contează decât sub forma degradată a votului, cetăţeanul nu este privit nici-

odată ca partener. Sondajele sunt folosite doar ca oglinda în care politicienii își privesc aura și se uită cu atenție la ele doar dacă se văd frumoși, inteligenți și iubiți de popor. Uitându-se doar la sine sau la cercul celor mai apropiați, majoritatea politicienilor pierd contactul cu realitatea, își pierd orice urmă de obiectivitate a judecăților și realismul viziunii, dacă l-au avut vreodată. Dacă ar pune pe cineva să facă un studiu asupra impactului a ceea ce ei spun în campanie, ar vedea că sub 20% din români înțeleg cuvintele pe care ei le spun cu suficiență, la televizor sau în discursuri: inflație, subsidiaritate, infrastructură, tehnocrați, unicameral sau altele.

Dacă ar vrea să știe cu adevărat ce cred oamenii, ar cere sociologilor să caute doar ceea ce este negativ în legătură cu percepția politicii, ar dori să afle ce-i enervează sau supără, ce ar trebui schimbat, cine nu ar mai trebui să iasă în public. Și nici nu și-ar comanda sondaje personale, așa cum cei care-i finanțează le comandă costume la Milano sau Paris. Mă refer nu la rezultatele sondajelor, care în cea mai mare parte a lor sunt onest lucrate, ci la faptul că sunt comandate sondaje în care sunt evaluați ca actori politici majori, adică politicieni vii, care există și, deci, contează.

Politicienii atinși de miopie se gândesc la trecutul lor politic ca la o formă de perfecțiune. Pentru ei, dacă sunt în opoziție sau scoși pe linie moartă, singura lumină vine din trecut. Toate insuccesele lor trecute sunt sabotaje, toate victoriile sunt o dovadă a unei forțe care nu a fost lăsată însă să se manifeste plenar. Frica de viitor îl face pe politicianul miop să se întoarcă întotdeauna în trecut, să se rezeme de el pentru că trecutul, mort fiind, nu-i mai poate face surprize neplăcute. Trecutul se lasă amputat și interpretat până devine o pernă moale. Foștii miniștri visează să se întoarcă la putere, parlamentarii uitați visează o zi a restaurației, când vor relua mantia de purpură. Majoritatea politicienilor își construiesc proiectele viitorului pornind exclusiv de la modelul trecutului, nu adaptându-se la o realitate care se schimbă foarte repede.

În general, politicienii miopi sunt prizonierii orizontului lor imediat și înțeleg foarte puțin din ceea ce se întâmplă în viața politică și socială. Ca prizonieri ai orizontului lor propriu, politicienii atinși de miopie se înconjoară, în funcții publice, de familie, de prieteni, cumetri, fini, cumnați sau șogori. Pe relații de cumetrie se poate ajunge lesne viceprim-ministru, din contabil de firmă, ministru, sau nașul de cununie te poate pune prefect. Cei care fac acest tip de poli-

tică se închid în sine, în loc să se deschidă spre societate. Își blochează calea spre ceilalți, se asfixiază încet. Dacă politicienii români s-ar gândi măcar cinci minute pe săptămână la ceea ce sociologii numesc legea gradelor de separare, și-ar da seama că posibilitatea de a penetra în medii cât mai diferite este dată tocmai de deschiderea spre oameni noi, spre spații încă neexplorate, spre categorii de populație din ce în ce mai îndepărtate de grupul său de definiție sau origine. Dacă ar lua în echipe oameni noi, șansele de a se insera în rețele de multiplicare ar fi cu atât mai mari.

Politicianul miop nu privește în jurul său decât foarte rar, iar atunci când o face, se uită cu dispreț, ură sau nepăsare. El nu știe astfel mare lucru despre România și nici despre lume. În mediul lui se creează un fel de narcoză a grupului mic, în care nimic nu poate să pătrundă, nici informații, nici oameni și nici o schimbare nu mai devine posibilă. În interiorul unui asemenea grup, consensul afectiv ucide totul. În grupul mic nu există dezbatere, contradicții sau întrebări. În grupul politicianului miop, noi suntem cei care avem mereu dreptate, iar ceilalți sunt niște ticăloși sau dobitoci. Miopul nu greșește niciodată. Ați văzut vreun șef de partid să spună simplu: am greșit? Sau unul care să-și asume

responsabilitatea pentru ceva care n-a mers, ori, Doamne ferește, un lider care-și dă demisia? În politica noastră, toată lumea caută țapi ispășitori ori bieți acari Păun. Nimeni și nimic nu pot să clintească credința perfecțiunii conducătorilor. Subordonații irigă orgoliul șefului ca pe o plantă de apartament și acesta pierde treptat contactul cu realitatea. Miopia înseamnă și autosuficiență, lipsă de curiozitate, credința că nimeni nu te poate învăța nimic.

Indiferent de partid sau timp istoric, un demnitar înalt din România nu va avea pe masa lui decât maximum trei tipuri de rapoarte. O revistă a presei făcută de secretare sau cine știe ce nepoată angajată la presă și PR, un raport de la SRI sau alte instituții de profil, care abundă în expresii de genul „în cercul lui intim, X a declarat" sau se spune că politicianul X a făcut cutare lucru" și maximum un sondaj vechi, care spune câteva lucruri deosebit de generale despre trenduri politice. Este greu să găsiți pe masa politicienilor importanți din România rapoarte despre integritatea funcționarilor publici care să măsoare adevărata corupție, studii privind birocrația sufocantă, încărcarea funcționarilor publici, satisfacția măsurată la ghișeu față de serviciile publice, nivelul de trai, evoluția sărăciei sau a pragului minim de trai decent, studii despre satisfacția

privind locuirea, starea de sănătate a populației, opțiunile populației privind planificarea urbană, structura cheltuielilor de familie sau altele.

Este puțin probabil ca studiile de impact ale unor inițiative legislative să fie făcute înainte de promulgare, dar ele nu se fac nici măcar pe urmă. Sunt specialiști tineri și chiar bătrâni profesori sau cercetători care pot face orice studiu, orice expertiză, dar nimeni nu le cere, iar atunci când vin cu asemenea proiecte, ele nu interesează pe nimeni, chiar dacă le-ar face gratis. Dar miopia este mai gravă atunci când este vorba de competiția politică. Eroarea miopului este reducerea politicii la competiție. Unii dintre oamenii politici de astăzi, aflați la putere, au rămas cuplați la lupta împotriva PSD. Pentru mulți politicieni, politica înseamnă doar campanie electorală. Nici nu-și dau seama că de un an de zile, sau chiar un an și jumătate, în unele localități conduc destinele acestei țări. Recent, un primar navetist, ajuns prin obediență șef de partid, declara într-o situație publică, adresându-se unor colegi de coaliție, „Adversarul nostru comun este PSD-ul, care trebuie trântit acolo unde îi e locul, sub 20 la sută". Trebuia să vină să-l tragă cineva de mânecă și să-i explice micuțului războinic că adversarul comun al coaliției aflate la guvernare este sărăcia din casele oamenilor,

mizeria și corupția sunt alte ținte, modernizarea statului și aducerea României la un nivel funcțional pentru circuitul economic și administrativ european trebuie să fie principalele lor preocupări.

Mai rea decât orbirea, miopia creează iluzia că totul se vede clar. Și se vede totul bine, doar că lumea politicianului miop este foarte mică. Atât de mică precum ocaua cu care încerca să păcălească mulțimea. Politicienii unor lumi atât de mici nu se pot întâlni niciodată pe un teritoriu comun. Țara noastră bâjbâie spre Europa pentru că de peste o jumătate de secol este condusă de politicieni miopi. Mereu ne surprinde ziua de mâine, ca și prima zăpadă pe edili, mereu ne surprinde istoria cu pantalonii pe vine. Iar viitorul este pentru România un cireș înflorit, pe care tăbărâm cu topoarele și-l facem lemne pentru foc.

14 decembrie 2005

CÂND N-O SĂ NE MAI FIE FRICĂ

Anul 2006, ca oricare an, începe prin gânduri răzlețe de bilanț sau planuri de viitor. Începutul simbolic de an ne aruncă în teritoriul speranțelor, viselor sau fricii de viitor. Cine nu recunoaşte că, măcar de câteva ori în viață, a simțit fiorul rece al fricii este mincinos, nu curajos. În ciuda unei dorințe solide de viață şi a unui optimism de grănicer năsăudean, a unui realism care mă face să îmi doresc doar lucruri simple şi puține, câteodată îmi este şi mie frică. Mă uit la fiul meu de cinci ani şi la mama lui şi mă sperie gândul fugar că ar putea rămâne singuri într-o zi. Altădată, când fetița mea, care tocmai a călcat în teritoriul fără limite al majoratului, se ascunde de noi în fosta ei cameră de copil cu vreo carte în mână, asta mă face să mă gândesc îngrijorat la lumea în care va trebui să lupte fără a se putea izola, cum face acasă. Mă trezesc câteodată în furnicarul de la Strasbourg şi mă sperie gândul că țara mea nu se va putea apropia de grupul țărilor UE şi ar putea fi din nou tranzacționată, ca la târgul de vite, de marii samsari ai istoriei.

În 1990, românii au început ultimul deceniu al mileniului cu o mare spaimă, nu cu visele optimiste despre care vorbesc unii. De regulă, revoluțiile eliberează mari cantități de speranță şi iluzie, dar la noi am avut o revoluție fără proiect, în care eliminarea lui Ceauşescu a venit ca o oportunitate neaşteptată şi oricum era doar un surogat de proiect. Majorității îi era frică de un viitor în care unii plantaseră petardele şi fumigenele spaimei de necunoscut. O să ne fure țara străinii, o să vină moşierii, o să apară fasciştii ori evreii sau o să ne cotropească ungurii. Culmea absurdului, multora le-a fost frică, sau au fost manipulați să le fie, de intelectuali încât cineva a lansat lozinca de largă respirație imbecilă: „Noi muncim, noi nu gândim". Teama de viitor este normală. Ea porneşte de la faptul că viitorul este un teritoriu al necunoscutului. Psihologii şi sociologii spun că frica este o emoție de anticipare, de anticiparea unui pericol. Ea ne pregăteşte pentru luptă, glandele suprarenale secretă adrenalină, creşte acuitatea senzorială, grăsimile se descompun cu o viteza mare pentru a produce mai multă energie.

Ca avertizor general, frica mobilizează pentru lupta cu viitorul şi cei care au reuşit să facă lucruri importante pentru ei sau pentru comunitățile lor au făcut-o de multe ori mânați şi de

teama de viitor. Dacă întrebaţi 100 de membri ai Academiei Române despre asta, cu siguranţă, nouă din zece o să vă explice că au învăţat şi au performat în domeniul lor de competenţă dintr-o teribilă spaimă că, într-o zi, ar putea să fie obligaţi să se întoarcă ruşinaţi şi înfrânţi în satul lor natal ori în cartierul muncitoresc de unde au plecat. La mulţi dintre ei, părinţii nu au fost la şcoala unde învăţau decât la absolvire şi, pentru mulţi, părinţii lor n-au ştiut niciodată foarte exact ce facultate au făcut, decât poate că sunt studenţi la Politehnică, Universitate ori Medicină. Dar tăvălugul prezentului, trecând de dimineaţa până seara peste noi, ne risipeşte chiar şi teama. În fiecare zi, moartea ne zâmbeşte de pe ecranele ştirilor de la ora 5 până târziu în noapte, când adormim. O explozie a urâtului ne umple căminele şi o dorinţă sadică de a afla amănuntele grotescului ne ţine, cu copii şi bunici, hipnotizaţi lângă fereastra de sticlă ce dă spre infernul cotidian.

Ne obişnuim încet cu toate aceste lucruri, cu moartea, cu urâtul, cu violenţa gratuită. Dacă ni se strică televizorul, avem cea mai mare dramă din câte se pot închipui. Între timp, ne întâlnim tot mai rar cu prietenii sau cu colegii. Observăm, mai ales de Sărbători, că suntem tot mai puţini la petreceri. Ne trezim tot mai izolaţi, iar mulţimea se vrea tot mai înghesuită de Revelion prin

săli de sport, hale de expoziţii sau restaurante de Sărbători. Însinguraţi, într-o mulţime gălăgioasă şi beată, avem senzaţia de o noapte că suntem alături, solidari, împreună într-o mare echipă a comunităţii.

Cu toată frenezia telefoniei mobile, ne trimitem mesaje automate, standard, de Sărbători, alocând doar două-trei secunde unuia dintre prieteni sau cunoscuţi. Televiziunile au transmis în noaptea de Anul Nou chermeze de prost-gust şi tu, care stai singur în camera ta, începi să semeni cu televizorul. Te uiţi la ecranul lui de sticlă mai des decât pe fereastră şi logica lui începe să te cuprindă, el, televizorul, devine încetul cu încetul prietenul tău cel mai bun, poate singurul. La spectacole şi discoteci, vedetele strigă mulţimii de adolescenţi: „Cum vă simţiţi?", ca şi cum totul ar fi un uriaş salon de internaţi, unde urmează să vină drogul miraculos. Loteriile minunate şi concursurile păcălitoare ne întreţin iluzia că într-o zi vom putea câştiga suma cea mare, său măcar televizorul dat, din când în când, de Prima TV. Şi copiii visează. Copiii noştri vor să arate bine, ca vedetele sexy şi proaste de pe ecrane.

Obscenitatea publică este model pentru cei care stau cu religiozitate în faţa televizorului. Fetele tinere de liceu visează la bătrâni sponsori

cu care să apară la „De 3 X femeie". Băieții ar vrea să fie mai bine gigolo undeva „dincolo", întreținuți de vreo babă stafidită, decât să facă o școală de ucenici. Și ei nu au nici o vină.

Școala este batjocorită de societate în toate perioadele și nu mai avem un proiect de viitor. Nu ne mai dorim să gândim un viitor pentru noi și copiii noștri. Așteptăm NATO sau UE fără să ne gândim cu exactitate cum vom trăi, cine va lucra în fabrici, dacă avem sau nu nevoie de tineri sau îi înscriem încă din liceu la Loteria vizelor. Nici cei mai maturi nu au ce să mai înțeleagă din viața lor. Elita, analiștii sau clasa politică nu le explică niciodată „de ce" trebuie făcute o serie de lucruri. Ne cere piața, democrația, FMI, UE, americanii, ni se spune cel mai des, peste umăr. Nu vă bateți capul, se sugerează, zilnic, aplaudați când se cere, plângeți la telenovele, faceți sex ca personajele fericite din filmele de după ora 24 și totul va fi bine. Politicienii cei vechi ne îndeamnă să nu ne uităm cu atenție la trecut (nu mai contează cine a tras la revoluție, nici cine au fost informatorii Securității). Politicienii apologeți ai pieței nu ne ghidează deloc spre a ne gândi la viitor. Totul va fi bine, viitorul este un adjectiv, nu un verb. Ne spun să trăim bine, să dormim bine, să vegetăm bine. Viitorul nu trebuie să ne preocupe, el vine oricum, ca

filmul cu Brad Pitt din grila televiziunii. Dreptatea, Adevărul, Frumosul, Binele suntem noi, cei care avem steaguri cu numele lor, restul sunt niște ticăloși.

Individul însingurat, tot mai nesigur și mai dependent, așteaptă ca totul să i se întâmple, ca și la televizor, unde finalul este obligatoriu fericit, în 99% din cazuri. În fața acestei realități teleregizate, unii au asistat cu spaimă, până ce, cotropiți de groază, au paralizat și acum nu le mai este frică. Ceilalți au fost obișnuiți să nu mai facă referințe la viitor, într-o societate care a început să nu mai gândească, o societate românească fără proiect, unde de un deceniu și jumătate navigăm în derivă. Mă îngrijorează gândul că, într-o dimineață, ne vom trezi că nu ne mai este frică deloc. Mi-e teamă de ziua în care nu vom mai simți teama de viitor. Când nu o să ne mai fie frică, înseamnă că am murit, vorba unui personaj de film, ucenic al stoicului Marcus Aurelius. Sau, mai rău, viitorul nostru a murit. Iar pentru societate acest lucru ar fi sinonim cu transformarea noastră din popor în populație.

4 ianuarie 2006

ROMÂNIA - SPITALUL DE URGENȚĂ

De multe ori, țara noastră pare asemenea unui spital. Sau, mă rog, seamănă cu ceea ce credem noi, nespecialiștii, că este un spital. Metafora spitalului ne poate ajuta să înțelegem unele procese sociale, care, altfel, ne scapă sau sunt atât de evidente încât pare o banalitate să le mai discutăm. La internare, bolnavii sunt deposedați de lucruri personale, pentru a fi eliminate rezistențele identității lor. Și România este deposedată de resursele care ar putea să o facă să nu accepte unele pilule amare din tratamentul de integrare. PETROM, BCR, va urma Loteria, imprimeriile și multe altele. Uneori, bolnavii nu au voie să păstreze nici măcar bani la ei, ca să nu caute surse de aprovizionare alternative. Ca și soldatul ras în cap ce nu se mai recunoaște în oglindă, în prima zi, și o țară dependentă de gaz, petrol, electricitate, mâncare etc. devine mult mai docilă, ia medicamentele la timp și ascultă mai bine de sfatul medicului.

De 15 ani, ca și într-un spital de urgență, în România se acționează în funcție de crize. Se așteaptă să moară copii de pojar pentru a se face deparazitare generală și vaccinări. Nici vorbă de strategii de sănătate publică, acestea nu se fac în spitale. Se acționează doar când se aude salvarea. Se dărâmă munții peste șosele și atunci ministrul de resort apare la fața locului pentru a dinamita stânca. Vin apele peste țară și prim-ministrul apare doar după două săptămâni.

Uneori suntem în carantină. Nu avem voie să călătorim în străinătate decât cu vize sau, dacă am scăpat de vize, doar cu bani numărați de vameș și cu bilet de întoarcere în buzunar. Avem gripe aviare și nu numai. Nu am mai văzut de mult un șef de stat serios venind la noi în vizită iar, când mergem noi, uneori facem conferințe de presă singuri. În spital sunt bolnavi mulți, dar și cei aparent sănătoși se comportă ca și cum ar fi bolnavi. Cu boli mai grele sau mai ușoare, unii sunt cronici, sunt și ipohondri și unii aduși fără voia lor, alții au venit doar la rude bolnave. Dar toți, fără excepție, se comportă ca atare, supunându-se regulilor spitalului. Toată lumea așteaptă să vină medicul-șef sau directorul. Ei, nu medicul curant, nu chirurgul, sunt considerați binefăcătorii magici.

În spital, toată lumea aşteaptă să se întâmple minuni, vindecări miraculoase. De asemenea, convieţuirea cu moartea nu mai înspăimântă pe nimeni, cum ne uităm noi cu drag şi curiozitate la ştirile de la ora 5. Ca şi în viaţa politică, directorul se ceartă cu şefii de secţie, oricum toţi concurează între ei. Ca şi în spital, uneori, cetăţeanul rămâne cu problema nerezolvată. Între medici există concurenţe pe care nimeni nu le înţelege sau care şi-au pierdut de mult semnificaţia iniţială. Ca şi în spital, politicienii caută să-şi mute bolnavii dintr-o secţie în alta, migraţia politică seamănă cu migraţia bolnavilor, deşi toată lumea spune că nu este corectă sau că nu o acceptă.

Ca şi în spitale, în România e frig. Există mereu nevoie de materiale, bolnavii aduc de multe ori spirtul sanitar şi feşele de acasă. Ca şi în unele spitale, în România gazul costă mai mult decât în Europa cea bogată. Şi în patria cea mare, ca şi în aşezămintele medicale, specialiştii sunt cenuşărese. Nimeni nu-i apreciază pe cei care muncesc, salariile lor sunt penibile, iar dacă se încăpăţânează să trăiască, totuşi şi, culmea, să nu plece, atunci sigur sunt corupţi. Sunt buni de dat ca exemplu pentru un borcan de smântână sau o amărâtă de găină primită de la vreo bătrână. Şi aici trebuie să faci ce spune popa, nu să

faci ce face el. Când vezi luptătorii împotriva corupţiei cum îşi trag case de la stat, influenţând procese pentru a face rost de casa părintească, ori când un mare luptător împotriva mafiei fotbalistice nu acceptă să-şi pună declaraţia de avere pe site-ul instituţiei, conform legii, îţi aduci aminte de cardiologul care fumează ca un turc sau de nutriţionistul care are 150 de kg. Şi în România, între lege şi aplicarea ei imediată se suprapune interpretarea şi clasa exceptărilor.

Ca şi în sănătate, reforma începe odată cu fiecare an şi niciodată nu se trece de ocuparea unor funcţii cu prieteni, rude, fini, cumetri. Directorii au bagajul pregătit la uşă, iar specialiştii sunt făcuţi prin decret. Şi în politică, opinia beneficiarilor nu contează, cineva devine stăpân absolut peste destinele tuturor celor de dincolo de ziduri. Ca şi în viaţa politică, specialiştii nu mai sunt la modă. Oricine poate să fie ministru sau şef de serviciu descentralizat, aşa cum lăcătuş-mecanicii, economiştii sau fierar-betoniştii pot deveni directori de spital, deoarece doctorii nu pot ajunge la ştiinţa de a cumpăra pansamente, cartofi sau apă oxigenată. Ca şi în spitale, în România nici un politician nu se simte vinovat pentru moartea bolnavilor sau înrăutăţirea stării lor. Moartea vine pe cale naturală, ca şi inundaţiile, coma profundă este o alunecare de

teren a existenței noastre fragile, dacă nu credeți, întrebați-i pe filosofi.

În România, nimeni nu poate spune „am greșit", nimeni nu înțelege că este nevoie de asumarea tuturor actelor noastre. Toți dau vina pe cel care a lucrat înaintea lor. Autosugestia este folosită și în spitale, ca și în viața socială și politică. În loc de bunăstare, medicamente, mâncare, căldură, fericire, se spun vorbe de îmbărbătare. Bolnavului de cancer i se spune că s-a vindecat complet, cetățeanului „să trăiți bine". Și uneori metodele dau rezultate, chiar dacă într-un procent de sub unu la mie.

P.S. În rest, totul e bine la noi, în spital, mătușă Europă. De sărbători am primit portocale și am aruncat cu artificii. Domnul director și-a adus pahar pentru șampania de Revelion, dar nu a mai băut, ca altădată, din sticlă, alături de noi. Doctorii ceilalți au plecat la schi în Austria, dar se întorc până la sfârșitul lunii. Noi suntem sănătoși, pe care sănătate ți-o dorim și ție. Așteptăm să vii la anu' în concediu la noi. Nu ne ridicăm din pat, suntem cuminți, te așteptăm cu bucurie și speranță.

6 ianuarie 2006

PAUZA DE SINCERITATE

Ca șef al unor servicii de comunicare sau consultant, am dat de multe ori un sfat pragmatic, învățat de mine din colaborarea de un deceniu cu jurnaliști, sfat pe care astăzi nu-l mai cred a fi bun și nici strategic.

Când era atacat cineva și considera că este nedreptățit, îl sfătuiam să nu reacționeze cu drepturi la replică, să aștepte a vedea amploarea atacului și dacă e s-o facă, contrareacția să fie doar atunci când nu se mai poate. Sfatul este pragmatic și poate să ți-l dea orice prieten jurnalist. El se bazează pe mai multe considerente de ordin pragmatic. Prima este cea după care nimeni nu a câștigat un război cu presa. Aserțiunea este dubitabilă, pentru că mulți au câștigat procese în care presa a plătit despăgubiri importante, dar, în mare, este valabilă. A doua este că jurnaliștii sunt solidari între ei chiar atunci când au greșit. Acest lucru este normal, deoarece se luptă de multe ori cu statul sau cu instituții puternice ori cu oameni de afaceri care gestionează bugete mari. Și eu sunt tentat să țin partea unui jurnalist atunci când se luptă cu un adversar care poate dezvolta o forță disproporțio-

nată. Un alt argument este că replica este ulterioară inoculării unei informații și, de cele mai multe ori, de-abia fixează o calomnie. Și chiar dacă este publicată, în 99% din cazuri este introdusă într-un cadru de semnificare în care este anulată orice prezumție de credibilitate. Cel care dă un drept la replică este copleșit de alte articole negative sau ironice, lovituri sub centură sau montaje insultătoare. Nici vorbă de condiții și spațiu echivalent de exprimare pentru cel care se simte lezat. În fine, dreptul la replică te pune rău cu redacția, îți creează dușmani în presă, jurnaliștii cer solidaritate și ea se materializează în multe cazuri.

Parcă nici nu e așa mare nedreptatea atunci când politicianul atacat se află la putere. Este aproape normal ca puterea, ce are tendința de a se extinde cât poate mai mult, să fie limitată, chiar dacă nu întotdeauna aceasta se face prin adevăr sau gesturi de fair-play. În plus, cel aflat la putere are multe posibilități de expresie. Este ascultat de jurnaliști la conferințe de presă, poate să spună ce are de spus la radio sau televiziune. În opoziție, politicianul poate fi o victimă sigură. Dacă ești politician pesedist, poți să o încasezi fără milă. Pentru unii justițiari ești comunist, baron, ticălos, mișel sau prost. Ca pesediști, nu prea beneficiem de prezumția de nevinovăție sau cel puțin așa simțim uneori. Sunt partide care trec de

la stânga la dreapta sau de la dreapta la stânga, politicieni care schimbă partidele ca și cămășile și totul se uită într-o zi. Ei au dreptul să se schimbe, să se răzgândească, pot să evolueze. Pesediștii sunt primii pe lista victimelor. În unele situații, când cineva atacă un pesedist, se umple de gloria unei lupte cu balaurul. Dar pesediștii au fost poate primii care au greșit în relația cu presa. În primul rând, pentru că mulți au considerat presa ca un dușman. Unii sunt aroganți cu presa, alții s-au luptat cu jurnaliștii folosind mijloace nedemne. Dar cei mai mulți poate că au greșit atunci când au tăcut sau când au căutat alte mijloace pentru a nu fi atacați. Au plecat capul știind că totul va trece, că mâine altul va fi victimă. Cei mai mulți, speriați, au încercat să se izoleze, să se ascundă de presă, strategie falimentară, ca și cele în care unii au încercat să limiteze accesul presei, să cumpere presa sau să considere că presa este ticăloșită. Dacă ar fi căutat să-și spună cu demnitate adevărul lor, dacă aveau credința sinceră că au dreptate, astăzi nu ar mai fi oi negre ale politicii noastre. Personal am dat o singură dată un fel de drept la replică, când eram ministru sau secretar de stat, mai degrabă o îndreptare, pentru că într-o emisiune de radio un invitat făcuse o inexactitate, voită său nu, privind o lege a guvernului. Am trimis un fax moderatorului de emisiune

pentru propria lui cunoaştere, fără nici o cerere de replică. Am fost sunat de la redacţie pentru a fi prezent în emisiunea viitoare, dar am răspuns că nu este atât de important şi nu doresc. Am fost sunat din nou pentru a fi întrebat dacă nu vreau să intervin telefonic. Copleşit, am refuzat şi acest lucru, dar, întorcându-mă acasă, am auzit-o pe moderatoare citind replica, deşi nu cerusem şi nici nu era responsabilă pentru toate afirmaţiile invitaţilor. M-am simţit atunci fericit, considerând că a meritat să suport ironiile şi criticile colegilor, pentru că, deşi eram la putere, am iniţiat, singur sau alături de Mona Muscă, Legea liberului acces la informaţiile de interes public şi Legea transparenţei în administraţia centrală şi locală. Cum a fost posibil gestul acela este foarte simplu, s-a întâmplat firesc, pentru că jurnalistul era Doamna Rodica Culcer, un om pentru care adevărul şi precizia sunt mai puternice decât orgoliul de a considera că ai mereu dreptate. Am întrebat mai mulţi prieteni jurnalişti care m-au sunat într-o zi tristă pentru mine, în care am fost victima unui atac jegos, dacă au greşit vreodată în anchetele lor, dacă au avut confirmarea că au nedreptăţit subiecţi. Toţi mi-au răspuns afirmativ, unii mi-au povestit cu amărăciune şi câteva situaţii pentru care nu sunt mândri. Dar, dincolo de excepţii, presa sprijină ceea ce este nou, ceea ce

nu sfidează opinia publică, ceea ce respectă liniile evoluţiei sociale. Ea este un ferment al schimbării. Ar fi o mare eroare să analizăm relaţia dintre presă şi politician doar ca şi una dintre victimă şi călău. Ea este o relaţie dură, dar poate fi o înfruntare în care demnitatea să dicteze principalele mişcări. Altfel relaţia va rămâne, cum spune un personaj din „Munich", filmul recent al lui Spielberg, o relaţie consumată în fugă. Foarte mulţi în război, spune un personaj din film, sunt pregătiţi să ucidă din fugă, nu se opresc pentru că le este frică să nu le dispară curajul sau, poate, argumentele.

Cred că este nevoie de o pauză de sinceritate şi în relaţia dintre politician şi presă. O pauză pentru a ieşi din mecanica fugii. Păstrându-şi demnitatea intactă, jurnalistul ar putea spune cu sinceritate: am greşit când acest lucru se întâmplă. Iar politicienii, pentru a mai salva ceva, ar trebui să facă gestul acela de care le este tare groază atunci când jurnaliştii îi prind cu ocaua mică: demisia. Cine să înceapă? Evident, este rândul politicianului. Dacă s-ar opri din fuga zilnică, pentru o pauză de demnitate şi respiraţie, politicianul sau jurnalistul s-ar putea trezi că adevărul îl ajunge din urmă şi îl bate prieteneşte pe umăr, zâmbindu-i complice.

1 februarie 2006

UN MĂRȚIȘOR PENTRU O EUROPĂ ÎNDEPĂRTATĂ

Am auzit din presă că Senatul a aprobat o sumă de bani pentru ca noi, euroobservatorii, să le oferim femeilor din Parlamentul Europei, oriunde le prindem, câte un mărțișor mioritic. Semn, poate, al dorinței noastre de a ne împrieteni, de a intra cu tradiții cu tot în marea familie a europenilor cu acte în regulă.

Aproape că uitasem de mărțișor, într-o primăvară pe care parcă nu eram pregătit s-o primesc. În copilăria mea năsăudeană, fetele dădeau mărțișoare băieților, iar pe 8 martie, băieții se revanșau. La începutul copilăriei mele, când încă satul nu era invadat de magazine și materiale sintetice, aceste mărțișoare erau niște bănuți roșii și albi lucrați chiar de mâinile lor de fetițe. Într-un fel era un obicei destul de vechi, după care femela este cea care alege sau măcar ea este cea care face primul pas. Un mascul alfa, ales de fete dintre cei mai înalți și mai frumoși, avea pieptul plin de mărțișoare, un semn de virilitate prematură, un fel de general sovietic în miniatu-

ră. Și acum, pentru a ști că a venit 1 martie, nu trebuie să te uiți în agendă și nici să interpretezi îmbulzeala buticarilor care vând diverse kitsch-uri. O să observi că te trezești dimineața cu gustul duminicii poftei de viață. Cel bolnav uită pentru o clipă suferința la vederea șnurului roșu împletit cu alb, văduva simte o clipă fiorul interzis al iubirii, roșește și apoi pleacă din nou privirea vinovată. Bătrânii se gândesc că nu ar fi bine să moară chiar primăvara și, deși poate și-au dorit moartea de multe ori, pentru o clipă li se face frică și își fac cruce. Adolescenții se aruncă în disperate chefuri ale uitării de sine. Îmi zic atunci, ca maestrul meu stoic, Octavian Paler: „Când mă uit primăvara la copacii înfloriți, la cerul senin, la întreaga natură care renaște spectaculos, atunci îmi zic, foarte convins, că lumea asta nu înseamnă, domnule, numai chimie și fizică; trebuie să mai fie încă ceva...".

Dar misiunea de a duce obiceiul nostru original la Bruxelles mă readuce la pragmatismul specific unei misiuni patriotice, chiar dacă pare de o mai mică importanță. Mă gândesc cum va primi Europa gestul nostru de a aduce o ofrandă, în contextul celorlalte elemente pe care le cunosc despre relația noastră, după atâtea luni de tatonare pe care euroobservatorii români o fac în Parlamentul Europei.

Cred că gestul nostru de a aduce mărțișoare ar putea reactiva sau întări doar reflexele de politețe ale europenilor, oameni în general foarte civilizați. Dar, dincolo de acest moment, România va rămâne o țară tristă, undeva foarte departe de Europa. Va exista pe mai departe în jurnalele de televiziune doar prin gripa aviară sau prin găinăriile unor români pribegi. Dacă te uiți în statistici, vei observa că nu este nici o legătură dintre ponderea românilor în totalul criminalității emigranților și marea vizibilitate mediatică. Este un soi de criminalitate de vitrină, România părând un teritoriu îndepărtat, cu ascendențe în vampirism, unde oricine poate plasa imaginar toate formele de fărădelegi.

Am discutat cu mulți jurnaliști occidentali, care ne-au confirmat: dacă un polonez sau un ungur face o infracțiune, nu este o știre, pe când orice implicare a unui român aduce confirmarea unei așteptări din partea publicului. Și noi avem o atitudine care ne îndepărtează de ei. Ca niște țărani veniți la oraș, ne închidem în găoace, ne ascundem ca și cum suntem victime sigure ale unui joc cu reguli stabilite în altă parte. Nu spunem sincer că anumite lucruri nu ni se potrivesc, că unele lucruri nu vrem pur și simplu să le facem. Când europenii ne spun că este important să ne facem singuri reguli, pe care să le respectăm, noi luăm reguli ale lor, pe care din următoarea clipă știm că n-o să le integrăm în sistemul nostru de valori. Ne comportăm ca niște victime, pentru că această postură ne scutește, în ochii noștri, de responsabilitate.

Nu avem încredere în străini. Așteptăm să fim iubiți necondiționat, ne supărăm dacă cineva își permite să ne spună ceva ce nu ne place. În schimb, ne prefacem că suntem ascultători, notăm atenți ce ne spun dascălii europeni, dar când au plecat, reîncepem cu propriile noastre obiceiuri. Niște perverse mecanisme de simulare a supunerii ne fac să nu avem propria noastră personalitate, doar pentru că disimularea a devenit a doua noastră natură. O politețe care doare înlocuiește o veritabilă relație cu europenii. Politețea rece este tocmai semnul unei lipse de relație. Ne zâmbim frumos, pare că ne interesează, dar nici o urmă de relație nu se înfiripă. Dregătorii noștri uită peste noapte majoritatea înțelegerilor sau le exagerează stringența, dregătorii lor simulează tratamentul egal și interesul pentru România.

Nimic nu s-a schimbat fundamental în relația românilor cu lumea în ultima jumătate de secol. O stranie poveste parcă se repetă până și în cazul experienței familiei mele. Bunicul meu a stat doi ani, după încheierea celui de-al doilea

război mondial, prizonier într-un lagăr de lângă Bruxelles. Când au fost trimişi acasă de către aliaţi, fiecare a primit câte un costum nou din stofă englezească. Mare bucurie pe capul ţăranilor năsăudeni când au văzut asemenea cadou nemaivisat. O singură hibă avea costumul acela, deşi nou, englezii îi tăiaseră o bucată bună din spate şi o înlocuiseră cu un petec imens. Cu acel petec mare în spate, bunicul meu a traversat toată Europa, oprindu-se în gara din Salva, unde nu a mai călcat peste trei decenii, cât a mai trăit. A pus undeva în cămară cadoul acela, dar nu l-a mai purtat niciodată. L-au ros moliile cu timpul, doar petecul a rămas, ultimă bucată, ca un memento al umilinţei.

Acum, eu ar trebui să duc un buzunar de mărţişoare în Parlamentul Europei, construit poate pe locul în care bunicul a fost prizonier timp de doi ani. Voi lipsi însă în această săptămână, o să-mi fac de lucru pe lângă casă. Nu vreau să fac un gest stângaci pe care femeile din Europa nu îl aşteaptă din partea noastră. Europa aşteaptă să semănăm cu ea, nu gesturi ritualice. Nu ştiu cum ar trebui să agăţ acele mărţişoare de pieptul unei Europe prea îndepărtate. Şi nici nu ştiu cum s-ar putea pune un petec pe mărţişor.

1 martie 2006

ALĂTURI DE CEI CARE AU PIERDUT COMPETIŢIA...

În lumea sociologilor care se ocupă cu cercetarea comportamentului politic, se spune că metoda cea mai directă de a determina orientarea politică a cuiva este să-i faci un test simplu: îl întrebi cu cine ţine la o coridă, cu taurul sau cu toreadorul. Dacă ţine cu taurul, atunci este de stânga. Dacă ţine cu toreadorul, este de dreapta. Poate că o fi având ceva adevăr această butadă sociologică sau nu ar fi exclus ca ea să fie adevărată doar în Europa, acolo unde oamenii sunt mai previzibili şi nu se zbat în disperări seculare şi contradicţii cotidiene.

Observăm că, de un an, toată lumea se declară îngrijorată de fragilitatea stângii de la noi în acest moment. Cu ipocrizie doctă, parcă şi adversarii ei o reclamă. O stângă de vis este aşteptată să se nască. Nimeni nu spune de ce ne trebuie stânga şi mulţi probabil îşi închipuie că stânga este doar un obiect de inventar, verificat de UE din când în când dacă îl mai avem în magazia democraţiei. Adrian Năstase a fost criticat

de presă, dar şi de colegi de partid pentru că a deconspirat un colţ de intimitate care nu cadrează cu poziţia de intelectual de stânga. „Aţi rătăcit drumul", ne spune dojenitor preşedintele Iliescu. „A dispărut entuziasmul, v-aţi îngrăşat şi v-aţi îmbogăţit", ne spun pensionarii care scriu scrisori emoţionante. Şi toţi au dreptate, dar se şi înşeală în acelaşi timp.

Una dintre explicaţiile acestei aşa-zise crize a stângii este că electoratul de stânga încă nu există în proporţia la care ne aşteptăm noi, politicienii. Ne amăgim din sondaje că un procent mare din populaţie se declară de stânga sau prezintă nişte rudimente de judecăţi ideologice, pe care politologii europeni sau americani le consideră a fi semne pentru orientarea de stânga. Există doar un electorat care are nevoie de asistenţă şi protecţie. Acesta este un client al politicilor de stânga, dar nu este un electorat veritabil de stânga. Cei care cred că săracii sunt de stânga fac o gravă confuzie. În ţara noastră există un electorat de stânga, dar pe acela PSD încă nu l-a câştigat: intelectualii şi tinerii. Atitudinea nu ţine neapărat de condiţia socială sau profesională. Un electorat de stânga veritabil este capabil să militeze pentru egalitate şi justiţie socială, se luptă pentru drepturile sale şi pentru o societate civilă veritabilă. Acest electorat încă nu

s-a născut în România pentru că nu am avut încă o guvernare capitalistă de dreapta, aşa cum se contureazǎ a fi cea de acum. Un electorat de stânga este acela care a înţeles că nu poate primi nimic gratis, că libertăţile se câştigă cu greu şi se păstrează şi mai greu. Când, în Franţa, un milion de tineri se luptă în stradă pentru viitorul lor debut profesional în faţa unui guvern care vrea ca să-i aducă la stadiul de a fi sclavi ai capitalismului, avem un veritabil electorat de stânga.

Un popor ca al nostru, care se uită la panglicile circarilor în campanie şi îi votează pe cei care promit mai mult, este încă un popor apolitic. Stânga nu este legată de pomeni din partea statului, electorale sau nu. Ea trebuie să lupte pentru ca să dispară premisele unei societăţi care perpetuează inegalitatea. Când se naşte o lege de salarizare specială pentru vreo categorie de privilegiaţi, atunci un politician de stânga nu poate să accepte asta sau să o promoveze. Când o comunitate este deposedată de echipamente comunitare pentru vreun investitor local, cei de stânga nu stau cu mâinile în sân. Stânga nu înseamnă să te opui restituirii proprietăţilor şi nici acumulărilor materiale. Fără restituirea proprietăţilor furate de statul totalitar, un regim de stânga se neagă pe sine, pentru că face un gest de uriaşă injustiţie socială. Stânga nu înseamnă

nici să păstrăm resursele în mâna unui stat care nu are cum să producă mai multă competitivitate şi eficienţă într-o lume care se bate pentru asta.

Când vezi bătrânii care stau la cozi infernale la începutul lunii în faţa farmaciilor şi treci nepăsător, fără a încerca să faci ceva pentru ca să determini o schimbare, atunci nu poţi fi politician de nici un fel. Dacă eşti de părere că nu se poate face nimic în faţa unei globalizări care spulberă totul în faţa ei şi că există doar salvări individuale şi nu soluţii colective, atunci nu ştiu ce eşti, dar nu eşti de stânga, clar. Dacă nu crezi că poate să fie altfel lumea, pe măsura proiectelor noastre, atunci probabil că nu are rost să te mai întrebi care este atitudinea ta. În momentul în care ajungi la concluzia că lumea aceasta, ţara sau oraşul tău va scăpa de sărăcie doar dacă vor veni europenii să ne colonizeze sau americanii să ne aducă bunăstare, atunci eşti un individ care trebuie să te pregăteşti pentru o viaţă de sclav, cu lanţuri de stânga sau de dreapta, tu poţi să alegi. Dar, mai ales, pentru a fi de stânga nu ajunge să te declari de stânga. Stânga este atitudine şi acţiune prosocială. Ca să fii de stânga trebuie să faci ceva împotriva situaţiilor pe care le poţi considera ca fiind surse de nefericire pentru cei slabi, fără mijloace. A fi de stânga înseamnă să fii de partea celor care au pierdut

competiţia. În decembrie 1989, focurile de armă care au ucis tinerii ieşiţi în stradă au dat semnalul unei competiţii nemiloase. O competiţie pentru supravieţuire şi construirea unei fericiri terestre. Unii au furat startul, alţii au folosit metode incorecte, fiţuici sau alte şiretlicuri. Unii au avut talent mai mult, unii - noroc, alţii poate au muncit mai mult. Nu puteau însă, în mod obiectiv, să câştige toţi. Două treimi au pierdut această competiţie, sunt dependenţi, se luptă încă să iasă la liman. Nu foloseşte la nimic să-i urăşti pe cei care au reuşit, nici nu trebuie să le porţi de grijă acestora. Trebuie să acţionezi fie că eşti politician, fie că nu. „Important e să încerci; dacă nu vei reuşi, îţi va rămâne oricum onoarea de a fi încercat", scria Octavian Paler în *Viaţa ca o corida*. Nu poţi să le ceri oamenilor să gestioneze riscuri mai mari decât sunt capabili. Nu avem încă un electorat şi politicieni veritabili de stânga pentru că scena politică şi sfera publică sunt pline încă de figuranţi. În România, halucinant este că, uneori, găseşti figuranţi chiar şi pentru suferinţă.

Greutatea cea mai mare este dată de faptul că stânga românească trebuie să se nască din disperarea unei lumi care nu va avea de ales. O stângă a disperării, veritabilă, fără figuranţi. Dar cel mai grav ar fi să se nască o stângă isterică,

nostalgică, fără proiect - adică fără viitor. Din păcate, politica românească de până acum, de stânga sau de dreapta, a făcut totul cu gândul la trecut sau la prezent. Nu am avut curaj să ne închipuim viitorul. Vedeam cum vine apa şi se dărâmă podurile de piatră, dar nu ne gândeam că trebuie construite altele. Nu are rost să-i verificăm pe cei din jurul nostru asupra atitudinii politice, prin testul simplu, cu taurul şi corida, invocat la început. Cu siguranţă, în acest moment, majoritatea spectatorilor vor să părăsească corida ori s-au săturat de atâta sânge... Nu-l urăsc pe toreadorul trist care îşi face numărul fără chef, dar nici nu mai au energie să se înduioşeze pentru taurul costeliv pe care sabia îl salvează de la calvarul de a trăi în mizerie şi suferinţă. Figuranţi sau nu, cei mai mulţi au pierdut competiţia.

22 martie 2006

MALADIILE STÂNGII ROMÂNEŞTI

Stânga are probleme de proiect, de personal, de organizare şi de electorat. Dar bolile stângii sunt bolile politicii româneşti, iar frământările celor pe care politica i-a aruncat în afara cercului puterii de a face poluri arată că politicienii români caută remediul mereu în altă parte, în loc să se uite cu realism la viaţă şi societate, continuă să se mintă cu graţie şi să caute soluţii utopice. Mitologia că există altceva la stânga PSD, că sunt partide sau grupuri importante cu identitate sau viziune de stânga, este o minciună sau o iluzie a perdanţilor. De ce nu obţine atunci partiduleţul lui Petre Roman nici măcar 0,1%, sau Alianţa Socialistă, sau toate acestea la un loc, de ce nu contabilizează nici măcar 1% din opţiunile electorale?

Unirea stângii poate fi o soluţie, dar nu o soluţie în sine; pentru a face unire trebuie entităţi existente, nu imaginare. Dincolo de imperativul unirii, stânga trebuie să se reinventeze, şi această sarcină îi revine PSD-ului condus de Mircea Geoană. Încercarea generaţiei pierdute a stângii de a dilua PSD-ul într-o ciorbă de pol

social nu va duce la nimic, poate doar la distrugerea definitivă a stângii. Primul lucru pentru reinventarea stângii este o privire lucidă asupra principalelor ei maladii postdecembriste.

STÂNGA ROMÂNEASCĂ NU A AVUT CURAJ ÎN ULTIMII 15 ANI

Nu a avut curaj să-şi asume transformarea radicală, a ezitat să se angajeze în restituirea proprietăţilor, a făcut timid o privatizare cu spaima de a nu ne cumpăra străinătatea şi întârzierile ne-au adus în situaţia de a pierde bruma de eficienţă şi de a ajunge acum, de fapt, în situaţia de care se temea cel mai tare. Nu a spus oamenilor că trebuie să muncească mai mult, că trebuie să se şcolarizeze ca să nu-şi piardă locurile de muncă. Nu a avut curajul de a se rupe de trecut şi nici curajul de a păstra ceea ce însemnau avantajele concurenţiale ale societăţii româneşti socialiste, atâtea câte erau. Acum vedem cum o serie de actori politici declară că vor să facă o nouă stângă, dar nu au curajul de a se lansa în acest proiect decât agăţaţi de PSD, nu au curajul să înfrunte electoratul şi apoi să vină cu propunere de alianţe.

AMNEZIILE STÂNGII

Tăcerile stângii au făcut foarte rău politicii noastre. Stânga nu a vorbit despre responsabilităţile din perioada totalitară. Nu cred că exagerez, dar aş putea spune că stânga a tăcut paralizată de frică. În 1990 a refuzat dezbaterea despre trecut. Sacrificarea lui Nicolae Ceauşescu nu ajungea însă pentru cei 50 de ani de drame. Nu am căutat vinovaţi, dar asta a însemnat să fim de acord cu următoarea aberaţie: comunismul i-a atins pe toţi românii în mod egal, fără excepţie, ca o boală incurabilă. Dezbaterea moştenirii odioase nu am rezolvat-o nici până astăzi şi orice tabu social creează tot felul de sechele.

BOALA CAMUFLĂRII, ASCUNDERII

Desele unificări sau absorbţii, schimbarea siglelor, folosirea culorii albastre şi nu roşu, culoarea internaţională a stângii, sunt alte simptoame ale fricii. La fiecare alegeri generale, PSD-ul de astăzi a participat sub altă siglă şi alt nume. A inventat coaliţii cu partide care nu intrau în parlament, doar pentru a nu fi singur. Acum, cei care visează la un pol social se folosesc de aceeaşi logică. Să faci alianţe electorale numai pentru că oponenţii sunt o alianţă dovedeşte o gândire

strategică de amator, din moment ce PSD-ul a înglobat toate partidele din spectrul de stânga, cele mai importante fiind PSM şi PSDR.

COCHETAREA CU POPULISMUL

Căderea în populism şi ştergerea unor limite dintre partide sau programe, a unor granițe şi delimitări politice necesare au darul de a crea o mare confuzie pe scena politică. Am ajuns ca, astăzi, primul guvern de dreapta autentic, cum se autodenumeşte, să dea bani de Paşte pensionarilor în loc să facă un program de pensii decente sau de medicație corectă şi gratuită pentru bătrâni. Dar, trebuie să recunoaştem, nici stânga nu a scăpat de populism. Populismul este tendința unora de a crede că politica se reduce la programe de cheltuire a banului public. Poate că doar ultimul premier al stângii a fost conştient că înainte de a cheltui pentru protecție socială trebuie să faci planuri pentru a produce cât mai mulți bani, cei care vorbesc acum despre noua stângă se gândesc doar la moduri de a cheltui. Acum avem un triumf al populismului de dreapta, ucigător pentru societatea noastră, dar am văzut la dezbaterile stângii o frenezie a unora de a crede că scăparea săracilor de sărăcie ține doar de voința unor politicieni de a deschide vistieria.

IZOLAREA UNEI ELITE ŞI TRANSFORMAREA EI ÎN SUBIECT POLITIC

Stânga ce a luat puterea prin alegerile din 1990 a generat, fără voie, o elită însingurată, izolată, care a ajuns să se înroleze politic, să lupte uneori cu disperare împotriva stângii. Mineriadele au trasat o barieră între masele speriate de viitor şi elita intelectualilor plasați fără voia lor în altă tabără. Este o fractură majoră, această elită a lucrat mereu la delegitimarea stângii, la păstrarea fricii de comunism, la lățirea unei vinovății colective. Dacă stânga ar fi atacat probleme grele ca: responsabilitățile din perioada comunistă, adevărul revoluției, problemele restituirii rapide a proprietăților, azi ar fi stinse mai multe focare de conflict politic. Nefăcând aceste lucruri, elita producătoare de mesaje a fost mereu de partea cealaltă, degeaba unii politicieni se mint organizând forumuri ale culturii sau ale intelectualității de stânga.

ALERGIA LA CRITICĂ

Politicienii şi partidele de stânga nu au asigurat dezvoltarea unei gândiri critice, de stânga. Unanimitatea este şi boala stângii, ca şi boala întregii politici româneşti. A funcționat credința

falsă că unitatea stă în unanimitate. După pierderi de alegeri nu se fac analize şi nimeni nu este vinovat. Când se fac ori când au loc alegeri, oamenii acceptă cu greu verdictul, cei învinşi pleacă de cele mai multe ori, fac partide sau trec la alte partide. Fără mai multe centre de gândire şi curente, este greu ca stânga să se adapteze la o viaţă socială de o mare complexitate. Şi nici înnoirea nu este posibilă fără a tolera puncte de vedere care valorizează alternative la drumul principal.

AGORAFOBIA

Politica românească se ascunde prin birouri şi după geamuri fumurii, nu vrea să dea ochii cu viaţa. Deşi stânga a condus 10 ani din 15 România, se află acum într-o stare de subdezvoltare durabilă. Există o explicaţie? Este moştenirea comunismului o explicaţie? Este toată istoria ultimilor 150 de ani? Trebuie să vorbim despre toate acestea, trebuie să dezbatem, să căutăm soluţii, dincolo de certuri interminabile şi vinovăţii inventate de cei care trebuie să dea seama pentru ce au făcut. Nu am dezvoltat o reflecţie sistematică asupra societăţii, iar cei care au condus mai bine de un deceniu vin şi acum şi ne spun că au soluţia miraculoasă. Societatea nu

interesează pe nimeni, politicienii comandă sondaje pentru a se uita în ele ca într-o oglindă, restul nu contează.

IDEOFOBIA – ALERGIA LA PROGRAME ŞI PROIECTE POLITICE

Este justificată ca o alergie la ideologie sau la teorie în general, dar este de fapt o alergie la planuri şi strategie. Se spune mereu că trebuie să vorbeşti simplu, pe înţelesul oamenilor, ceea ce e corect. Dar nu este adevărat că oamenii vor să audă numai de bani, pensii, cupoane sau salarii. Cultura de stânga se bazează şi pe valori. În cultura noastră, ideile nu au forţă asupra vieţii. Oamenii politici sunt interesaţi mai mult de monopolul resurselor politice sau gestiunea lor. Din nefericire, prezenţa la televiziune este piatra unghiulară a politicii. Avem nevoie de o stângă mai inteligentă. Nu de oameni inteligenţi ducem lipsă, ci de încurajare pentru cei care pot propune programe şi proiecte politice. Nimeni nu citeşte programele partidelor, nimeni nu se oboseşte să-i adune pe specialiştii din universităţi pentru a croi proiecte pentru societatea românească. Politicienii de toate culorile au o gândire suficientă sieşi.

AUTISMUL POLITIC

Stânga nu a avut adversar în aceşti ani, dar nici dialog substanţial cu cei de dreapta. Nu a avut capitalişti cu care să se lupte. A trebuit să-şi inventeze duşmani, aşa cum a făcut şi aşa-zisa dreaptă. Am folosit cuvântul tranziţie pentru a vorbi despre nimic! Iar strategia de parcurgere a tranziţiei a fost, vorba unui sociolog polonez: cum să faci să nu fii împuşcat de cei care au arme sau înfometat de cei care au resursele productive? Politica nu a produs un câmp de dezbatere publică, doar câmpuri de bătălie în care adversarii se împroşcau cu noroi. Închisă în sine, stânga nu a reuşit să creeze o cultură politică care să educe masele.

COMPLEXUL LUI OEDIP

Statul este părintele stângii, dar stânga nu şi-a asumat explicit şi programatic modernizarea statului ca o premisă pentru eficienţa socială, mai degrabă l-a ucis. A preferat un stat ascuns, invizibil. Îmi aduc aminte că premierul Năstase a încercat câteva luni să afle de la Octav Cosmâncă numărul exact al funcţionarilor publici. Nu s-a reuşit câteva luni, tergiversându-se pe discuţia legată de servicii publice, dacă profesorii ori medicii sunt sau nu funcţionari publici. Până la urmă a primit o cifră, dar nu credea nimeni că este corectă. Nu ministrul era de vină, pur şi simplu sistemul refuza să producă de frica schimbărilor şi a pierderii locurilor de muncă. Sistemul păstra o ambiguitate de statut care să permită replieri continue şi şmecherii balcanice. Suntem o societate fără stat! Vedem cum se gestionează crizele inundaţiilor, gripa aviară şi alte forme de ameninţare socială. În 28 noiembrie 2004 nu am putut număra voturile, verifica liste şi prezenţa la vot, iar Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie nu a putut să dea explicaţii corecte şi rapide dacă au fost sau nu fraudate alegerile. Stânga nu doar că nu a avut curajul modernizării rapide a statului, dar i-a lăsat şi îi lasă, în continuare, pe cei de dreapta să facă praf şi ceea ce a mai rămas din statul român. Sunt convins că pentru a moderniza statul trebuie să modernizăm mai întâi stânga românească.

În 1990 aveam alternativa revoluţie sau reformă, iar noi am ales revoluţia, poate pentru că ne era frică de reformă. Acum este ceasul al doisprezecelea şi ne-a rămas doar reforma, ca alternativă la distrugerea completă a societăţii şi condamnarea ei la subdezvoltare perpetuă. Fără o stângă modernă, europeană nu este posibilă o schimbare a politicii româneşti. Nu avem nevoie

de o stângă nostalgică, nici de una sud-americană şi nici de o nouă etichetă ecologică pentru produse politice refuzate la vot. Istoria nu face paşi înapoi şi stânga are nevoie de oameni tineri, de specialişti şi oameni curajoşi. Nu teama de nişte procente amărâte care le-ar putea pierde dacă cineva se enervează şi pleacă ar trebui să zguduie PSD, ci spaima de a trăi într-o viitoare societate a subdezvoltării durabile. Noua stângă nu se poate face cu politicieni second-hand şi nici cu declaraţii de intenţie. Partidul Social-Democrat este dator să facă o rupere de trecut şi să aducă pe scena politică stânga modernă, fără de care România politică nu poate merge decât şchiopătând.

31 mai 2006

CURSA LUI MARIAN SPRE LUMINĂ

Primăvara este, la Bucureşti, o minune răsărită din noroi. O maree verde invadează oraşul năclăit de sudorile unor secole de istorie incertă şi destin ghebos. Ritmul oraşului se reduce la jumătate, oamenii nu se mai calcă în picioare şi nici la intersecţii nu mai vezi şoferi care se scuipă sau îşi cară pumni. Ai senzaţia că numai în acele zile, timp de câteva săptămâni pe an, bucureştenii pot fi fericiţi. În restul timpului, dacă eşti venit din afară, parcă aştepţi pe un peron (vorba ardeleanului Octavian Paler) vestea proastă că trenul tău s-a anulat. În aceste zile de primăvară, un prieten al meu jurnalist se luptă cu o boală necruţătoare, pe care o va învinge, cu siguranţă. O va învinge pentru că, înainte de a fi jurnalist căutat pentru opinia curajoasă, a trecut prin viaţa şi lumea dură a României. A cunoscut fabrica şi înghesuiala din autobuz şi a învăţat să lupte, ca firul de iarbă care iese din asfalt. Înţelege şi iubeşte viaţa pentru răsăritul de soare de fiecare dimineaţă. Iubeşte viaţa, dar ştie că nu merită trăită decât cu capul sus, fără compromisuri şi fără ticăloşie. Într-o asemenea primăvară,

anul trecut, prietenul meu jurnalist şi-a propus să-mi arate ceva ce nu am mai văzut: sectorul lui Marian Vanghelie, proaspăt pregătit pentru campanie electorală. Deşi credeam că este un mare naiv, în încercarea de a mă pune în contact cu o viaţă pe care nu o cunosc, după ce am văzut multe feţe ale suferinţei umane şi mizeriei în peregrinările mele prin România, am acceptat şi ne-am urcat în maşina mea, mai degrabă cu o poftă de ducă primăvăratică, decât cu speranţa descoperirii unui teritoriu nemaivăzut.

În Rahovei, unde ne-am oprit, străzile erau pline de lume, fiind zi de Mărţisor. Hala din Rahova era un fel de expoziţie a hidoşeniei, o exhibare a mizeriei. Chiloţi „dinamo" imenşi sau sutiene ca nişte hamace se legănau în vânt, prevestind parcă detaliile unei sexualităţi lugubre, a unei sexualităţi consumate la beţie. Nişte blocuri au fost vopsite la exterior în culori pastelate, dar numai pe partea dinspre stradă, ca nişte curve fardate doar până la nivelul bărbiei. Câţiva beţivi cerşetori, ieşiţi la soare, ne priveau miraţi, crezându-ne candidaţi, poate. Peste tot se vindeau flori de plastic şi hârtii colorate: şapte fire la 20.000 de lei (2 lei noi). Am intrat în halele unei pieţe mirosind a şoşoni de gumă. Printre tarabe cu cămăşi de noapte şi infernali chiloţi de damă se vindea vin şi ţuica la pahar. Femei cu

ochii învineţiţi de mâna grea a bărbaţilor se uitau la noi cu uimire, fiindu-le clar că nu suntem din lumea lor. Am mers pe străzi în neştire, am rătăcit întristaţi câteva ore. Am ajuns într-o colonie cu blocuri scunde, unde, în mijlocul unei mizerii infernale, te frapau uşile de metal, ultramoderne, ale unor apartamente insalubre. Aveai senzaţia că uşa este mai valoroasă decât casa şi că ea a costat cât venitul pe o jumătate de an al oamenilor de aici. Era amiază, dar nu vedeai ţipenie de om. Doar acele uşi, fără nici un fel de semne distinctive: nici numere de apartament, nici adrese, nici nume de proprietari. Parcă nu au vrut să le murdărească cu detaliile unor biografii neînsemnate. Ca nişte capace de metal la intrarea unor vizuini pe care oamenii le părăsesc dimineaţa şi le reiau seara în stăpânire. Stranie senzaţie de loc mort, contaminat, un fel de Cernobîl social.

Ne-am adus aminte de vremurile în care atât eu, cât şi prietenul meu ne luptam cu viaţa de pe poziţii de outsideri. Despre navetele cu muncitori mirosind a salopete afumate şi respiraţii parfumate cu Rachiu de Vin (redeveu, după expresia exactă din cartier). Mi-a devenit drag atunci Marian Vanghelie. Chiar dacă, la un moment dat, cineva, un şef de la Bucureşti, l-a pus să-i înjure pe clujenii din politică. Poate mi s-a

făcut milă de lumea lui sau de copilăria acelui om. Seara, l-am văzut la televizor vorbind cu o voce plângăreață, parcă jenat de situația în care se afla. A sugerat, într-o ședință a organizației lui, că a plătit o grămadă de bani pentru a fi lăsat să fie ceea ce este. Nu știu cât adevăr există în asta, știu sigur că, în toată viața lui, în Bucureștiul tuturor timpurilor, un băiat care pornește dintr-o cizmărie și nu are 2 metri și mușchi de oțel trebuie să îndure foarte mult și trebuie să plătească, la fiecare pas, orice loc în față. Am văzut lumea lui Vanghelie și am înțeles că el reprezintă cu adevărat pe cineva în politică. Lumea lui Vanghelie este peste tot în București sau în țară. Degeaba strâmbă unii din nas și spun că Vanghelie este doar băiatul din sectorul 5. Lumea cartierelor sărace este o parte a României, o Românie fără speranță și viitor.

Marian Vanghelie a crescut fără tată, într-o lume dură a Ferentariului. Probabil că, pentru un copil fără tată, cel mai greu este de sărbători, atunci când familiile se adună, părinții se întorc, tații, plecați la munci sezoniere, vin acasă cu cadouri pentru copii. Poate singurul moment de tandrețe într-o lume care nu prea avea timp pentru detaliul mângâierilor. Poate că a fost foarte singur de sărbători și așa i-a venit ideea revelioanelor de 5.000 de oameni. Câte revelioane o fi petrecut singur, cu nasul de copil lipit de geamul unor restaurante în care domnii și doamnele petreceau cu șampanie și sclipici? A pătruns apoi în asemenea restaurante, ca și chelner sau crâșmar, dar și-a dat seama că nu mai poți recupera copilăria pierdută și nu mai poți umple golul care ți-a crescut în suflet, într-o copilărie cu uși care ți se închid în nas. A făcut bani mulți pe urmă, a plătit politicieni și a văzut că ar putea ajunge și el politician. Într-un fel, se gândea, poate, mereu cum să evadeze din lumea Ferentariului, lumea copilăriei lui nefericite.

Mă simt legat de Marian prin faptul că mereu am fost protectorul unor copii ca el, prin nesfârșitele mele internate, cazărmi sau cămine studențești, ori cămine de nefamiliști prin care am trecut. Am trăit în proximitatea nefericirii din lumea lui și cred că îl înțeleg. Acum, când o țară întreagă a sărit să-l linșeze pentru că vrea să fie șef la PSD, el probabil că nu are cum să înțeleagă de ce îl atacă tot felul de „maimuțoi", care nu ar fi valorat nici o ceapă degerată în lumea în care el se adaptase, lumea lui Sile Cămătaru și Fane Spoitoru.

E vinovat Vanghelie pentru că a crezut în teoriile noastre democratice, după care toți oamenii sunt egali și toți pot să jinduiască la a conduce? Nu noi le-am spus maselor că a venit tim-

pul lor şi democraţia a deschis o eră a egalităţii în faţa politicii? Dar copilăria ne ajunge din urmă. Vine o zi în care copilul din noi se revoltă, ne priveşte cu ochii plânşi şi ne împinge la sinceritate. Este normal că şi Vanghelie încearcă să evadeze spre lumea gulerelor albe. S-a chinuit mult şi crede că saltul spre vârful politicii o să-l scape de tot ce a trăit până acum. A ridicat capacul calei vaporului şi a privit o clipă pe punte, orbit de lumina tare. Vrea poate să fugă de mizeria unei vieţi trăite fără nici un fel de derogare. Crede el că acolo, sus, domnii aceia, politicienii mari, au scăpat de griji, aşteaptă, ca sultanii, peşcheşuri, muzici şi cadâne. Ce nu ştie Marian este că acolo sus, în lumea gulerelor albe, mizeria este şi mai mare. Acolo sus nu este ceea ce crede el, nu va găsi nimic din visele lui. Nici prietenie, nici onoare, nici căldură, nici urmă de lumină. Doar un deşert parfumat. Cursa lui spre lumină va eşua lamentabil în lumea de sus a politicii. Dacă el ar înţelege, i-aş spune ca unui frate: lumea ta, Marian, este sectorul cinci, aşa cum este el. Cu mizeria, sărăcia şi florile lui de plastic. Acolo sunt oameni care te respectă şi poate chiar te iubesc... Dincolo de sectorul cinci începe deşertul.

16 iunie 2006

OPOZIŢIA NU ESTE ORFANĂ

NU AVEM INSTITUŢIA POLITICĂ A OPOZIŢIEI

Se spune, în popor, că berzei chioare îi face Dumnezeu cuib. Aşa parcă se întâmplă şi cu opoziţia în ultimul deceniu. Fie că este vorba despre actualul PSD sau de fosta opoziţie, PNL şi PD, opoziţia nu este o instituţie respectată şi considerată necesară în ţara noastră, dincolo de discursurile apologetice despre democraţie. Opoziţia din perioada 2000-2004 se mişca destul de greu dând comunicate zilnice prin doar 1-2 oameni, Mona Muscă, Emil Boc şi actualul inamic public, Nicolăescu. Se făceau chiar şi bancuri pe seama lor, de către colegii lor de partid. În faţa activismului guvernamental, televiziunile se chinuiau şi se chinuie şi acum să realizeze echilibre statistice pentru CNA. Şi acum, opoziţiei i se cere mai mult decât poate da. Face moţiuni sau moţiuni de cenzură şi mesajul ei este ignorat de presă. Când face o critică mai acidă vreun lider al opoziţiei, se râde ca la operetă. De regulă, şi partidele care intră în opoziţie nu ştiu ce să facă acolo, se mişcă precum nişte

curci bete. Nu au răbdare, cedează la presiunea unora care ar vrea să intre la guvernare cu orice preț, doar să scape de dosare sau să aibă iar acces la contracte cu statul. Se înghesuie în spațiul public cu discursuri populiste, doar, doar vor fi crezuți de cineva. Chiar şi unii politicieni tineri, una susțin în discursul public şi alta votează în Parlament, atunci când votul electronic ascunde identitatea votului. Micile trădări şi jocul pe interese personale sunt reguli de bază pentru politicienii cu mare longevitate în parlament şi în viața publică. Dar opoziția, oricât de lălâie şi balcâză ar părea, este ajutată să devină challenger de doi actori importanți ai scenei politice: mass-media şi preşedintele. Mass-media trage de opoziție pentru mesaje, la orice oră din zi şi din noapte. Câteodată, când discursul este prea moale, media îl fasonează şi îl face mai tare sau mai ascuțit. Când nu ai chef de spus nimic, jurnalistul de la politic te bate la cap până dai mesajul. Câteodată presa împinge spre soluții politice, cum a fost cazul cu crearea Alianței DA. Cert este că nu avem o instituție a opoziției politice, nici reguli, nici tradiții şi mai ales nu avem nici cultură politică de contestare. Trăim între extreme: sau înjurăm, sau tăcem visând la putere.

UN MODEL DE DISCURS PREZIDENȚIAL MOŞTENIT?

Discursul preşedintelui Băsescu ne-a demonstrat că opoziția nu este orfană. Ascultându-l pe Traian Băsescu, l-am revăzut pe Ion Iliescu într-un discurs din 2003, tot în Parlamentul României. A atacat guvernul său şi pe premierul pe care el însuşi îl selectase. A vorbit Preşedintele de atunci despre capitalism de cumetrie, baroni locali, aroganța guvernanților, furnizând opoziției principalele teme de atac de peste 2 ani. Am redescoperit şi alte defecte ale acestui model. Discursul prezidențial nu îşi asumă toate consecințele şi nu spune lucrurile până la capăt. Şi preşedintele Băsescu a vorbit despre „unii miniştri" sau despre „poziția unora de a nu restructura Guvernul", de asemenea şi la acest discurs am regăsit tendința de a părea demiurgic, a unui Dumnezeu venit de pe o altă planetă. A părut de asemenea a fi uşor electoral, amintindu-ne că doar peste 9 ani o să ne redevină coleg, pe banca opoziției, am înțeles noi, căci la noi se uita.

PREŞEDINTELE A LEGITIMAT DISCURSUL OPOZIȚIEI

Dar dincolo de aceste lucruri, Preşedintele a legitimat discursul opoziției, deci al PSD. Multe din temele şi detaliile poate prea excesivelor

moțiuni ale PSD au făcut parte din discursul prezidențial. Ineficiența instituțională, nerespectarea drepturilor cetățenilor la educație și îngrijire medicală, ministere și agenții care nu se mișcă, oameni incompetenți, structuri birocratizate, adică ceea ce tot spune PSD în fiecare săptămână în Parlament. De câte ori a venit premierul în Parlament ne-a tratat cu dispreț suveran. La fel miniștrii Flutur sau Nicolăescu au atacat chiar dreptul opoziției la existență. Unii miniștri, ca Monica Macovei, au atacat chiar instituția parlamentară, spunându-ne direct că nu ne pricepem în facerea legislației.

Unii amatori în strategie politică o să spună că e periculos pentru PSD pentru că Traian Băsescu a confiscat mesajul de opoziție. Nu e adevărat, Traian Băsescu a legitimat mesajul opoziției. Adevărul este că de azi încolo, opoziția, dacă este inteligentă, începe să crească și urcușul în sondaje se va realiza după ce discursul Președintelui va da credibilitate și discursului PSD. Trebuie doar ca PSD să simplifice discursul, să aleagă câteva teme de impact și să nu se rezume la opoziție de televizor.

PREȘEDINTELE A DESCOPERIT ROMÂNIA

Discursul Președintelui mi-a plăcut, dar nu pentru critica Guvernului. Acesta era un lucru

previzibil și nu este nici un lucru nou. Mi-a plăcut pentru că Traian Băsescu a renunțat (pentru moment?) la cea mai mare minciună din istoria politică postdecembristă conținută de discursul justițiar de genul: La țepe în Piața Victoriei. Acest discurs conținea explicit minciuna că marea noastră problemă este sărăcia produsă de corupție. România ar fi un paradis, spune această demagogie, dacă ar fi condusă de oameni cu moralitate, care nu fură din averea poporului. Avem aici doar o jumătate de adevăr, periculos pentru a abate atenția de la alte probleme ale României: nevoia de muncă, de responsabilitate, solidaritatea comunitară, dar mai ales de nevoia de oameni specializați care să-i înlocuiască pe demagogii gureși care se schimbă din patru în patru ani.

Principalul mesaj pe care a insistat Președintele a fost: nevoia de instituții care să funcționeze, nevoia de strategie de dezvoltare. Avem nevoie de inteligență implicată în dezvoltarea României. Ne trebuie instituții, nu oameni providențiali! Aceasta este problema și discursul etic al Alianței DA din campania electorală și dramaturgia mediatică de după instalarea Guvernului Tăriceanu cu spectacole anticorupție și termopane, nu au făcut decât să pierdem un an și jumătate din modernizarea instituțională. Președintele a făcut o descoperire importantă: actuala clasă politică nu

este doar coruptă și ticăloșită, cum spunea în campanie, ci este și formată din profesioniști ai nimicului, oameni fără specializare, care dacă nu ar fi politicieni sau șefi numiți în administrație, nu ar fi nimic. A făcut această descoperire asupra propriei lui lucrări, pentru că Traian Băsescu a analizat echipa adusă de domnia sa la putere.

VISÂND LA O ALTĂ ROMÂNIE

Schimbarea discursului Președintelui poate fi o schimbare de crez, o nouă profesiune de credință sau doar o nouă etapă în lupta dintre PNL și PD. Dacă președintele a vrut doar să dărâme guvernul, atunci putem uita repede acest discurs și atunci președintele Băsescu nu se va deosebi cu nimic de politicienii de două parale, jucători său nu, de care este plină istoria ultimilor 16 ani. Un președinte care a mințit nu este ceva nou pentru România. Dacă Președintele României crede însă în ceea ce a spus, atunci trebuie să se pregătească de o adevărată Golgotă politică. Va trebui să meargă până la capăt, să renunțe la cei mai mulți dintre partenerii lui, chiar și din PD, nu doar de peneliști. Nu ar fi permis să facă jocuri de culise alături de tot felul de păpușari politici din alte partide. Ar fi nevoie de un alt proiect pentru România și de alte re-

guli ale jocului. Ar trebui să ajute la dispariția unei oligarhii politice transpartinice ce ține România ancorată în trecut. Să ajute partidele să scape de cei care și-au construit rețele de influență bazate pe corupție. Să se înconjoare de specialiști, mai ales tineri, adunați după criteriul competenței pe care să-i adune nu în jurul unui proiect portocaliu, ci în jurul unui proiect roșu, galben și albastru. Dar dacă ar face asta, Președintele ar fi din ce în ce mai singur și asta s-a văzut și la finalul discursului din Parlament.

Dincolo de aplauzele perfide ale opoziției, la finalul discursului s-au ridicat în picioare mai puțini decât la început, chiar dintre parlamentarii pediști. Președintele a revenit la microfon, simțind parcă faptul că a ținut un discurs cu mai puțin impact, cu care nu e obișnuit, dar nu a mai putut repara nimic. Să fie capabil Traian Băsescu de un asemenea proiect? Să fi observat chiar și dânsul că trăim un timp lepros, în care chiar și cadavrele politice au început să miște, simțind că este ultima lor șansă? Să fie pentru România un asemenea moment astral? Greu de crezut, chiar și scriind aceste rânduri cred că am mers prea departe cu visarea. Dar un Președinte al României ar trebui să-i facă chiar și pe adversari să viseze.

21 iunie 2006

CRAVATELE PORTOCALII ȘI DIGESTIA

În calitatea mea de planificator al comunicării unui partid de opoziție, sunt întrebat adesea de jurnaliști ce mă enervează mai tare la actuala putere. Ca un om care ar introduce, dacă ar fi posibil, alternanța obligatorie la putere, nu sunt deranjat de statutul de opoziție în sine. Nu sunt nici vreun maniheist care vede totul în alb și negru.

Știu că fiecare guvern face și lucruri bune, dar și lucruri proaste. Îi respect pe unii dintre cei aflați la putere și nu-i respect în devălmășie pe toți colegii de partid. Ceva însă mă enervează, în puținele momente când mă concentrez la acest lucru: cravatele portocalii ale unor militanți ai Alianței DA. De regulă, îmi sar în ochi pentru că, de cele mai multe ori, sunt legate de gâtul unor bărbați prea scunzi și sunt legate prea lung, coborând mult peste cureaua pantalonului.

Nu sunt asortate corect în majoritatea cazurilor și au doar rolul de a semnaliza o prezență care, de cele mai multe ori, nu are o semnificație

în sine. Portocaliul este o culoare cu mare potențial de agresivitate și nu-și are sensul decât poate în campaniile electorale. Dincolo de aceasta, portocaliul este un semn de agresiune la adresa cromaticii cotidiene și de semnalizare agresivă a prezenței în zone care nu au legătură cu partidele politice, dar și o formă indecentă prin care un politician semnalizează prezența puterii politice în spațiul public.

Pentru unii indivizi, o haină portocalie poate fi un semn de echilibrare a unor angoase legate de patologia imaginii de sine și ei nu deranjează, sunt pete de culoare în spații sociale cu coloristici sobre. Dar când numărul portocaliilor este prea mare pe metru pătrat, atunci avem o situație ciudată de agresiune în turmă a pașnicilor locuitori ai acestei țări.

Portocaliul unor politicieni nu ajută la integrarea politicului în viața cotidiană, ci trimite la separare, la respingerea a tot ce nu e ca ei, la diferențiere și ostentație. Este un semn de agresare a ființei sociale a individului, a dorinței lui naturale de a fi alături de cât mai mulți dintre semenii săi, poate chiar dorința de a fi cât mai aproape de cei care îl conduc.

Când politicul se distanțează, se diferențiază printr-o așa de mare agresivitate, angoasa socială crește. Societatea trebuie să apere ființa socială

care este plăpândă în oricare moment al vieții noastre. De aceea se inventează instituții care trebuie să participe la păstrarea sentimentului de siguranță, la întărirea convingerii că trebuie să ne sacrificăm o parte din libertate pentru ca libertatea tuturor să fie posibilă.

Când instituțiile sociale nu funcționează, atunci societatea este bolnavă și legăturile sociale devin tot mai firave. Asemenea societăți rezistă din ce în ce mai greu agresiunilor dinafară și dinlăuntru, sunt amenințate cu disoluția și anomia. Dar ostentația de a purta niște cravate nepotrivite cu ținuta, oricum greu de asortat, este un semn inconștient al egoismului politicienilor români. Un semn exterior al cauzei eșecului nostru: lipsa generală de responsabilitate. La toate palierele sociale se poate urmări această tară a societății noastre, societate aflată în tranziție spre neant. Serviciile secrete îi scot pe teroriști afară, deciziile cruciale se iau la bodegă, pensionarii mor la cozi infernale.

Managerii industriei de stat sau ai regiilor își dau salarii mai mari de câteva ori decât președintele țării, cu toate că instituțiile lor produc doar pagube de mii de miliarde, iar diplomații se ocupă de afaceri cu pașapoarte false și antichități pentru magazinele pe care rudele lor le-au deschis la București. La cei de jos nu există

o etică a muncii și o mândrie a lucrului bine făcut. S-a intrat, după 1989, într-o infernală cursă a acumulării ilicite de parcă libertatea și democrația ar avea să se termine peste câteva zile.

În România, oamenii și comunitățile și-au pierdut respectul de sine. Cu toții, ca națiune, am rezistat atâtor imperii care au trecut peste noi dezvoltând strategii de supraviețuire care ne-au subțiat sentimentul stimei de sine. Doar stima de sine este nucleul identitar care stimulează responsabilitatea. În ipostaza individuală sau colectivă, responsabilitatea caracterizează doar colectivitățile care se simt subiecți activi ai istoriei. Nu te poți justifica în istorie doar prin faptul că ai rezistat multor vitregii. Contează și CUM ai traversat istoria. Sentimentul responsabilității comunitare, sentiment care poate fi numit și interes național, este foarte puțin dezvoltat la noi. Ca să fiu drept, am întâlnit însă, la toate palierele stratificării sociale, și oameni cu un puternic sentiment al stimei de sine și al responsabilității. Oameni minunați, care sunt adevărați sfinți ai unei națiuni. Când îi întâlnesc, mă bucur ca și cum m-aș întoarce acasă, printre țăranii mei simpli din Țara Nasăudului. Mă și întristează însă întâlnirea cu oamenii responsabili. Pentru că sunt mult prea puțini.

Din păcate, cravatele portocalii, ce acoperă chiar și prohabul unor politicieni ai puterii, nu au

decât darul de a enerva pe trecători sau pe participanți la ritualuri publice, de a mări angoasa socială. Prietenii noştri purtători de portocaliu nu ştiu, cu siguranță, un lucru pe care îl cunosc cromoterapeuții: culoarea orange este un semn pentru frustrare, frivolitate, imaturitate. Ei nu ştiu nici ceea ce spun maeştrii heraldicii despre portocaliu: el conotează disimularea şi ipocrizia.

Azi, cravatele portocalii sunt semnul a ceea ce sociologii numesc „depresia portocalie". În Ucraina şi în Georgia, acest lucru este deja evident. Cei mai mulți dintre votanții schimbării s-au convins că au fost păcăliți. O oligarhie a venit să înlocuiască pe o alta, folosindu-se de stindarde morale, la care să jinduiască naivii, dar şi steaguri portocalii pe care să le vadă, de departe, chiar şi chiorii. Visul oranj că am putea să construim paradisul fără muncă, responsabilitate şi jertfă s-a spulberat repede.

P.S.: Am uitat ceva despre semnificația culorii oranj. Cică favorizează digestia? Ce trist, care digestie? Românii nu trăiesc mai bine, nu stau prost cu digestia, stau tot mai prost cu resursele. Haideți să nu le accelerăm digestia, îşi vor da seama că le este foame.

4 august 2006

ORAŞUL MORT

După 1990, fiecare dintre multele parohii construite pe orgolii, în locul unei comunități veritabile, a consolidat diagnosticul: *Oraşul mort*.

Un oraş care este viu are, în fiecare dimineață, oameni care ies pe străzi doar pentru a simți cum bate inima oraşului. Vezi câteodată bătrâni care se opresc din plimbarea lor şi se uită la chipurile celor care trec. Cu curiozitate, cu căldură, cu mirare. De multe ori, mai ales student fiind, mă opream şi le dădeam bună ziua acelor oameni pe care nu-i cunoşteam, dar a căror curiozitate blândă nu mă agresa. Aflam de la ei că sunt foşti medici sau profesori, foşti maiştri la Clujana sau tehnicieni la uzina de apă. Unii erau de câteva generații aici, alții erau veniți din Bucovina, Basarabia sau Bucureşti.

Majoritatea celor pe care i-am chestionat erau oameni fericiți, care priveau cu îngăduință modernizarea sau schimbările pe care le aduce curgerea timpului în mod firesc. Bătrânii maghiari nu erau foarte fericiți că într-o sută de ani oraşul a fost invadat de români, dar înțelegeau că ăsta e mersul istoriei. Erau bucuroşi că

românii veniți aici au câștigat ceva din cultura aristocratică a acestui oraș și sunt mult diferiți decât românii de dincolo de Carpați. În secret, se mândreau, totuși, cu românii „lor". Nici românii nu se simțeau deranjați de limba pe care o vorbeau maghiarii în viața cotidiană, parcă împotriva a ceea ce învățau ei la orele de istorie. Au învățat multe cuvinte și expresii și accentul lor era vizibil influențat de limba maghiară. În orașul acesta, românii și ungurii nu s-au amestecat niciodată, dar nici nu s-au războit. Ceaușescu a adus aici muncitori pe platformele industriale inventate pentru a construi socialismul lui utopic. Aceștia nu au intrat în orașul propriu-zis. S-au adăugat orașului prin cartierele muncitorești ca niște anexe la o carte sau ca o magazie construită lângă casă. Nu au schimbat prea mult aceste populații, poate doar au mai populat piețele agroalimentare, străzile de sărbători și stadionul, când șepcile roșii erau o echipă adevărată. Mulți dintre cei care locuiesc în Mănăștur nu ajungeau cu anii în centru. Veniți din munții Apuseni sau din județele apropiate, și-au reconstruit comunități rurale în blocurile imense. Străzi întregi din satele Apusenilor au fost ridicate pe verticală în marile blocuri turn. Și acum, aceste blocuri sunt niște cătune modernizate, cu apă caldă și televiziune în cu-

lori, de unde se aude taragotul lui Fărcaș sau vocea de tinerețe a lui Nicolae Furdui Iancu.

„A ÎNCEPUT SĂ MOARĂ PUȚIN CÂTE PUȚIN"

După revoluție, o singură spaimă a cutremurat aceste cartiere: spaima de a nu fi dați afară din oraș. Lipsa locurilor de muncă și frământările haosului tranziției nu aveau cum să le înțeleagă decât ca o încercare îndreptată împotriva lor. Atunci spaima lor a primit un răspuns și o explicație, valabilă mai bine de un deceniu: de vină sunt ungurii, care vor să ne ia Transilvania. La fiecare 15 martie, echipe de zgomote încercau să trezească aceste spaime și reușeau, chiar dacă maghiarii erau greu de mobilizat, greu de scos din muțenia lor de un secol. Au fost aduși de la București pensionari ai echipelor de propagandă ca să întrețină aceste spaime. Și prima operațiune a fost sortarea oamenilor: naționaliștii de o parte, intelectualii progresiști de alta. Între biserici și credincioșii lor s-au tras garduri grele. Între maghiari și români s-au construit cazemate de hârtie și celuloid. Bucureștiul a simțit mereu, după 1918, că la Cluj este ceva care scapă, că este un oraș pe care nu-l poți domina, nu-l poți înfrânge, mai ales pentru că nu se revoltă. Iar atunci când o face, revolta este tăcută și soldații

trimişi să o înlăture se întorc cu săbiile nepătate de sânge. A trimis mereu profesori universitari, securişti, directori de întreprinderi, scriitori, secretari de partid, prim secretari. Nu a reuşit niciodată să ocupe şi să domine acest oraş. Pregătit poate din perioadele de ciumă, oraşul îşi ascundea tezaurele în catacombe, oamenii se răspândeau şi, până la urmă, cei trimişi ca iscoade sau ca torţionari defectau, deveneau mai molcomi la vorba, se însurau cu vreo unguroaică şi nu mai erau destul de activi. De fapt, cred că acest oraş a avut marea lui capacitate de supravieţuire prin faptul că a transformat duşmanii în prieteni, năvălitorii în cetăţeni. În faţa agresiunii capitalei, oraşul a găsit o modalitate de supravieţuire prin fragmentare. De aceea le-a fost relativ uşor celor care au accentuat prin propagandă segmentările. Oamenii s-au izolat unii de alţii, comunităţile s-au fragmentat pe prietenii sau profesii, etnii ori biserici. În faţa năvălitorilor, oraşul şi-a ascuns bogăţia cea mai importantă: a renunţat la identitatea care-i ţine pe oameni împreună, la memoria colectivă, s-a prefăcut mort. Şi cum au trecut multe decenii în acest secol, prefăcându-se mort, a început să moară puţin câte puţin. Sub ocupaţia comunistă a rezistat totuşi.

ENCLAVIZAREA

După revoluţie, oraşul s-a speriat de libertate. Începuse un demers de recâştigare a autonomiei de odinioară. Presa născută imediat după 1989 era una din cele mai libere din ţară. Universitatea „Babeş-Bolyai" regăsea ritmuri intelectuale vechi şi a rezolvat rapid, printr-o mişcare scurtă, problemele unor cadre didactice cu probleme de dosar. S-au făcut şi unele greşeli în iureşul acelor zile, dar, până la urmă, totul a fost pus în mişcare. Oraşul începea să îşi revină. Dar capacitatea exersată de supravieţuire prin răspândire, prin dizolvare este un cancer care sapă încet. Oraşul este ca un labirint care ascunde tocmai uşile dintre straturile sale. S-au construit mai multe cetăţi în acest oraş, parohii în care fiecare îşi construieşte propria viaţă. După câţiva ani de la revoluţie, UBB-ul s-a enclavizat încet, încet. A început să crească ca un aluat uitat lângă cuptor. Nu s-a reuşit nici o tentativă de coagulare a comunităţii academice, din cauza unor orgolii deşarte şi a unui sentiment al excelenţei, întreţinut parohial. Zecile de enclave construite în oraşul nostru au început să se închidă tot mai mult în sine, să îşi creeze propriile mituri şi, mai ales, propriile excelenţe de operetă. Medicii încep să devină o castă închisă, în interiorul

căreia concurența este acerbă, dusă dincolo de competiția normală, uniți, totuşi, de ura față de câteva personalități reale, medici conducători de institute naționale, chirurgi sau mari practicieni. Profesorii universitari nu au reuşit să-şi asume destine comunitare. Unii aşteptau să vină alegerile generale pentru ca să fie plantați de Bucureşti în diferite posturi la descentralizate. Au început să dispară sau să se stingă mărcile identitare ale oraşului: Tribuna, Dacia, Clujana, U Cluj. O comunitate fragmentată ca a noastră le-a lăsat să moară ori să supraviețuiască doar.

S-a născut aici prima bancă din afara Bucureştiului şi au reuşit reprezentanții sistemului s-o facă praf, îngemănând-o cu escrocheria Caritas. A apărut apoi Banca Transilvania, tot singura bancă mare din provincie, pe care acelaşi sistem a încercat s-o distrugă prin intermediul unor milițieni din Bacău. Când CFR-ul a reuşit să rămână câteva etape pe primul loc, Capitala s-a sesizat rapid şi i-a trimis nişte arbitri pentru că să le iasă din cap ideea că Becali sau Dinu Vamă se pot împiedica de nişte provinciali care au păscut vacile pe imaşuri ardelene. Maghiarii au fost excluşi, dar s-au şi autoexclus din spațiul public şi îşi construiesc oraşe paralele, alături de mall-uri sau echipe de fotbal. Unii români sabotează cât pot aceste întreprinderi pe

principiul caprei vecinului sau... nici nu mai ştiu nici ei din ce cauză. Biserica Ortodoxă din Ardeal a fost obligată să se reorganizeze pentru că ingerințele centrului nu mai permiteau reprezentarea corectă a credincioşilor ortodocşi români din Transilvania. Greco-catolicii nu găsesc un sprijin destul de consistent din partea statului şi sunt puşi într-o situație de opoziție față de comunitate. Alte minunate biserici ale Domnului, dincolo de nuanțele lor dogmatice, nu sunt încă luate în calcul ca locuri unde se fabrică miracole.

Oamenii de afaceri clujeni care au pornit dintr-un capitalism comercial nu prea glorios, într-un oraş care nu acceptă uşor naşterea capitalismului, sunt încă semi-integrați în comunitate. Şi nu din vina lor. S-au retras din treburile comunitare, sunt plecați mai mult în străinătate pentru că nimeni nu i-a solicitat la proiecte comunitare serioase. Ei sunt cei care ar putea să susțină viitoarea relansare a oraşului. Dar cineva ar trebui să-i adune, şi nu pe principii de loialitate politică. Mulți dintre ei ar dori să facă mai mult pentru acest oraş, iar în schimb oraşul să-i recunoască pentru ceea ce fac. Majoritatea au reuşit să depăşească un stadiu al acumulării şi acum resimt nevoia unui proiect cinstit al comunității la care ar vrea să participe.

„NU CÂŞTIGĂ NIMENI, LUCRURILE MERG PROST"

În 2004, în cadrul unui experiment politic de comunicare, am reuşit o parţială redeşteptare. Câteva straturi ale oraşului şi-au dat mâna şi au crezut într-o mare împăcare. În eliberarea oraşului de spaimă, suspiciune, în căutarea unei energii pozitive care să refacă unitatea. Să construiască o ţesătură de solidaritate umană. Atunci mulţi români şi maghiari au înţeles că nu poţi să iubeşti comunitatea pe bucăţi. Nu poţi să iubeşti Clujul, dar fără maghiari. Ca maghiar, nu poţi să participi la sufletul colectiv doar raportându-te la momentul în care un mare maghiar, David Ferenc, s-a urcat pe o piatră mare şi a ţinut un discurs care a însemnat actul de naştere al bisericii unitariene. Însă, în acele momente, spaima sistemului politic (ticăloşit, cum nu-i mai spune Preşedintele) a fost teribilă. În faţa unei posibile regăsiri a unei solidarităţi comunitare pierdute, Vadim Tudor a fost mobilizat să-şi revolte trupele chiar împotriva lui Funar, care înţelesese ceva în ultima clipă. Clujul trebuia să rămână o comunitate fragmentată. A venit o nouă echipa politică ce putea fi completată cu oamenii sistemului. Un primar care venea singur la Primărie, oricât de bine intenţionat ar fi fost, nu avea nici o şansă să facă mare lucru. Putea, însă, foarte

bine să menţină comunitatea divizată. Un partid care nu avea înainte decât un consilier local era greu să aducă o întreagă echipă administrativă care să fie asimilată de către oraş şi, eventual, urmată. O revoluţie portocalie străină de oraş şi chiar de România era de preferat în faţa unui program care ar fi încercat eventual să coaguleze o comunitate puternică rezolvând cel puţin marea schismă dintre români şi maghiari. Dar acest lucru este istorie şi istoria mai mult ne-a încurcat pe noi, clujenii.

Ca sociolog al comunicării şi sondator de opinie, sunt întrebat adesea de ce în oraşul nostru nu se citeşte presă, de ce un oraş intelectual nu poate să vibreze la ritmul pe care-l dă presa oricărei urbe europene. Uneori spunem că presa e săracă, nu sunt bani, şi nici calitatea presei nu este grozavă. Poate este adevărat, dar acestea nu sunt cauze, ci efecte. Sunt efecte ale faptului că nu avem o adevărată comunitate, nu partajăm sensuri comune. Despre ce să scrie jurnaliştii ca să intereseze pe câteva zeci de mii de oameni, atâta timp cât Clujul nu interesează pe mulţi clujeni? Dacă majoritatea liderilor comunităţii sunt interesaţi doar de propria lor parohie, îşi inventează premii şi cupe de carton, ca mari personalităţi, şi totul se petrece în cercul strâmt al unor interese de grup, atunci cum poate presa

să-şi facă loc printre nişte oameni care nu au teme şi proiecte comune? Marii profesori îşi trimit acum asistenţii să le ridice osanale pe la televiziuni sau să-i denigreze pe cei cu care se simt în concurenţă. Din când în când, intelectualii clujeni, împărţiţi în diferite grupuri, fac nişte liste prin care susţin diferite cauze împotriva altor intelectuali. Se întâmplă asta de un deceniu şi jumătate şi nimic nu schimbă radical lucrurile. Nu câştigă nimeni, lucrurile merg prost şi pentru unii, şi pentru alţii.

„ÎNCEPE SĂ FIE TÂRZIU"

Neîncrederea este un virus care a dezmembrat solidaritatea colectivă. După 1990, fiecare dintre multele parohii construite pe orgolii, în locul unei comunităţi veritabile, au consolidat diagnosticul: oraşul nostru este mort. Un oraş unde politeţea ţine loc de relaţie şi poate doar escrocii reuşesc să lucreze în echipe. Indiferenţa noastră a ucis acest oraş minunat al Ardealului. Indiferenţa colectivă face ca oraşul să devină o pradă uşoară prădătorilor de toate felurile ce se apropie tot mai mult. O să ne dispară într-o zi arena în care şepcile roşii au dat măsura unei civilizaţii a sportului nemaiîntâlnite până atunci în România. N-o să mai auzim niciodată cel mai

frumos slogan de galerie din câte a putut să producă sufletul de copil al suporterului: „Mamă, te iubesc/dar nu ca pe U". Vor construi parcări în parcuri şi câte un mall în fiecare grădină. Vor veni alţii să facă ziare şi televiziuni pentru noi şi în numele nostru. Deja fabricile ne-au fost privatizate de oricine a vrut să facă asta, noi eram plecaţi în războiul româno-maghiar.

Inima oraşului va începe să bată doar dacă se vor aduna câţiva bărbaţi lângă zidul vechi al oraşului, vor arunca armele la pământ, îşi vor sufleca mâinile şi se vor apuca să umple spărturile din zid. Se vor pune apoi la sfat pentru a vedea ce este de făcut înăuntru, ce trebuie construit, cine face fiecare lucru. Poate ar trebui să hotărască să facă şi un pic de curăţenie. Începe să fie târziu.

11 august 2006

CAPCANA DIN CUVINTE ŞI MAŞINA DE FABRICAT ZEI LIBERALI

Politica este şi un teritoriu al comunicării, al discursurilor şi construcţiei de imagine. Politicienii care nu excelează în comunicare nu au şanse să intre în topuri. Sigur, sunt şi alte resurse care pot face din omul politic unul din cei care se pot vedea pe toate ecranele televizoarelor: banii investiţi sau nevoia de echilibrare a prezenţei unui alt grup sau orientare politică. Există şi motive mai perverse de a stimula personaje politice, un soi de marketing negativ, prin care presa promovează prezenţa în media a unor politicieni care ilustrează cel mai bine stereotipurile negative despre politicieni, sau prin lipsa de cultură ori antimodelul de comunicare, pentru a compromite un anumit partid politic. Acest din urmă caz este perfect ilustrat de promovarea masivă a lui Marian Vanghelie, ori de câte ori deschide gura. În toată comunicarea politică, marea masă a politicienilor de succes urmează reţete care caută să se supună aşteptărilor publicului: a spune oamenilor ce vor să audă devine

o reţetă de succes garantat. Multe cariere politice sunt clădite pe vorbe frumoase, pe lacrimi de compasiune şi proiecte imaginate, dar niciodată puse în practică. Şi nici nu e ceva rău în asta: este nevoie de politicieni care redau speranţa, care dau încredere şi rolul lor este excepţional într-un fel de placebo al acţiunii colective. Dar cât de mult poţi merge pe construcţia unor castele de nisip din vorbe şi discursuri? Mulţi cred că toată viaţa şi nici măcar la pensie nu vor să iasă, considerând ieşirea cu picioarele înainte ca fiind singura modalitate de pensionare. Sunt politicieni care nu înţeleg că teritoriul construcţiei de imagine reprezintă şi o capcană, o imensă cursă, în care poţi cădea fără posibilitatea de a scăpa. Capcana din cuvinte este periculoasă pentru că te poate face să crezi că orice poate fi spus, totul se poate promite, totul este comunicabil. Şi, mai ales, poate naşte iluzia că după comunicare poate să nu urmeze nimic. Când oamenii încep să stea cu gura căscată şi să aibă încredere în tine, poţi avea tentaţia chiar să crezi ca eşti omul providenţial pe care comunitatea ta îl aşteaptă ca şi pe a doua venire a lui Mesia. Poţi să te laşi purtat de fantezia maselor departe de pământ şi cu siguranţă acesta poate fi un sentiment plăcut. Verosimilul înlocuieşte adevărul, credibilitatea poate ţine loc de dovadă. Spirala

succesului politic te poate îndepărta serios de realitate, te poate face să crezi că totul se poate clădi pe fundația de aer a cuvintelor. Dar cuvintele se răzbună.

Scandalul „Dana" este un caz al răzbunării cuvintelor. Din start vreau să spun că nu mă adaug denigratorilor doamnei Mona Muscă. Este vinovată de colaborare cu Securitatea, dar nu este drept să o transformăm în inamic public numărul unu, când există atâția ticăloși care au făcut mult mai rău oamenilor, cu sau fără semnături pe angajamente de informator. Cred, de asemenea, că nici nu trebuie să o transformăm în luptătoare împotriva flagelului terorist care va culmina cu 11 septembrie 2001. E un înger căzut, și atât. Un biet om care poate a încercat să fugă de propria tinerețe sau să ispășească un păcat de neiertat: trădarea celui de lângă tine. Am cunoscut-o pe Mona Muscă și am „beneficiat" de jocul excepțional de talentat al Domniei sale în demonizarea adversarilor politici. Fără aroganță, am acceptat apoi să lucrez alături de dânsa în proiecte de lege: legea accesului liber la informații, legea transparenței decizionale, legea Rompres. Proiectele majore ale CV-ului politic al doamnei Mona Muscă s-au realizat atunci când PSD-ul avea majoritatea lejeră în Parlament. Uneori glumeam pe seama acestui lucru și ea

recunoștea cu sportivitate, nu la televizor, că există oameni destui printre adversari mai înțelegători cu proiectele ei decât liberalii ei. M-a cucerit și pe mine eleganța doamnei Mona Muscă, într-o lume de grobieni și am reușit de mai multe ori să-i conving pe colegii mei, care nu înțelegeau că puterea trebuie să fie împărțită și că este normal să votăm proiectele bune ale opoziției. Am acceptat de multe ori să fac sparring la emisiuni televizate pentru o doamnă care se pregătea să fie zeița societății civile și candida, discret, la președinția PNL. Uneori am detectat o ușoară formă de ipocrizie pentru că multe din lucrurile pe care le discutam înainte de a intra în studiouri nu mai erau valabile „on air". Alteori, la adunări publice la care nu participam, mă blama fără milă sau fără sens. Își cerea scuze apoi, și aerul sincer de bunică te făcea să crezi că este greu în politică dacă nu ești capitalist sau securist, așa încât doamna Mona face politică cu palmele goale și nu are cum să nu mai și rănească pe unii. Mona Muscă a promis reforma morală a societății românești, deși era clar ca nu ar fi putut reuși asta chiar dacă era maica Tereza. Dar multă lume credea puternic în ceea ce spunea Mona Muscă cu naturalețe. „Ca și în lumea din afara politicii, și în politică poți să fii tu însuți. Nu te obligă nimeni să faci compromisuri,

nu te obligă nimeni să fii leneş, iresponsabil, corupt sau meschin. Eşti liber să-ţi alegi calea, politica o faci aşa cum vrei tu şi cum eşti tu ca persoană. Din punctul meu de vedere, a face politică bună înseamnă a face ceea ce trebuie pentru ceilalţi, indiferent în ce partid ai fi." Sună frumos şi chiar şi azi sunt capabil să cred că, în momentele acestei spuneri, Mona Muscă putea fi sinceră.

Lumea însă va crede tot mai puţin că Mona Muscă a fost sinceră. Toţi o să credem, de acum încolo, în mod raţional, că doamna cu pricina a interpretat cu talent un rol în care a fost distribuită în 1977, nu forţată, ci prin propria-i voinţă. Suntem tot mai tentaţi să credem că maşina de fabricat zei a Securităţii a distribuit-o şi după 1990 în rolul de mamă a democraţiei române. Am împărtăşit, până zilele acestea, iluzia că liberalii sunt altceva faţă de alte grupuri ale politicienilor români. Şi pe plan local, până să văd modul în care liberalii au făcut presiuni asupra primarilor PSD, am crezut că există posibilitatea unui model de competiţie cinstită care să pornească de la Cluj. Acum am o iluzie mai puţin şi o spaimă în plus, generată de o declaraţie a doamnei Mona Muscă: „Doctrina liberală îmi este intrinsecă. Liberalismul e tot ce sunt". Nu cumva rolurile acestea de onestitate expresivă

erau distribuite, de la început, de păpuşarul care îi scria şi textele Monei? Parcă sunt prea mulţi: Ionescu Quintus, Muscă, Stolojan, Meleşcanu, Ghiorghioff, Cataramă. Şi poate vom ajunge să casăm şi alte personaje liberale.

Mona Muscă este pedepsită pentru un păcat dublu: pentru că a fost un personaj creat, dar şi pentru că a căzut în capcana din cuvinte, interpretând prea bine un rol, poate crezând prea mult în acel rol. Fugind de trecut, probabil s-a refugiat în acel rol care i-a ţinut loc de viaţă adevărată, onestă. Mona Muscă nu plăteşte acum doar pentru păcatul slăbiciunii sau inconştienţei de a scrie note informative. Ea plăteşte pentru căldura din cuvinte, pentru sinceritatea afişată şi pentru speranţa pe care a sădit-o în sufletele celor care o adulau. Este doar capcana din cuvinte care i-a făcut pe unii politicieni să se îndepărteze de realitate sau suntem în faza în care maşina de fabricat zei îşi schimbă actorii şi casează recuzita? Iluzia că după comunicare poate să nu mai urmeze nimic este un păcat pe care alegătorii îl pot ierta. Dar n-o să acorde niciodată iertarea celor care au fost îngeri de ghips în grădina deliciilor.

18 august 2006

ROMÂNIA FĂRĂ ȘCOALĂ

Anul acesta, pe 15 septembrie, în cele mai multe școli din România clopoțelul a sunat degeaba. Umiliți zi de zi, profesorii au vrut să arate că viața lor nu este deloc o serbare, așa cum interpretam noi deschiderea fiecărui an școlar. Lipsa de strategie a Guvernului și inexistența unei viziuni pragmatice de viitor este comparabilă, poate, doar cu cinismul unei viziuni de dreapta, care privilegiază inegalitatea de șanse în fața unui drept universal pe care ar trebui, evident, să-l aibă fiecare copil din România. Astăzi, copiii din mediul rural nu au aproape nici o șansă pentru educație superioară. Doar 1% ajung studenți și doar 15% reușesc să termine liceul. Peste 20% din dascăli sunt suplinitori, ceea ce, pentru mediul rural, înseamnă jumătate din cadrele didactice. Copiii din familiile sărace sunt condamnați să reproducă modelul de sărăcie moștenit de la părinții lor. Dincolo de aceste cifre, dincolo de harababura sau de penibilul unor situații din învățământul românesc, observăm astăzi că educația națională se transformă, tot mai mult, într-un profund sistem inegalitar,

un sistem total inechitabil, un sistem care ucide talente veritabile și condamnă la sărăcie și analfabetism milioane de copii care nu au mijloace materiale pentru a susține financiar întreg ciclul de educație. Totul se întâmplă pentru că noi, elita, am tras ușa după noi, pentru ca nimeni să nu mai poată intra în saloanele învățăturii. Suntem în fața unui fenomen pe care sociologii îl numesc „mobilitate socială încetinită". În traducere, copiii neintelectualilor au tot mai mici șanse să devină intelectuali, în comparație cu copiii noștri, cu copiii de intelectuali.

În România, copiii de intelectuali au de 7 ori mai multe șanse să termine o facultate față de copiii celor care nu au terminat studiile superioare. Raportul de 7 la 1 este cel mai mare din Europa. În Anglia este 1,8, în Germania este 2,6, în Franța este 3,3. Chiar în Ungaria sau în țări care sunt comparabile cu noi, este 5 sau 5,5. Grav este că, la noi, absolvenții de studii superioare sunt de 3 ori mai puțini decât în media europeană.

Ce poate să facă statul aici discutăm tot timpul, prin inițiative legislative, prin luările noastre de cuvânt. Dar ce ar trebui să facem noi, în această situație, pentru că nu este numai problema statului sau nu este numai problema Guvernului, dincolo de lipsa de viziune pe care o

observăm în această formulă guvernamentală? Noi, intelectualii, ar trebui să militămîmpotriva stereotipurilor profesorilor, după care copiii din familii bune intră întotdeauna în clasele A, B sau C, iar copiii ceilalți intră în restul claselor. De asemenea, ar trebui să militămîmpotriva fraudelor organizate care se observă la bacalaureat, după care notele unor tipuri de familii, unor copii proveniți din anumite familii sunt mult mai mari în medie decât celelalte. Există o singură certitudine pe care ne putem baza - inteligența este egal distribuită pentru toate clasele sociale. Școlile, însă, sunt segregate social, dar și geografic, într-o mare diferență între urban și rural. Copiii din mediul rural au de 6 ori mai puține șanse să termine o facultate decât cei din mediul urban. Distanța socială imensă dintre sat și oraș face să avem școli care nu primesc nici măcar autorizație sanitară de funcționare, școli fără o dotare minimă, fără biblioteci sau fără cadre didactice.

Educația este un mecanism care compensează, care poate să compenseze polarizarea economică. Dacă nu suntem în stare să ne luptăm cu polarizarea economică, ce distruge, în acest moment, țesutul social al României, atunci măcar să avem inteligența să încercăm să compensăm această nedreptate cu promovarea educației, care mai poate să aducă o șansă în plus copiilor - așa cum spuneam - la fel de talentați din punctul de vedere al datelor bio-sociale.

Această realitate este și mai gravă pentru că ea se împletește cu un cinism înfiorător, un cinism pe care l-am văzut în aceste zile. În primul rând, am văzut în aceste zile că televiziunile au prezentat oferta școlilor particulare, de la grădinițe la facultăți. Copiii muncitorilor și ai țăranilor au văzut condițiile din școli americane, școli britanice, colegii spaniole, pe care ei nu le vor urma niciodată. Telespectatorii au aflat, de asemenea, că majoritatea politicienilor și-au trimis copiii la studii în străinătate. Orice om simplu a putut să afle sau să înțeleagă de ce nu ne preocupăm destul de educația națională. Explicația era simplă: copiii politicienilor nu au profesori români și nu învață în bănci de lemn.

A doua faptă, care mi s-a părut a fi de un cinism exemplar, este o realitate care a apărut în câteva județe: unii politicieni ai puterii au dăruit ghiozdane portocalii, cu lozinci sau sigle de partid, au dat propagandă, deci, copiilor, în loc de rechizite. Este acesta - cred - un fapt de o mare gravitate, chiar dacă, poate, gestul inițial al unora dintre colegii noștri a fost unul umanitar. A adăuga, însă, propaganda unui gest minim umanitar cred că este o cruzime incomensurabilă.

O să vă citez dintr-o scrisoare pe care o deputată pedistă şi primarul, membru al aceluiaşi partid, au trimis-o copiilor, alături de nişte ghiozdane portocalii: „Dragi copii, stimaţi părinţi (şi bunici) - am plăcerea ca, în dubla mea calitate, de membru al Partidului Democrat şi de primar, să vă urez, încă de acum, mult succes în anul şcolar. Este cu sufletul alături de noi, dar şi de alte mii de boboci de clasa I, inimoasa preşedintă a organizaţiei noastre X...uleasca, din partea căreia sunt aceste ghiozdane şi rechizite. Împreună, să le spunem copiilor: *Să învăţaţi bine!*". Dacă suntem nesimţitori faţă de suferinţă şi nedreptate, dacă ne-am pierdut o parte din sensibilitatea noastră de oameni, măcar să nu fim cinici, pentru că, dacă vom fi şi cinici, atunci vom lăsa România fără şcoală.

22 septembrie 2006

ÎN REPUBLICA ZVONURILOR NORMALITATEA ESTE GREU DE IMAGINAT

Ca profesor de sociologia comunicării eram intrigat de un fenomen ciudat: aproape toţi studenţii vroiau să facă la seminarii şi laboratoare tema: *sociologia zvonurilor*. Necazul era că aveam la bibliotecă o singură carte ca bibliografie: lucrarea lui J.N. Kapferer, plus vreo trei-patru studii americane pe care le mai aveam eu. Mă intriga fascinaţia studenţilor pentru această temă marginală. Încercam să-i ghidez spre teme cu adevărat fundamentale, dar dorinţa lor înspre a studia acest fenomen rămânea destul de mare. Mai târziu, după ani buni de politică am avut explicaţia pentru această tentaţie a tinerilor mei învăţăcei: de fapt societatea noastră este încă tributară unei *mentalităţi pre-logice*, cum ar spune un antropolog ca Levy Bruhl. Ocazia explicaţiei mi-a fost oferită de momentul în care Traian Băsescu l-a numit director la SRI pe George Maior, senator din opoziţie şi politica românească era să cadă leşinată în fotoliu, ca

tanti Mița. O numire firească în Europa sau SUA, un cutremur pentru România. De ce a fost o surpriză totală și, mai ales, de ce nici astăzi, după o săptămână, nu există analize relaxate și explicații raționale? De ce au fost atât de surprinși politicienii, analiștii politicului și ziariștii? Surpriza să vină din lipsa de specializare? Nu numai, și nici măcar din lipsa noastră de experiență. E adevărat că experții și analiștii vin din direcții de formare diferite și foarte puțini sunt specializați, fac referințe foarte rar la cărți sau teorie. Foarte rar fac referire la variabile și indicatori măsurabili, la statistici sau măcar la serii cronologice de fapte și declarații. În consecință, mulți fac doar o analiză factologică a vieții politice, postulând mereu o realitate ascunsă, o simulare care ascunde mereu ceva. Ei tind să întoarcă haina politicii pe dos, direct, din obișnuință, fără a se gândi. Nu pot crede că uneori adevărul este la vedere, la suprafață. Nu trebuie să faci mari șmecherii deductive sau inducții logice pentru a-l descoperi.

Cele mai mari erori de analiză provin din faptul că trăim într-o Republică a zvonurilor. Zvonul este cea mai influentă media, produce informație de bază și este fundamentul pentru toate scenariile de prospectare a viitorului politic. Informația oficială nu are nici o credibilitate,

ca și instituțiile noastre. Tot ce se declară în mod oficial este doar o informație pentru fraieri, de multe ori jurnaliștii nici măcar nu scriu sau nu înregistrează pozițiile de la conferințele oficiale de presă. Zvonul este un canal paralel pentru cei care se consideră inițiați, participanți adevărați la procesul de luare a deciziilor serioase. Pe aceste canale circulă cel mai bine tot ceea ce este legat de cele două paradigme ce structurează credibilitatea acestui canal: teoriile *conspiraționiste* și cele ale *complotului permanent*.

În cazul invocat, toți s-au gândit la un complot împotriva lui Tăriceanu, participând PD, o parte a PSD-ului și Președintele României. S-a format în mintea multora deja un guvern de tehnocrați, după 1 ianuarie 2007, cu cinci sau 7 pesediști. Ca și în cazul teoriei alegerilor anticipate, nu contează ce declară majoritatea actorilor implicați. De doi ani, orice jurnalist te întreabă de alegeri anticipate, premierul Tăriceanu nu are cum să transmită ceva, căci este exasperat cu întrebarea despre anticipate. O întrebare imbecilă, de care s-a săturat toată lumea, întrebare care s-a pus continuu și între 1997 și 2000.

Ai senzația că observatorii vieții politice refuză să accepte ideea de schimbare și cea de dinamică politică. Regretatul Brucan făcea cele mai banale previziuni din câte se puteau închipui. În

ultimii ani avea şi puţine informaţii, iar comentariile lui erau nişte simple melodii lăutăreşti. Aţi urmărit vreodată anticipările lui, măcar de la o săptămână la alta? Majoritatea scenariilor lui nu se îndeplineau, erau profeţii pentru gospodine şi coafeze. Pentru o asemenea analiză, Băsescu va fi mereu un fel de Rambo care ucide tot ce prinde în viaţa politică. Un asemenea Băsescu schematic face mereu ce vrea, nu respectă tendinţe externe şi influenţe, nu ascultă de consilieri, nu ia în calcul mesajele partenerilor externi.

Experţii noştri în viaţa politică se mulţumesc, de multe ori, să-şi închipuie ce se întâmplă. De regulă, nu caută decât fapte care ar putea să le confirme propriile ipoteze. Când au informaţii care nu se potrivesc cu propriile stereotipuri, atunci aplică regula epistemologică cu potrivirea practicii la teorie, din perioada comunistă: *dacă faptele nu se potrivesc cu teoria, atunci cu atât mai rău pentru ele.* Deci nu schimbăm teoria, mai degrabă facem o selecţie de fapte convenabile. N-o să uit niciodată tonul disperat al unei jurnaliste de Bucureşti care, exasperată de calmul meu ardelenesc şi de jargonul ştiinţific cu care mă protejam uneori, a aruncat cu microfonul şi geanta de pământ strigând: *Cum de vă permiteţi să nu discutaţi în Delegaţia Permanentă problema gravă a baronilor locali?*

De multe ori, analiştii au dorinţa de a influenţa lucrurile, se văd un fel de consilieri publici, care prescriu diferite comportamente. Când văd că lucrurile merg într-o altă direcţie, se supără pe oamenii politici care nu au urmat comportamentul descris de ei. Dar, cel mai adesea, observatorii vieţii politice sunt surprinşi de faptul că un politician ar putea să urmărească interesul public. Îi consideră pe toţi politicienii nişte hoţi, trădători, proşti, aparţinători unor grupuri de interese sau crimă organizată. Această greşeală de globalizare a unei judecăţi morale îi face să facă cele mai multe greşeli. În schimb, corupţia unor politicieni, autocraţia sau opulenţa unora îi fascinează discret pe unii pseudoanalişti. Şi nu doar atât, asemenea personaje sunt promovate involuntar de ei ca modele, ca singurii lideri care contează, oameni cu greutate, chiar dacă îi analizează mereu critic. Când un personaj politic, indiferent cât de negativ, iese cumva din scenă, apare un cor de bocitoare care incriminează faptul că a fost trădat de colegi, că nimeni nu îl mai susţine sau că partidul respectiv se duce în jos fără un personaj atât de important.

Dacă există momente în care politicienii ţin cont de interesul naţional, acest lucru pare ceva fantastic şi nu crede nimeni. Nici măcar Preşedintele României, om cu o încredere măsurată

prin sondaje ce depăşeşte 50%, nu este creditat cu intenţia slujirii interesului naţional, atunci când face un gest de normalitate. Oricât ar greşi Preşedintele în viziunea noastră, nu este raţional să nu-l creditам cu urmărirea unor ţeluri superioare interesului de partid.

Mai există şi *handicapul apropierii de cabinetele puterii centrale*. Observatorii din Bucureşti sunt bruiaţi în analizele lor de bârfele ce alimentează pauzele de cafea, de sursele care spun zilnic şi ceea ce nu ştiu sau de fragmentele de realitate văzute cu ochii lor. De câteva ori, o jurnalistă a scris că voi fi demis de premierul Năstase şi nu înţelegeam de unde scoate această ştire. Mi-a spus, după 4 ani, când plecam din Palatul Victoria, la final de mandat, că se ghida după figura mea când ieşeam de la Delegaţia Permanentă: păream trist, zicea ea, înseamnă că voi fi dat afară şi de aici scria, invariabil: clujenii pierd teren în Guvern. A fi aproape de fenomenul politic este un mare dezavantaj, dacă acest lucru se cuplează şi cu sărăcia de spirit. Poţi avea iluzia adevărului datorită familiarităţii cu o parte a faptelor. De aceea, analizele făcute de mulţi jurnalişti clujeni, de la 500 de km distanţă, sunt mult mai profunde şi de o certă calitate intelectuală. Citesc cu bucurie ceea ce se scrie la Cluj, câteodată şi la Iaşi, Braşov sau Timişoara despre

dinamica politică şi am senzaţia că media provincială înţelege mai bine lucrurile.

Dar cel mai mare handicap al majorităţii politicienilor şi analiştilor, sau chiar al întregii societăţi, nu este lipsa de imaginaţie pentru a intui viitorul. *Handicapul majorităţii este că nu pot să-şi închipuie normalitatea.* Trăind într-un univers populat de paranoici, de halucinaţiile unor nostalgici, de spaimele nevrotice ale hoţilor speriaţi de jafuri, am ajuns să nu mai recunoaştem normalitatea. Suntem un popor tot mai trist, care va ajunge să se bucure doar atunci când va simţi suferinţa sau va simţi că trăieşte doar atunci când va simţi durere.

PS: În spumoasa republică a zvonurilor, adevărul umblă cu capul spart şi esenţa iese de foarte multe ori la suprafaţă, nebăgată în seamă. Adevărul este de multe ori neinteresant, plictisitor, nu are loc decât poate într-o notă de subsol, uitat undeva în josul paginii. Să procedăm, în consecinţă, cu o analiză simplă a evenimentului săptămânii trecute. *Traian Băsescu, aflat în război mai vechi cu Parlamentul, nu avea cum să treacă prin Parlament propunerile sale decât dacă găsea un aliat din opoziţie şi atunci, evident, renunţă la unul din posturi. Trebuia să-l aleagă pe cel mai mare partid de opoziţie, din raţiuni de vot, nu pentru că ar avea vreo*

pasiune pentru acest partid. Face o propunere în forță, folosindu-se de o idee avansată de PSD, care nici măcar portarul din Kiseleff nu ar fi crezut că poate fi luată în calcul. Nu era nevoie de nici un fel de negocieri politice sau târguri, doar de o propunere de forță, care are avantajul principal al surprizei. Propunerea prezenta mai multe avantaje: dacă PSD refuză, atunci își neagă propriul discurs privind instaurarea normalității. Singura ieșire pentru PSD ar fi fost negocierea unei amânări a răspunsului pentru a trece decizia printr-un filtru de partid. Băsescu, probabil, nu ar fi fost de acord. Alegând un tânăr din Grupul celor de la Cluj, Președintele deschide noi fronturi, îi dă de lucru partidului principal al opoziției. Validează deci un tânăr din aripa reformistă a PSD și deschide un front de luptă în interiorul acestui partid, unde „vechii" poate vor încerca să dea o ultimă luptă împotriva reformei, acuzând grupul de la Cluj și pe Geoană de trădare și de neconsultarea BPN. Dacă câștigă contrareforma, PSD se întoarce în timp și nu mai este un pericol pentru viitor. Momentul în care Maior nu ar fi votat de unii pesediști ar da semnalul fragmentării partidului pe mai multe direcții. Dacă va câștiga Geoană, atunci se poate presupune că la niște posibile negocieri postelectorale, președintele a făcut deja un pas spre a oferta, a oferit ceva cu aerul de gratuitate. Oricum i-a reușit efectul de scenă: a legat PSD la căruța sa, pentru majoritatea analiștilor ciugulitori la teoria conspirațiilor ascunse. Dar cel mai important lucru câștigat de

președinte este imaginea de forță pe care o dă, mai ales în negocierile cu liberalii; el nu se mai sprijină pe procentele firave ale PD, nu mai este singur împotriva tuturor. Cum toți guguștiucii vor calcula PSD plus PD, Traian Băsescu va putea să dea imaginea unui portofoliu de peste 50%, astfel că sperietoarea cu alegerile anticipate poate prinde din nou viață, ocazie cu care ar putea mușca și PSD momeala. Cel mai bun argument pentru a speria pe liberali este a li se arăta pisica PSD. Ați văzut cum au uitat să-i mai dea afară pe Stolojan și Stoica la reuniunea de la Cluj? Cu un drum, Băsescu și-a salvat și prietenii troieni din PNL. Nici beneficiile de imagine externă, privind stabilitatea politică, nu sunt de neglijat, mai ales că dosariada a creat imaginea de țară destabilizată total, cel mai bun semn fiind radicalizarea UDMR, iar președintele a început să resimtă mici probleme de relaționare cu adversarii europeni ai axei vizate de Băsescu.

Președintele a jucat, probabil, șah în zilele lungi, când soarele bătea pe puntea vapoarelor pe care muncea. El joacă simplu, folosindu-se de incapacitatea noastră de a privi cu calm normalitatea. Joacă singur, nu are nevoie de parteneri. Nu avea nevoie de mari strategi pentru a face acest sacrificiu de tură. A sacrificat un post din ceea ce nici măcar nu avea. A câștigat însă enorm din asta, inclusiv o societate politică în degringoladă totală, ușor de condus cu zvonuri și umbre pe pereți.

29 septembrie 2006

BACŞIŞUL DE PARTID ŞI DE STAT

Săptămâna trecută, cu ajutorul Senatului României, Alianţa DA a reuşit să-şi îndeplinească una din promisiunile electorale: *a da fiecărui cuplu tânăr câte 200 de euro la prima căsătorie*. Iniţiativa guvernului de a acorda acest sprijin pentru tinerii care se căsătoresc era motivată prin „nevoia de a îmbunătăţi *„echilibrul socio-economic"* al familiei. Mai aflăm din expunerea de motive că, „în absenţa unor factori economici favorizanţi, tinerii amână cât mai mult căsătoria şi din cauza faptului că nu primesc sprijin din partea statului la constituirea familiei". Prin urmare, proiectul guvernului, adoptat de Senat, ar trebui să conducă la stimularea căsătoriilor.

Mai mult, suma de 200 de euro ar trebui să se constituie în factor economic favorizant al căsătoriei. Are guvernul Alianţei DA o viziune atât de naivă despre importanţa sumei de 200 de euro? Un guvern ale cărui declaraţii de avere totalizează câteva procente din PIB nu cred că este atât de naiv. În schimb, este vorba de un dispreţ suveran faţă de tineri şi instituţia căsătoriei, o bătaie de joc faţă de nevoia strategică de

proiecte sociale. Dar nu aceasta era singura raţiune a legii. Citim stupefiaţi: *„Sporirea participării active a societăţii civile şi dezvoltarea durabilă a parteneriatului în beneficiul dezvoltării şi protecţiei familiei, reducerea disparităţilor faţă de accesul la resursele dezvoltării existente între familiile din mediul urban şi cele din mediul rural"*. Absolut şocantă această justificare: dezvoltare durabilă cu 200 de euro, parteneriat în beneficiul dezvoltării şi protecţiei familiei cu aproape 7 milioane de lei vechi?

Ar fi fost interesant dacă responsabilii cu comunicarea de la Guvern ar fi făcut o sinteză de pe forumuri pentru a vedea reacţiile tinerilor la această adevărată glumă a Guvernului României. Mii de mesaje transmiteau indignarea şi expresia umilinţei pe care o simt tinerii în faţa neruşinării şi incompetenţei cu care îi tratează clasa politică. Cu inteligenţă şi ironie, mulţi tineri au calculat ce s-ar putea face cu această sumă penibilă la început de viaţă, cei mai mulţi însă au insistat asupra dotării cu prezervative pentru că această ţară nu merită efortul lor de a naşte prunci, după modul în care îşi tratează tinerele familii. Alţii au făcut o propunere la fel de ironică: să se adune toată suma dintr-un an şi, în cadrul unei tombole, să se dea unei singure familii.

Suntem în fața unei dovezi elocvente că actualul guvern nu are nici o strategie postaderare în domeniul incluziunii sociale. Imperativul european al coeziunii sociale nu are pentru statul român nici o stringență. Politicile sociale de protecție a familiei tinere nu există, iar *Capitolul 21* – „Politica privind susținerea tinerei generații" din Programul de guvernare al Alianței DA a fost de mult timp dat uitării.

Tinerele familii din România sunt afectate grav de tranziția economică și socială pe care o traversăm prin șomaj, insecuritatea locului de muncă, insatisfacția ocupațională. Studiile sociologice arată și alte efecte asupra cuplului tânăr: *datorii acumulate, insatisfacție față de venituri, sărăcie, locuință necorespunzătoare, insatisfacție locativă, nesiguranță economică, reducerea consumului, reducerea activităților de timp liber, dificultăți de acoperire a cheltuielilor pentru creșterea și educarea copiilor.*

Principalele mecanisme de adaptare imaginate sau utilizate de tinerele cupluri intervievate de sociologi sunt: *planificarea familială restrictivă, reducerea aspirațiilor și redimensionarea obiectivelor; mutarea în altă localitate; emigrarea; activități suplimentare; reorganizarea rolurilor în familie; schimbarea modului de gândire, a valorilor; utilizarea și mobilizarea resurselor atât intra-familiale, cât și sociale*

(sprijinul exterior familiei, din partea: părinților, prietenilor, colegilor, sindicatului, statului etc.).

În fața acestor mari probleme ale societății, probleme ce se referă la viitorul nostru demografic, Guvernul României dă un bacșiș penibil pentru întemeierea unei noi familii. Probabil că suma de 2000 de euro nu ar fi fost de ajuns, dar pentru familiile sărace ar fi putut avea o semnificație. Dar 200 de euro?! Un jalnic bacșiș de partid și de stat! Unii ar putea să fie tentați să spună că 200 de euro este, totuși, mai mult decât nimic. Poate că este așa, din punct de vedere matematic, 200 este mai mare decât zero. Politic, acest lucru nu este valabil, un lucru făcut prost este mai rău decât lipsa lui. Un bacșiș oferit de stat nu face decât să îndepărteze o întreagă generație de patrie. Pentru o sumă umilitoare de 200 de euro, tinerii români nu pot oferi în schimb decât disprețul și lehamitea.

20 octombrie 2006

VIOLUL POLITIC

„Acesta nu este un viol scăpat de sub control. Este violul controlat. Este violul săvârşit pentru a fi văzut, auzit, privit şi pentru a fi povestit şi celorlalţi. Este violul ca spectacol. Este violul ca genocid." (McKinnon)*

Am citit câteva studii şi articole interesante despre violul din timpul războaielor şi despre violul psihic, teoretizat pentru prima dată în 1939, studiindu-se regimul lui Hitler. Trăim astăzi ambele forme de viol, unii dintre noi extaziindu-se la vederea sau simţirea lor.

Voi analiza altădată violul psihic prin propagandă politică, subiect actual în orice moment. Violul ritualic în politică este, însă, un fenomen de excepţie, deci mult mai rar, iar când apare merită comentat. Violul politic este asemănător violurilor din timpul războaielor contemporane. El nu are semnificaţie sexuală, libidinală, este în schimb o formă foarte dură a conflictului între două grupuri. Femeile din Kosovo

* După Roxana Andrei, *Violul, între abrutizare şi politic*, Echinox, nr. 10-11-12, 2000.

sau din Rwanda nu sunt violate pentru că soldaţii aceia nu găsesc alte forme de eliberare a tensiunii sexuale. Violul este practicat în mod organizat şi a devenit în zonele de conflict tot mai prezent în forme destul de organizate, într-un fel de stilistică a violenţei sexuale. Ţinta violului nu este femeia, ţinta este dezonorarea unei întregi colectivităţi, este semnul cel mai violent al deposedării unei colectivităţi de teritoriu şi de spaţiul cel mai intim care este familia. Războinici din gherilele de astăzi, ca şi suporterii care urlă din galerie, o anumită invitaţie la sex pentru echipa sau galeria adversă, vor de fapt un sex ritualic, public petrecut împotriva voinţei celui stăpân până atunci pe destinul său.

În viaţa noastră politică s-a petrecut, zilele acestea, un adevărat viol politic atunci când premierul şi-a sacrificat ministrul Apărării pentru o numire de comisar pe care o avea de drept. Mai direct: Traian Băsescu a comis un viol politic tipic pentru războaiele de exterminare politică asupra lui Tăriceanu şi a Partidului Naţional Liberal. Un fapt care este echivalent ca ritual şi cu pierderea bărbăţiei pentru virila săgeată care parcă începe să se îndoaie. Premierul Tăriceanu a renunţat la Ministerul Apărării, un adevărat semn de bărbăţie şi virilitate în interiorul coaliţiei.

Armata este instituția care, în cultura noastră, simbolizează statul și independența patriei, este o armă de campanie politică permanentă, mai tare ca Biserica, instituție mai veche și mai tare ca politica. Punerea ei la dispoziția PD și a președintelui este o mare victorie a acestora din urmă. PNL a pierdut bătălia și Băsescu a rămas masculul alpha al spațiului politic. A fost o înfruntare esențială pentru Băsescu, armata, și ministrul ei, fiind singurul obstacol în validarea președintelui ca mascul național și exclusiv.

Nu o să fac apel la explicația lui Jung, care spune că pulsiunile existente și refulate în subconștientul colectiv al fiecărui individ răbufnesc adeseori în istorie, activate de un ins cu rol de conducător, care deține cheia, accesul la subconștientul colectiv, prin limbajul arhetipului pe care îl întrupează. Marii cuceritori, zice Jung, au fost oarecum oameni care citeau și exprimau voința colectivă a mii de oameni, care erau capabili să colecteze aceste torente de energie pulsională. Nu o să exagerez chiar în acest fel și să-l întrupez eroic pe președinte, el fiind probabil doar un mascul care este tentat instinctual să domine spațiul politic.

Fiind multă vreme aproape un damnat al politicii, pe drept sau pe nedrept, cel care a venit la putere în urma unei răscoale populare pe care

a condus-o singur a simțit nevoia să schimbe o parte din obiceiurile celor trăitori de peste 15 ani pe teritoriul politicii. A vrut să arate că este viu, nu este o copie, că este bărbat cu atributele virilității intacte: băutura, dansul, femeile. A devenit repede stăpânul unui teren pe care el însuși l-a retrasat cu curaj, un teren care anterior era doar o zonă a simulărilor și amenințărilor cu dosare sau pete biografice. L-a eliminat, nu foarte simplu, pe Adrian Năstase, rivalul său, pe care-l învinsese în lupta dreaptă, sau nu foarte dreaptă, dar folosind greșelile lipsei de curaj a adversarului și trucul cu fraudarea, inventat de mult de americani.

Publicul a început să aplaude și Președintele a început să simtă plăcerea juisării în public, de fapt, singura formă de orgasm politic. Au venit analiștii și jurnaliștii să-i ridice ode și imnuri. Societatea cea atât de civilă s-a înrolat repede la războiul sfânt de eliberare a scenei politice de politicieni corupți sau proști. Au apărut eroi de ghips și carton și statui umblătoare. Președintele și-a construit o sintagmă adăugată succeselor: Președinte jucător. Multă vreme, partenerii din ringul de dans (liberalii și unii mai mici) s-au încordat să calce și ei în picioare opoziția care câștigase alegerile, dar care a pierdut bătălia din cauza slăbiciunii conducătorului din ultima luptă.

Primul gest de viol ritualic: Băsescu i-a luat lui Năstase mireasa numită PURa, şi a dus-o la el acasă, numind-o în acelaşi timp curvă, mă rog, soluţie imorală. Liberalii au devenit radicali, un ministru agricol folosind metafore lugubre pentru uciderea de pesedişti, participând chiar cu slabele lor unelte la această violare a opoziţiei. Era un spectacol frenetic, aplaudat de public. Foarte repede, Preşedintele nu avea cum să accepte un ring de dans cu doi masculi alpha. A început să-l invite pe Premier la diferite dansuri complicate şi anticipate. Premierul nu a acceptat provocările, respingând cu calm provocările şi rămânând, totuşi, în scenă.

Pe măsură ce timpul trecea, Tăriceanu devenea tot mai puternic, încăpăţânat, calm şi având majoritatea pârghiilor pentru o victorie la puncte, sigura, dar de termen lung. În faţa acestui afront, masculul alpha a aşteptat momentul potrivit pentru ultima bătălie, pentru prima dată neatacând brusc, cum o făcea de regulă. A aşteptat momentul să-i ia premierului principala resursă simbolică de masculinitate, resursă cu care premierul câştigase o mică bătălie legată de retragerea trupelor din Irak, ministerul Apărării - principala armă de luptă. A pândit un moment de slăbiciune, un moment de oboseală a prăzii şi a comis acest viol politic.

Victima: comunitatea liberalilor din România, singura rezistenţă antiprezidenţială din spaţiul public. E adevărat, Traian Băsescu a adus această echipă perdantă în alegeri la putere, dar nu e mai puţin adevărat că, fără un electorat liberal puternic în alegeri, preşedintele nu ar fi reuşit să învingă. Se poate considera ca absolvit moral, pe principiul românesc „eu te-am făcut, eu te omor", dar spectacolul acestui viol ar trebui să nască un fior de îngrijorare.

Am auzit un liberal care spunea că a fost un elegant schimb politic şi că poate fi un nou început pentru Alianţa DA. Nu ştiu ce o fi pentru pentru Alianţa DA, însă noul început pentru liberali este unul nu prea vesel. Încep şi ei o nouă viaţă, ca după orice viol... viaţa de tristă femeie abuzată. Nu ştiu încă ce reacţie va avea mediul nostru politic la acest viol ritualic. Poate toţi vor dansa şi vor striga măscări, se vor bucura şi vor face galerie marelui bărbat. Unii vor spune că meritau liberalii asta şi s-ar putea să nu greşească prea tare. Dar peluza zgomotoasă s-ar putea să facă linişte în curând. Preşedintele s-a întors deja către ei şi îi priveşte zâmbind sardonic...

27 octombrie 2006

DOUĂ MII DE LUMINI

Uneori politica îmi pare a fi un univers al ticăloşilor. Sunt zile în care visez să plec fără să mă întorc vreodată, aşa cum am intrat, fără veste şi fără nici un gând de a rămâne. Am luat de câteva ori hotărârea să-mi şterg memoria cu 1500 de numere de telefon şi să selecţionez din ele doar câte se pot număra pe degetele de la o mână. De câte ori visez să plec din această cloacă îmi revine în minte şi în fiinţă dorul de a pleca din unitatea militară, cu valiza de lemn în mână, până la Gara de Nord, rătăcind aiurea pe străzi până voi găsi trenul Bucureşti - Sighetu Marmaţiei care să mă ducă până acasă. Combinaţia între politică şi faptul că sediul ei principal este în Bucureşti ne face să ne îndoim uneori chiar şi de noi înşine.

Credeam că totul se uscă dacă este atins de politică şi nu am sfătuit pe nimeni dintre prietenii mei să se apropie de o asemenea activitate. De ceva timp nu mai vedeam nici o speranţă. Atâta amestec de oameni şi interese, securişti sau turnători, lichele şi javre de necrezut se pot întâlni la tot pasul pe culoarele lungi şi întortocheate ale acestei putane vulgare şi strident vopsite. Poate că stând în acest mediu începi să semeni cu biotopul şi să te adaptezi la realitate, îmi zic adeseori şi îmi testez capacitatea de a plânge mergând la cinematograf. Când vin acasă, îmi iau băiatul în braţe şi el nu ştie că atunci când repetăm faza în care Zidane îl loveşte pe Materazzi, lacrima din colţul ochiului drept nu este o simulare a durerii de fundaş lovit în plex, ci o bucurie că sunt departe de acel lagăr în care viaţa a murit.

Dar în zilele astea, în suferinţa trăită alături de nefericirea unui prieten am găsit o luminiţă, plăpândă, dar luminoasă şi caldă. În timp ce familia prietenului nostru fusese lovită de cea mai teribilă suferinţă, de cea mai mare durere de pe lume, pierderea copiilor. La Cimitirul Central din Cluj s-au adunat două mii de oameni, în mare parte membri de partid. Nu doar din partidul în care prietenul meu era deputat şi cunoscută personalitate. Din toate partidele, foşti adversari, concurenţi, uneori neloiali, s-au adunat alături de familia lovită de urgia destinului. Am văzut două mii de oameni răvăşiţi, prăbuşiţi în propria lor fiinţă de durerea semenului lor.

Cu toţii ştiau că nu au cum să ia nici o fărâmă din marea şi apăsătoarea suferinţă a familiei care îşi pierduse fiii, dar au venit să fie alături,

ca nişte lumânări înnegrite de fum, ca nişte copaci cu crengile rupte de vânt. Nimeni nu încerca să se bage în faţă, nimeni nu îşi ridica gâtul spre a fi prins de camerele de luat vederi. O decenţă nefirească şi o cutremurare mută pe care nu o mai văzusem vreodată pusese stăpânire pe această mulţime. Toţi aceşti oameni veniseră pentru că îl preţuiau cu siguranţă pe colegul şi prietenul nostru. Un om bun ca un înger, rătăcit prin lumea de şmecheraşi politici. Ca un apostol al solidarităţii umane, prietenul nostru trecea observat doar atunci când se înflăcăra pentru proiecte prin care voia să facă o lume mai bună.

Sigur, sufletul lui mare nu putea să nu nască respect şi prietenie. Dar privind această mulţime, majoritar formată din oameni politici şi familiile lor, am înţeles că nu doar datoria de a fi alături de un om minunat adusese acea mulţime acolo. Nu doar datoria de oameni ne ţinea acolo pe toţi, uniţi de un fir nevăzut de durere surdă. Nu doar respectul pentru colegul nostru modest şi discret. Ştiu că nu mai suntem capabili să-i iubim şi să-i respectăm destul pe cei buni şi blânzi. Mai degrabă, am început să-i admirăm pe cei şmecheri şi pe descurcăreţii fără scrupule. Era şi altceva, mai profund, poate mai uman.

Era spaima. O spaimă teribilă în faţa unei grozăvii pe care mintea nu poate să o priceapă şi

fiinţa n-o poate cuprinde. Un instinct vital s-a trezit sălbatic în toţi şi au venit să apere familia prietenului nostru în faţa morţii. Parcă stăteau acolo de pază pentru ca moartea să nu înfrângă şi restul familiei lovite. Nu ştiau ce ar trebui să facă, nu ştiau nici măcar dacă se poate spune ceva, dar erau acolo, adunaţi în cercuri concentrice, ţinând în mijloc familia. În acea amiază rece din prima zi de noiembrie, politica şi-a câştigat pentru mine o parte din suflet. Plecând de-acolo, în noaptea de nesomn care a urmat, am developat filmul acelei zile şi mi-am dat seama că pe majoritatea oamenilor aceia îi văzusem în situaţii în care politica îi adunase împreună.

Erau din toate partidele, stăteau unii lângă alţii pentru că era o confruntare între viaţă şi moarte. În faţa grozăviei morţii, politica prinsese viaţă. Toţi se adunaseră acolo să facă un zid viu, o baricadă a vieţii. Stranie revelaţie: moartea poate să ne redeştepte la viaţă. Am gândit atunci: politica poate să nu ucidă sufletul, nu este obligatoriu să ne ticăloşim, până la urmă, nici măcar politica nu poate ucide ce a sădit Dumnezeu în noi, sămânţa vieţii.

În mijlocul a două mii de oameni, hăcuit de durere, am întrezărit o parte din sufletul pierdut al politicii. Poate că, la începuturile ei, politica a fost tocmai adunarea împreună pentru a învinge

haosul și moartea. Are dreptate țăranul maramureșean care a cântat, cu înfiorare, prima dată: *Nu-i lumină nicări / Or murit tăți oaminii.* Este viziunea adevăratei apocalipse care ar putea veni. Prietene îndurerat, mai putem lupta! În acel 1 noiembrie de gheață, la Cluj, am văzut două mii de lumini arzând deasupra a două mii de vase de lut pe care Dumnezeu le umpluse, până sus, cu durere.

3 noiembrie 2006

SFÂRȘITUL POLITICII NEMURITORILOR

După genericul de final al revoluției, morții au rămas pe asfalt, *highlanderii* s-au ridicat, s-au scuturat de zăpada pigmentată cu vopsea roșie, au returnat recuzita și au trecut pe la birouri să ia scenariul pentru noul episod. Nemuritorii au fost primele personaje ale procesului de reinventare a politicii românești, după revoluție. În jurul lor s-au construit partide, direcții, instituții. Au salvat România de la scindare, au construit reforme, au adus votul democratic; unii se laudă chiar cu faptul că ne-au creat condițiile de exprimare liberă de azi, unii au adus economia de piață sau au alungat neocomunismul. Și au fost mereu în centrul atenției publice. Chiar dacă presa a adus dovezi pentru probleme de biografie, trecută sau prezentă, ei au răspuns mereu că acesta este un atac politic. Niciodată nu au răspuns la acuze pentru că era sub demnitatea lor să o facă. În schimb, au creat în jurul lor personaje de curte, adulatori care să le trâmbițeze statutul de oameni de neînlocuit. Sutele de politicieni

îmbogățiți după revoluție au crescut în jurul nemuritorilor. În jurul acestora au adunat și cercuri de oameni de știință sau artiști de curte, securiști sau foști securiști, oameni care se luptau între ei pentru funcții în administrație când le venea rândul la putere. Nimeni nu prea putea să intre în cercul lor. Erau oamenii de casă, care așteptau să se întoarcă la putere pentru a continua politica luminoasă pe care au început-o tot ei.

Au marcat o epocă falimentară din istoria noastră din punct de vedere politic. Nu știu dacă se putea face mai mult, dar este cert că România nu a reușit să schimbe ritmul. Orbiți de narcisism, au crezut într-o excepționalitate românească ce face să nu fim comparabili cu nimeni altcineva. Nu am făcut privatizarea la timp, am pierdut trenul primului val de integrare, am ratat primul val de NATO, nu am sprijinit inițiativa privată la timp și nici atragerea de investiții străine.

Au fost și sunt mereu în centrul atenției, mass-media stă cu reflectoarele doar pe ei, sociologii le măsoară lunar notorietatea (mai importantă decât încrederea, pe plaiurile noastre mioritice). Ei pun etichete tuturor cu nonșalanță, deplâng soarta României, în funcție de poziția în care se află. Dar caracteristica lor comună este că ei nu au greșit niciodată, nu au pentru ce să-și

ceară scuze și au pretenția ca tot ei să fie cei care scriu istoria, evident, istoria redusă la propriile lor fapte de arme. Orice atac din partea presei sau al societății civile împotriva lor este un atac la securitatea națională, orice contestare este o ticăloșie fără seamăn. Se simt mereu trădați, mereu se plâng de lipsa de recunoștință a celorlalți. Vorbesc toți de corupție sau de trădare, nici unul din nemuritori nu a spus vreodată vreun nume, de la nivelul lor concretul este o înjosire, ei vorbesc despre principii. Se enervează foarte tare când jurnaliștii obraznici le cer să spună lucrurilor pe nume. În general, ei critică orice schimbare ca și deviere, ca îndepărtare de la adevăratele idealuri.

Nemuritorii nu sunt adepții votului. Votul este o instituție degradantă a democrației, cred ei. Instituția numirii este ideală, după ei, ea pune în lumină adevăratele valori. Votul produce negocieri, înțelegeri și alte chestii. Votul produce și surprize, iar nemuritorilor nu le plac surprizele. Dacă un nemuritor este adus în situația de a face față unei înfrângeri la vot, el se va plânge de aranjamente de culise. Pe unii toată țara îi căinează pentru ca au pierdut. Presa are o ciudată pasiune în a deplânge faptul că nemuritorii sunt dați la o parte. Partidele care pun la punct vreun nemuritor sau, Doamne ferește, îl

dau afară, sunt criticate puternic şi se prezice pentru ele un sfârşit tragic.

Nemuritorii au făcut mereu circ şi asta i-a ţinut în centrul atenţiei. Orice gafe au făcut, ei au rămas în spaţiul public aproape neatinşi. Chiar dacă pierdeau alegeri sau erau respinşi de cohorte întregi de generaţii. Nici o analiză nu îi atingea, cei care încercau altceva erau deviaţionişti care nu puteau decât, eventual, să plece din partid. Refrenul este acelaşi pentru nemuritori: electoratul nostru nu poate suporta altceva, el nu se schimbă, nu vrea pe nimeni, îi vrea doar pe ei.

Nemuritorii ne spun de 16 ani aceleaşi lucruri sau aproape aceleaşi lucruri. Nu ne mai aducem aminte foarte bine ce spun ei pentru că nu au spus niciodată nimic. În 2001, ajungând la Guvern, am văzut că noi nu legiferasem în 10 ani nici măcar 10% din necesităţile unei societăţi democratice moderne. Grăbiţi de Uniunea Europeană, am făcut sute de legi pe săptămână, iar Parlamentul a fost obligat să le aprobe pe bandă, fără prea multă reflecţie sau dezbatere. Nemuritorii ne-au criticat pentru asta, din toate poziţiile şi din toate partidele.

Nemuritorii au ţinut loc de instituţii. Nişte instituţii puternice ar fi făcut concurenţă minţilor lor luminate, ar fi produs reguli cărora, în

teorie, chiar şi ei ar fi trebuit să li se supună. Nemuritorii nu fac gesturi bruşte, nu iau decizii radicale. Ei ştiu că este important să rămâi undeva prin preajma puterii, de aceea ei niciodată nu demisionează. Se distanţează un pic, dar rămân pe undeva prin preajmă. Emil Constantinescu şi Petre Roman au greşit îndepărtându-se un pic, crezând că vor fi rechemaţi în genunchi, dar nu au mai reuşit să revină niciodată. Se chinuie şi acum să revină, dar, dacă nu ar fi OTV, ar crede lumea că au murit de tot.

Am avut senzaţia că Adrian Năstase a fost primul politician dintr-o nouă serie. Inteligent, pragmatic şi cult fiind am crezut că ar putea să facă orice în viaţă, inclusiv să renunţe la un moment dat la politică. Credeam că este groparul nemuritorilor, că după el nimeni nu va mai putea să fie adulat populist, fără rezultate, doar dintr-o inerţie a conformismului celor scoşi de după perdele de păpuşari. Ne spunea mereu că el nu se cramponează de putere sau de anumite funcţii. Şi era atât de orgolios că nu puteai să nu-l crezi. A avut orgoliul de a aduce oameni noi, a încercat şi a reuşit să schimbe multe reguli. A modernizat multe mecanisme guvernamentale sau în interiorul partidului. A avut forţă, dar ghinionul lui a fost că s-a lovit de o societate de plastilină, care nu i s-a opus. O societate

slabă, care i-a hrănit orgoliul, transformându-l în aroganță. Și-a împușcat câinii de vânătoare, crezând că bătălia s-a încheiat. A acceptat tot mai mulți adulatori și lăutari, a început să se ferească de oglinzi. Însă a muncit fantastic, a tras ca un rob. Nu știu ce termopane sau ce case a făcut, dar am fost martor la o dedicare fantastică, la un sacrificiu total. Nu am văzut pe cineva în politică care să fie atât de robace. Poate nimeni nu va remarca asta vreodată, dar este o calitate care ar putea compensa multe din păcate. A fost lăsat să facă greșeli, a fost lăsat să exercite o autoritate care a dus populația la o adevărată revoltă la vot, ajutată și de manipulări grosolane. A fost sabotat tăcut și eficient de nemuritori și slugile lor. Nemuritorii l-au atacat din toate unghiurile politicului și, până la urmă, indecizia lui, respectul reflex pentru ei l-au făcut să piardă. Urma lăsată de el în politică este destul de importantă, dar se va vedea, probabil, mult mai încolo.

Dar în aceste ultime luni, Adrian Năstase nu mai este politicianul falnic despre care am crezut că a răpus sistemul. Nu este în stare să accepte că politica poate să nu fie singura lui viață. Un om inteligent ca el ar fi putut să spună într-o dimineață: *există viață și dincolo de politică*. Ar fi câștigat respectul tuturor și, probabil, dorința oamenilor de a-l revedea întors în politică, după rezolvarea problemelor cu justiția. Cere să fie iubit de oameni pe care nu i-a iubit, cere să fie acceptat de cei pe care nu i-a lăsat să intre nici măcar în holul biroului. Se plânge de trădare, cere recunoștință, vrea să fie scrisă istoria faptelor sale, suspină că nu a fost organizat Congresul PSD de către Cosmâncă (el singur știind cine trebuie să iasă). Este poate atacat pe nedrept, poate că a trecut prea brusc de la extazul puterii la agonia hăituitului. Dar nimic nu justifică faptul că nu vede clar realitatea tristă că a pierdut această bătălie și ar trebui să înțeleagă că indecizia lui în a tranșa relațiile de putere cu nemuritorii sistemului este o lecție pe care ceilalți au învățat-o. Nu mai poate vedea nici măcar solidaritatea celor care îl respectăm încă. Își îndepărtează prietenii și se zbate să fie zilnic în mijlocul unei scene pe care nu se mai joacă piesa lui. Ar vrea să fie și înăuntru, dar și la marginea partidului. Nu înțelege că a pierdut bătălia în momentul când a ales să nu concureze cu Ion Iliescu. Ușor, ușor ne vorbește despre deviaționismul conducerii, despre trădarea oamenilor apropiați, despre vremurile luminoase din guvernul care i-a purtat numele. Toți se bucură să vadă că își lasă strategii să facă trucuri ieftine de victimizare, că face gesturi de paradă, că se plânge de persecuție. Uneori mă uit la unele din lungi

talk-showuri ale domniei sale cu inima strânsă, sperând să nu mai văd vreun moment de vulnerabilitate care să-l arate slab. Văzând căderea sa tristă, nu mă consolează sfârşitul erei nemuritorilor. Adrian Năstase parcă seamănă, în unele gesturi, cu nemuritorii pe care credeam că i-a înfrânt. Probabil că integrarea ne va obliga sa facem instituţii adevărate, mai tari ca oamenii, legi mai influente ca telefoanele politicienilor, politici adevărate, conduse de experţi, nu de nepoţi sau nepoate. Ar trebui să mă bucur pentru că am senzaţia că numai când vom scăpa de vechii salvatori, highlanderi ai politicii noastre, România va începe să intre într-o epocă de adevărată modernitate. De câte ori mă gândesc la asta mă cuprinde imensa tristeţe că sistemul se dărâmă, dar îl ia cu el pe fostul Premier, ca ultim tribut. Adrian Năstase a învins sistemul prin faptul că a promovat o nouă generaţie politică, generaţie care îi poate duce proiectul mai departe, generaţie care s-ar putea să câştige. Această generaţie nu îl omagiază acum, dar ar putea s-o facă de pe podium. Îmi doresc bucuria de a-l vedea pe Profesorul nostru în ale politicii bucurându-se pentru succesele foştilor săi învăţăcei.

10 noiembrie 2006

ŢĂRILE MICI NU AU MECIURI MARI

Când pleci în străinătate, primul lucru care şochează este zâmbetul de pe faţa oamenilor. La început ne spunem că este politeţe, pur şi simplu. Ne amăgim că în Occident oamenii sunt singuri, nu au prieteni, sunt nefericiţi. În orgoliul nostru de sărăntoci, inventăm tot felul de poveşti compensatorii privind înstrăinarea teribilă şi pierderea umanismului ce vine odată cu bunăstarea. Poate aşa o fi, dar ar fi cazul să nu ne mai luăm după toate idiosincraziile noastre. Să ne uităm la studiile noastre sociologice, care ne arată că sărăcia şi mizeria morală aduc după sine şi celelalte rele. Spunem despre nemţi că sunt reci, că plătesc nemţeşte soţ şi soţie la restaurant, că nu au grijă de propriii lor părinţi, că la 18 ani îşi trimit copiii în lume să-şi facă un rost sau că le împrumută bani cu dobândă în cazul în care vor să facă o investiţie. Alte poveşti ne spun că niciodată un coleg de serviciu nu te invită acasă la el, că vecinii te pârăsc la poliţie dacă nu respecţi regulile. Cu siguranţă, sunt poveşti prin care încercăm, fără să ne reducem disonanţa cognitivă, cum ar spune psihologii. Am

crezut povestea frumoasă cu ospitalitatea şi nu vedem câtă dezumanizare şi ură clocotesc în jurul nostru. Oriunde în Europa Occidentală, oamenii se uită unii la alţii în ochi şi îşi zâmbesc. Te întâlneşti cu necunoscuţi în lift care te salută şi îţi fac loc sau te ajută să-ţi aduci bagajele. Vânzătorul nu te priveşte cu ură atunci când îl rogi să-ţi mai arate un produs ca să compari. Nici funcţionarul nu-ţi cântăreşte portofelul din privire şi nici nu te jigneşte dacă ai greşit un formular. Nimeni nu te înjură, nimeni nu-ţi trage un cot la ficat în metrou dimineaţa şi nimeni nu te claxonează dacă i-ai luat faţa la semafor. Politicienii nu se urăsc şi nu-şi aruncă vorbe de ocară, se duelează elegant în proiecte sau efecte retorice. Se salută şi participă la acţiuni comune.

Peste tot, celălalt este asemănător, nu este diferit, celălalt este un semen al tău şi nu un străin. Cei fără mijloace sunt ajutaţi, minoritarii se bucură de respectul diferenţei. Există reguli pentru interacţiunea dintre oameni şi toată lumea le respectă. Există, probabil, pentru cei care au bani mulţi şi unele teritorii de libertate pe care nu şi le pot permite cei mulţi. Dar libertatea lor nu se consumă mârlăneşte, în detrimentul celor slabi şi nici nu îşi exhibă averea şi prostia în spaţiul public. În lumea cea hulită a capitalismului, nimic nu te face să te simţi jignit, umi-

lit sau subuman. Respectul fiinţei umane este o valoare eternă şi relaţia civilizată este probabil rodul unor secole de convieţuire ghidată de valori.

Nefericirea de a fi o ţară mică, mereu umilită în istorie, ne va face să împroşcăm cu barbarie în jurul nostru. Două săptămâni am aşteptat meciul de la Gala Local Kombat, marele meci Smărăndescu-Sora, năuciţi de publicitatea tuturor televiziunilor lui Adrian Sârbu. Decizia juriului a fost: meci fără decizie. În timp ce Smărăndescu îi trăgea una în boaşe lui Sora, acesta din urmă îl adoarme cu un pumn după ce arbitrul a strigat Stop. Absolut româneşte, o cafteală între gorila lui Becali şi un sepepist prezidenţial. Mi-am amintit de jalnicul sfârşit al lui Doroftei, cu cântarul şi meciul pierdut fără luptă. Parcă nici Mihai Leu nu a ieşit în urma unui mare meci. Copos a oprit lumina de pe stadion ca să nu încaseze mai multe goluri şi să rejoace meciul. În meciul cu Real Madrid, ne-am dat din nou cu tesla deasupra genunchilor. Theodor Stolojan evită Marele Meci ieşind înainte de a începe bătălia politică, cică nerezistând presiunii. Se întoarce după ce trece lupta şi face gherilă urbană împotriva premierului, pe care l-a lăsat să-i ţină locul la partid. Leonard Orban a primit un post de şef de serviciu, nu de ministru european, şi mulţi s-au bucu-

rat de această palmă dată României. Toți antrenorii care pierd meciurile se plâng de arbitraje, dar arbitrii străini care vin tot mai frecvent la noi nu reuşesc să crească calitatea fotbalului nostru. CNSAS este un fel de arbitru de fotbal care îşi bate joc de orice reguli de evaluare sau producere a adevărului. Profesorii sunt contestați pentru note, iar marile puteri, acuzate că nedreptățesc țara noastră.

De o sută de ani tot încercăm să inventăm meciul cel mare, meciul care să ne scoată din mediocritatea de zi cu zi. Marele meci este anunțat cu surle şi trâmbițe, dar, până la urmă, el nu are loc. Se îmbolnăvesc luptătorii, se stinge lumina, se întrerupe pentru încălcarea regulilor, e ceață şi nu poate filma TVR-ul. Vin ruşii, nu vin americanii la timp, am fost la răscruce de imperii, nu mai avem tezaur, ne fură arbitrii, ne pleacă tinerii, țiganii ne fură sau ungurii ne trădează.

O mie de motive, toate pentru justificarea neputinței şi a nedreptăților istorice suferite de noi. Adevărul este că niciodată nu am reuşit să jucăm în Marele Meci. Nu am jucat, mereu credem că am fost aproape. Ne tânguim de vreo 50 de ani că nu avem un Premiu Nobel pentru literatură. Cineva ne-a răspuns în aceşti ani foarte franc: nu aveți pentru că niciodată nu ați propus

pe cineva, cu adevărat. Nu am vrut să înnobilăm pe un semen al nostru, să-l trimitem spre Marele Meci.

În Marele Meci poți fi şi învins, aproape că nu este indispensabil să câştigi. Mereu lumea îți va aduce aminte cine a fost marele învins, măcar prin conexiune cu învingătorul. Noi însă nu am ajuns până acolo, ne-am împiedicat înainte, unii de alții sau unii pe alții.

Nefericirea de a fi o țară mică, mereu umilită în istorie ne ține departe de meciul cel mare. Națiunile mici nu sunt cele care au teritoriu mic sau populație puțină. O țară mică este rezultatul nimicniciei, al ticăloşiei, al barbariei, intoleranței şi egoismului. Adică rezultatul unor micimi ca prostia, vulgaritatea, mişelia. țările mici sunt cele în care se joacă doar meciuri mici, pentru că jucătorii sunt de acest nivel. țările mici nu ajung niciodată să joace la meciurile mari.

13 noiembrie 2006

MOŞ CRĂCIUN ESTE UN MANIPULATOR

Moş Crăciun ne luminează sărbătorile. Televiziunile abundă de bătrânei simpatici cu saci roşii în spinare, care mângâie copilaşi pe creştet, iar pe Internet găseşti milioane de referinţe la Moş Crăciun, Santa Claus sau Père Noel. Transmite bunătate şi altruism, este legat de naşterea Domnului, mulţi îl confundă chiar cu imaginea lui Dumnezeu. Nu-i aşa, Dumnezeu este un bătrânel înţelept, cu barba ninsă, evident cu pielea albă, pentru noi cei albi. Aproape că este imposibil să ne închipuim Crăciunul fără acest moşuleţ cu mantie roşie, burtică şi cizme uriaşe. În timpul Crăciunului acela însângerat din 1989, unul dintre capetele importante de acuzare pentru Ceauşescu a fost că socialismul multilateral dezvoltat l-a înlocuit pe Moş Crăciun (cel sfânt) cu un Moş Gerilă sovietic (ateu).

Probabil că majoritatea dintre noi nu ştim un lucru fundamental: Moş Crăciun este o invenţie publicitară. El nu are nici o legătură cu textele biblice ori cu substanţa spirituală a sărbă-

torii. În plus are şi un an de naştere, destul de apropiat de noi: 1931.

În imaginarul social, Moşul s-a născut detronându-l pe Moş Nicolae, cunoscut şi venerat ca şi sfântul copiilor, cel care dă cadouri. În secolul al XVI-lea în Europa era deja răspândită practica de a da cadouri în 6 decembrie copiilor. În secolul al XVII-lea, olandezii au dus în America acest Sinter Klaas care a devenit apoi Santa Claus. Moş Crăciun s-a născut din transformările succesive pe care le-a suferit Moş Nicolae, rămas ca sfânt secundar dacă nu a fost sprijinit de industria publicitară. Prima dată Moş Crăciun este desenat în 1860 de caricaturistul Thomas Nast care îl îmbracă în mantia roşie şi centură lată. În 1885 i se stabileşte sediul la Polul Nord (unde renii nu ar avea cum supravieţui, dar asta e o altă poveste, pentru oameni mari). Dar în 1931, firma Coca-Cola se lansează într-o campanie de cucerire a pieţei copiilor şi Moşul este redesenat de Haddon Sundblom şi transformat radical: este îmbrăcat în alb şi roşu, culorile Coca-Cola, nu mai este grav şi religios, ci jovial şi, parcă, uşor cherchelit. A urmat o campanie neîntreruptă de 35 de ani, reluată şi sub noi forme şi în ultimii ani. A fost o campanie de marketing orchestrată ştiinţific care a valorificat structurile mentalului colectiv şi imaginarul copiilor, una

din cele mai mari opere de manipulare colectivă din istoria omenirii.

Principalele atuuri ale acestei uriaşe campanii de intoxicare au fost generate de faptul că este vorba de altoirea campaniei pe structura unei idei creştine de mare forţă: ideea minunii pe care o poate face bunătatea umană. Credinţa în miracol, indiferent de datele prezentului, este cel mai bun opium pentru popor. De aici mecanismul principal de manipulare: Coca-Cola aduce cadouri, aduce ceva gratis care este deja o deschidere pentru o minune viitoare. Mecanismul este ceva de genul: *Bea Coca-Cola şi dorinţele tale cele mai ascunse se vor împlini.*

Culoarea roşie este un element important al influenţării publicitare. Anii trecuţi, firma Pepsi a încercat să dea un atac fundamental la culoarea moşului şi a creat moşii albaştri care promovează Pepsi blue, dar se pare că rezultatul a fost slab, este aproape imposibil să te lupţi cu culoarea roşie din publicitate.

Studiile de marketingul ambianţei şi marketingul senzorial au adus în ultimii ani cunoştinţe ştiinţifice care fac din cumpărătorul de sărbători o victimă sigură. Culoarea roşie, culoarea dominantă a sărbătorilor, conotează veselie, pasiune, forţă şi optimisme, dorinţă şi, fiind o culoare caldă, stimulează cumpărăturile neprogramate. Combinaţia cu o muzică liniştită, cum sunt colindele, este distrugătoare pentru mecanismele de apărare împotriva cumpărăturilor de care nu avem nevoie. Luminile, muzica, culorile şi mirosul de brad, produs de odorizante, creează stimulări senzoriale care afectează cogniţiile şi comportamentele de consum, mai ales că totul se face sub iluzia darului, a cadoului şi gratuităţii - cele mai dragi cuvinte celor care se ocupă de publicitate.

Imaginaţia publicitarilor este fără margini aşa încât bătrânul Moş Crăciun trebuie exploatat şi erotic, lucru greu datorită originii creştine. Pentru că oricum culoarea roşie este cel mai puternic stimulator erotic, iar bătrâneţea moşului era greu să stimuleze imaginarul sexual al cumpărătoarelor, au fost inventate crăciuniţele, în general foarte dezbrăcate şi păstrând însemne minime: culori, căciuliţa - care oricum nu ascunde nimic, blăniţe pufoase şi alte instrumentare din arsenalul erotic.

Biserica a încercat de mai multe ori să se revolte împotriva mercantilizării acestei sărbători, dar fără nici o putere. Coca-Cola este mult mai tare decât biserica. În Franţa, biserica catolică a stigmatizat în 1951 păgânizarea semnificaţiei naşterii Domnului, dar nu a obţinut rezultate şi a renunţat.

Un mare antropolog cum este Lévi-Strauss spunea că este vorba de un rit de trecere care

arată bunăvoința autorității patriarhale și nevoia de ascultare pentru tineri, cadoul fiind un fel de mediator universal între generații. Dincolo de această semnificație sociologică, trădând poate o nevoie ascunsă de a ritualiza legătura dintre generații, fenomenul comunicațional și comercial care este Moș Crăciun este un caz clasic de manipulare. Poate că nu are rost să le spunem copiilor că Moș Crăciun nu există decât în imaginația lor, dar măcar să nu-i lăsăm pe unii exaltați care vând diferite produse să-și bată joc buna noastră credință. Moș Crăciun nu este slujbașul Domnului, el este angajat în industria uriașei uzine de creat vise.

P.S. Deschid un ziar și citesc, în data de 21 decembrie 2006: *„Moș Crăciun există!* Drama celor două fetițe care locuiesc împreună cu mama lor în cimitirul comunei Roșu l-a impresionat profund pe Gigi Becali. El a citit reportajul apărut în cotidianul Libertatea zilele trecute și a hotărât să le ajute financiar, dar și să le dăruiască o locuință decentă". Deschid pe TVR 1 și pe ecran era un Moș Crăciun și vreo zece îngeri. Vedeți ce mecanism de manipulare simplu: ei inventează moșul, iar noi venim cu îngerii. Nimeni nu ne poate manipula decât dacă îl ajutăm serios noi înșine.

decembrie 2006

O BOALĂ A DEMOCRAȚIEI ROMÂNEȘTI: SECTARISMUL POLITIC

Democrația noastră cunoaște un virus letal: sectarismul politic. Sectarismul social democrat, liberal sau pedist este o închidere în proiecte destul de vag definite. Sectarismul este lupta cu un dușman închipuit. Dacă un guvern de dreapta face o lege a pensiilor, nu este bună pentru că pensionarii sunt ai stângii. Dacă stânga face o măsură de liberalizare, ea nu este bună fiindcă era de drept a liberalilor.

După logica sectară, numai agenții portocalii sunt luptători împotriva corupției, au câștigat brevet pentru 1000 de ani, restul sunt baroni de stânga sau oligarhi liberali. Sectarismul duce la o luptă de uzură politică în care protagoniștii uită de obiectul politicii. Un politicianism vulgar înlocuiește atitudinea realistă față de acțiunea celuilalt, trădarea sau deviaționismul sunt atributele cele mai frecvente, iar coloana a V-a o imagine relevantă. În loc să caute lucrurile ce trebuie făcute (și în politică mereu va fi nevoie de inteligență și imaginație pentru a crește efici-

enţa societăţii şi a reduce sărăcia) mulţi politicieni se justifică în politică doar prin păzirea purităţii doctrinei sau apărarea tradiţiei de stânga sau de dreapta.

Când am propus reforma profundă a PSD, am spus că trebuie să facem ceva pentru a ne apropia de tineri şi de intelectuali, lucru evident pentru toată lumea. Atunci unii pesedişti m-au acuzat de deviaţionism de dreapta. Nostalgicii fesenismului au spus doct că ne părăsim electoratul tradiţional, că este periculos, ca o să devenim un partid mic. Ce raţionament făceau aceşti profeţi orientaţi spre trecut? Vroiau să spună că tinerii sunt de dreapta sau intelectualii nu trebuie deranjaţi pentru că şi ei sunt de dreapta. Ori, mai grav, raţionamentul lor era că se supără bunicii dacă îi chemăm şi pe nepoţii lor la vot cu noi. Credeau că nu ne mai votează ţăranii dacă avem un mesaj şi pentru profesori?

Sectarismul liberal dinamitează în aceste zile ultimul partid istoric, PNL. Sectarismul a lovit mai întâi conducerea actuală, legitimată prin Congres. Confruntaţi cu o contestări generate de interese de control al puterii sau incitări din Dealul Cotrocenilor, echipierii lui Tăriceanu i-au exclus pe contestatari. Analiştii au început să spună că un partid democratic are în chiar definiţia sa dreptul membrilor de a dezbate public şi

în interior strategia conducerii şi politicile promovate de partid, inclusiv prin critică. Şi nu conducerea stabileşte ce se poate dezbate şi până unde. Evident că nu este departe de adevăr o asemenea constatare generală. Dar culmea este că platformiştii argumentează demagogic tocmai prin maxime sectariste: întinarea idealurilor liberale, pierderea identităţii, trădarea liberalismului. Este uşor de criticat, dar aproape absurd să spui că Tăriceanu nu este liberal convins. Mai ales că toată acţiunea lui de guvernare este una tipic liberală.

Sectarismul este o minciună politică a celor care se vor să se menţină sau să câştige puterea fără a avea un proiect politic de dezvoltare a societăţii. Atunci când te confrunţi cu complexitatea dezvoltării comunitare, când vrei să faci o politică orientată spre creşterea calităţii vieţii sau a solidarităţii şi justiţiei sociale, observi că ideologiile sectare nu au nici o relevanţă. Suferinţa umană şi mizeria nu au culoare politică, aşa cum săracii nu sunt ai stângii şi nici bogaţii nu sunt proprietatea dreptei.

noiembrie 2006

RO-MANELIA

Am cercetat, alături de studenții mei, manelele românești prin analiză de conținut și printr-o metodă structuralistă, aproape științifică atunci când era un fenomen relativ nou. Am pornit de la o indignare culturalistă și am încheiat prin a înțelege mai bine expresia manelistică și, dincolo de colecția de texte cu care am rămas, poate m-am ales și cu o oarecare simpatie. Ascult de multe ori cu o mare curiozitate manele noi, avându-l ca maestru de ceremonii pe șoferul care m-a dus prin țară în câteva mii de ore de călătorie. Urmăresc clipurile penibile și expresiile kitsch ca un film documentar. Îmi place să mă uit și să ascult câteodată aceste lucruri pentru că am sentimentul că sunt la o întâlnire cu viața cea adevărată. Și, mai ales, cu destinul poporului român. Când maneliștii au cântat la nunți simandicoase la Intercontinentalul din București, am fost martor la ridicarea celor mai prețioase trupuri și înlănțuirea lor într-un fel de sârbă transculturală și surprinzător de unitară, dincolo de diplome ori lipsa lor. Femeile sar repede să dea din fund după ritmurile desprinse

parcă din visurile noastre despre o mie și una de nopți.

Surpriza pe care am avut-o ca cercetători, după analiza a sute de texte de manele, comparate cu cele de muzică hip-hop sau pop, a fost faptul că nu era nici o diferență între temele și cuvintele cheie din cântece, diferite ca și gen dar și evaluare estetică. Până la urmă, indiferent de genul muzical sau de cultură, statistic vedem că în cântece se vorbește despre iubire, bani, noroc, trădare, familie, prietenie, viața printre străini.

Manelele sunt însă mult mai aproape de psihologia poporului român prin atitudine și mesaj. Ele sunt o expresie destul de simplă și directă a vieții. Parcă minciuna artistică a disimulării este mai puțin prezentă, manelistul nu este încorsetat de reguli, nu se sperie de critica muzicală din reviste și nici de publicul de la balconul operei. El are ca principală regulă să nimerească o coardă sensibilă care declanșează deschiderea baierelor pungii. De multe ori se versifică la comandă pentru crâșmarul care are două fete sau pentru cel mai barosan cămătar ori despre farmecele iubitei unuia cu dare de mână. Versurile sunt „scrise" de agramați și sunt gustate și de către cei cu o brumă de școală pentru că școala nu mai este o miză pentru tineri pentru că ea nu a reușit să se impună ca instanță

de legitimare socială. Şi nu e vina maneliştilor de astăzi, ci a profesorilor şi politicienilor, deopotrivă.

Ele sunt o expresie a fatalismului şi apartenenţei noastre la spaţiul balcanic oriental. Să nu se supere analiştii noştri cu papion, dar în afara Transilvaniei şi Banatului, restul ţării noastre are toate caracteristicile acestea şi de aceea, odată cu unirea şi apoi cu anii de comunism, am câştigat o splendidă sinteză, astfel că manelele sunt ascultate cu bucurie din Maramureşul care a inventat „săracă inima mea", până în Moldova Doinei lui Eminescu sau Oltenia magicului cântec „Mă dusei să trec la Olt". Mercantilizarea vieţii după Revoluţie nu este invenţia maneliştilor, este capitalismul care câştigă teren pe zi ce trece şi care aduce banul în centrul tuturor viselor de noapte sau zi ale românilor. Am fost mereu un teritoriu al năvălirilor şi dezordinii unde a trăi clipa de fericire, a fura de la viaţă şi de la semeni, devine o filosofie de supravieţuire în condiţii grele. Trădarea a constituit de peste 10 secole cea mai importantă formă de schimbare politică, dar şi forma de supravieţuire statală. Când un domnitor devenea foarte puternic, era trădat de boieri, se plătea tributul şi asupra ţării noastre veneau doar pericole superficiale. Individualismul este principala noastră caracteristică, la fel şi lipsa de încredere în celălalt – sunt primele caracteristici sociologice pe care le descoperă orice studiu psihosociologic despre identitatea noastră.

Lipsa unei civilizaţii stabilizate în comunităţi puternice a făcut ca să nu avem o civilizaţie a organizării muncii, ca la saşi sau şvabi, de exemplu. Atunci de ce ne miră că nu se vorbeşte despre muncă în versurile manelelor şi doar despre diferite forme de şmen şi şmecherie. Sociologii au găsit că peste 50 la sută din români spun că lucrează de nevoie şi aproape două treimi s-ar lăsa de muncit dacă ar câştiga o sumă mare la loto. Nu am inventat noi atâtea zicale înţelepte împotriva muncii: „munca este pentru tractoare sau chinezi" sau „orice activitate este plăcută dacă nu degenerează în muncă"? Şi putem găsi alte sute de caracteristici ale manelelor care ne îndeamnă la o analiză lucidă privind rădăcina socială solidă a gustului pentru manele. Nu trageţi în manelişti căci ei au apărut doar ca o expresie a libertăţii şi eliberării. E o întâlnire cu România profundă, domnilor filosofi prezidenţiali.

Manelismul are însă o expresie sugestivă în politică. Manelismul politic nu este doar o expresie figurată, cum credeam chiar eu însumi acum vreo trei ani când scriam despre asta, ci

este un fel de specific național pentru politica noastră. Manelismul înseamnă abordarea politicii după impulsurile și emoțiile noastre de moment. Umorile președintelui sau oamenilor importanți devin pasiuni naționale și obiceiuri larg imitate. Cei care sunt puternicii zilei devin zei, prosternarea în fața lor este ca și în fața celui care dă cu pumnul cel mai bine în Cartierul Ferentari. Migrația politică spre putere nu este diferită de supunerea la autoritate și fărădelege din cartierele noastre. Ca și între ascultătorii de manele, se amestecă și în politică borfașii cu domnii, curvele cu doamnele fine și preoții cu tâlharii. Cei care ajung la putere înhață tot, cer taxe de protecție, iau dijme de peste tot. Și totul se petrece cu mare viteză și hămeseală pentru că, vorba manelelor, nu știi cât ține norocul ăsta.

În politică toți sunt dușmani, iar exhibarea averii devine principala formă de legitimare. Și în politică, la fel ca în lumea manelelor, singura muncă despre care se vorbește este apariția în public, pe ecrane sau la chefuri „să moară dușmanii". Nici în politica românească nimeni nu se interesează de viața celor amărâți, baștanii fiind principalii beneficiari. Dacă în manele dușmanii stau mereu aproape să-ți fure iubita sau locul în ierarhie, în ograda politicii coalițiile durează puțin și se destramă când se ivește ciolanul. Și în

politica românească femeia este personaj central, „dansează pe masă" - cum bine zice manelistul. Despre mașini ce să mai spunem, până și ministrul cu școlile și-a tras o bengoasă de 60.000 de euro. Tânguirile „o, viața meeea" se aud cotidian în politică, nimic nu se poate schimba, suntem condamnați să așteptăm o minune, pe americani, pe ruși sau pe nemți.

Sediul vieții din manele este crâșma sau restaurantul; cel al politicii noastre parcă este tot mai frecvent un fel de *goldenblitz*-ism ce se extinde în teritoriu. Și politica este pentru cei mai mulți o activitate de scos bani, ca și toate poveștile din manele. În manele, părinții au ca principală activitate să-și aranjeze copiii, în politică, odraslele de politicieni sunt o preocupare la fel de importantă. Și așa mai departe... scriind despre manele și politică, descriem România. Ro-manelia?

februarie 2007

DULCEA ALUNECARE SPRE SCLAVIE

Şi în democraţie este simplu să te transformi în sclav. Se poate întâmpla lin, fără măcar să-ţi dai seama. În timp ce ai senzaţia că eşti cum nu se poate mai liber.

În democraţiile noastre, drumul spre sclavie nu este plin de suferinţă. Nu te leagă nimeni la stâlpii infamiei şi nici nu te pune cu nasul în fum de ardei iute. Ba, din contră. Drumul spre sclavie poate să fie o alunecare uşoară, fără să simţi ceva special. Câteva semne există şi le poţi observa dacă eşti atent. Prima dată poate observi că părerea ta nu seamănă cu cea a multora dintre semenii tăi. Vezi că este evident şi chiar raţional ceea ce crezi tu, dar ceilalţi parcă sunt orbi la argumentele tale. Nu-i nimic, îţi spui, oamenii sunt proşti, nu înţeleg. Te uiţi la televizor, dar acolo analiştii care critică puterea politică sunt tot mai rari. Sunt contraţi de telefoane în direct sau pe forumuri de ziare sunt apostrofaţi dur de o serie de forumişti cu experienţă. Li se spune „bolşevici, comunişti, fascişti". Nu ştii ce

să crezi, dar ideea ta îţi este încă vie în minte. Unul dintre prietenii tăi este scos de la un show de televiziune pentru că l-a criticat pe unul dintre politicienii puterii. Este înlocuit de analişti cu papioane fine care vorbesc despre Existenţa cu literă mare, nu despre vulgare vieţi de român. Totul ar fi perfect, spune un filosof de televiziune, dacă nu ar fi opoziţia asta care stresează din când în când puterea cu întrebări în Parlament sau cu cereri de demitere sau revocare. Conducerea înţeleaptă nu este lăsată să reflecteze şi să planifice de către două trei voci neprelucrate din popor. Aproape că te aştepţi să auzi că opoziţiei ar trebui să-i confiscăm corzile vocale.

Vezi cu ochii tăi lucruri despre care ţi se spune că au fost doar o iluzie nefericită. Oricum, vin oameni plătiţi să măsoare cum scazi tu în sondaje chiar şi atunci când dormi. Totul este să accepţi că eşti mic, insignifiant, un gândac uşor de strivit sub talpa grea a democraţiei îndelung aşteptate. Şi că nu există nici o cale pentru a se valida social părerea ta. Te poţi trezi că nevasta ta este ameninţată discret de directorul instituţiei unde lucrează. O mână de oameni gălăgioşi, pentru că gargara este singura lor şansă, îi conving pe unii să-şi dea demisia ca să scape de tracasare. Televiziunile încep să aibă stăpâni tot mai clari, iar ziarele nu mai rămân pe mâna jur-

naliştilor. Informarea publică este, nu-i aşa, o chestiune prea serioasă pentru a putea fi lăsată pe mâna jurnaliştilor. Da, jurnaliştii sunt periculoase sociale, pot şantaja, se pot asocia în scop infracţional şi ar putea chiar să o ia razna, să vrea într-o zi să strige despre goliciunea regelui. Bărbaţii aceia puternici de la putere se împart în două găşti şi se joacă de-a oligarhiile, se bat cu săbii ninja în sala tronului. Tu, spectator de televizor, trebuie neapărat să-ţi ţii gura, altfel o să scazi în sondaje. Trădarea devine pe zi ce trece o acuzaţie tot mai frecventă, miniştrii sunt acuzaţi de acest lucru, iar aleşii din Parlament sunt zilnic arătaţi ca nişte tembeli adormiţi. Faţă de marile probleme de trădare ale ţării micile tale nedreptăţi sau probleme îţi vor părea tot mai ridicole. Nimeni nu vorbeşte despre săraci sau despre bolnavi. Nici bătrânii sau handicapaţii nu mai au dreptul la vizibilitate. Salariile nu se pot mări, pensiile nu pot creşte. Doar averile celor din top 300 se pot dubla de la an la an. Procurorii pot asculta pe oricine 30 de zile, fără mandat, şi se argumentează că aşa este bine. Nu putem schimba nimic, ţi se spune, şi frica începe să îi cuprindă pe cei mai mulţi. Peste toate, Marele Bărbat devine singura soluţie.

Frica începe să „crească ca o buruiană", cum scria Havel despre societatea de dinainte de

1989. Începi să recunoşti frica, era un sentiment pe care l-ai trăit mai demult. Bună şi frica, poţi să te consolezi, este şi ea o certitudine! Apoi faci tot mai multe concesii, lucruri şi nuanţe la care ţineai devin mai puţin importante. Te uiţi tot mai des la televizor şi televizorul are oameni plătiţi să-ţi spună totul. Lumea ta este tot mai interpretată de alţii. Te simţi încolţit, începi să taci tot mai mult. În loc să te revolţi, te gândeşti tot mai des să emigrezi.

Intelectualii - sau cei care au orgoliul să se numească aşa, fac liste de susţinere pentru cei mai puternici oameni în stat. Ei îi taxează pe cei slabi ca fiind o ameninţare pentru democraţie. Nu mai ştii ce să crezi, eşti debusolat.

Vorbeşti tot mai puţin despre politică, fotbalul devine un subiect serios, ca şi buletinul de sport de la televizor, tot mai lung şi fără faze de gol. Un meci vorbit despre care nici măcar nu ştii dacă a avut loc. Nimeni nu mai vorbeşte despre viitor. Parcă trăieşti în trecut, căci doar trecutul nu se poate schimba. Viaţa ta se transformă în spectacolul vieţii tale. Devii spectator la propria ta viaţă.

februarie 2007

FABULĂ POLITICĂ SAU TEMPLUL INVADAT DE MAIMUȚE

Gradul de subdezvoltare a unui sistem politic este vizibil și din modalitatea în care media este analizată și reprezentată politic de către analiști sau chiar de către subiecții ei, politicienii. Societățile democratice mai dezvoltate nu vorbesc toată ziua despre politică. Acolo politicul are locul lui, la concurență cu socialul, cultura, sportul și diferitele forme de divertisment. Politicienii apar la televizor mai mult în campaniile electorale sau atunci când sunt evenimente deosebite sau crize. Politicienii nu sunt cei mai interesanți oameni și nimeni nu se chinuie să-i ducă toată ziua la televiziune. Nici parlamentul nu este un uriaș studio de televiziune, ca la noi. În general, societatea recunoaște rolul politicii, peste tot politicienii nu sunt cei mai iubiți, dar nimeni nu cheltuie atâta energie pentru a-i înjura. De fapt, sunt miniștri care nici măcar nu merită energia unei moțiuni de cenzură sau convocarea unei ședințe a parlamentului. O simplă înjurătură ar ajunge sau chiar un gest de lehami-

te. Germania sau Franța sunt țări care nu își permit televiziuni care să urmărească pas cu pas pe toți parlamentarii și să transmită în direct toate conferințele de presă ale partidelor, indiferent de mărimea lor. Cred că în România se produce un experiment politic, voit sau nu, prin supraexpunerea politicienilor și politicii. De dimineața până seara politicienii stau pe ecrane; nici nu mai există emisiuni cu atributul „politică", pentru că aproape nu există emisiune fără politică. Realitatea TV, Antena 3, Național TV, OTV, B1, chiar și TVR sunt posturi de televiziune care mediatizează consistent orice mișcare a politicienilor. Evident că nu este nimic rău în asta, se face chiar o importantă economie, deoarece producția de divertisment costă mult, iar circul și umorul involuntar al multor politicieni este gratis. Cele mai multe dintre faptele mediatizate nu sunt lucruri importante, sunt cotidianități fără nici o relevanță socială sau politică. Este un fel de mediatizare a conflictului permanent (normal pentru politică, până la un punct), un fel de reflectare a golului imens de idei, personalități sau inteligență. Este greu de înțeles această funcționare a televiziunilor, cum pot să se finanțeze cu asemenea orientare față de piață, mai ales că studiile arată că publicul nu este interesat de politicieni și de politică. Poate

la asta se referea Preşedintele României când vorbea despre grupurile economice care investesc în media pentru a influenţa politica românească. Ce-i drept, putem acuza mogulii din presă, este o temă banală în sociologia presei sau politologie, dar este cinstit să spunem că este greu să manipulezi prin selecţii de invitaţi sau prezenţă media, o societate atât de bombardată de puncte de vedere, inclusiv ale opoziţiei, evident şi ale preşedintelui-însuşi. Acest fenomen curios de adaptare mediatică la o piaţă inexistentă are o faţetă ultrademocratică: opoziţia politică are ocazii nesperate şi nemaiîntâlnite de a exprima în fiecare moment un punct de vedere. În condiţiile acestea, este destul de greu să manipulezi o societate informată, dar acesta este subiectul pe care vreau să-l comentez.

Aş vrea să observăm că acest spectacol politic care se desfăşoară ca o telenovelă în faţa noastră, primeşte din cauza lipsei de analiză, de montaj, cenzură şi selecţie inteligentă a faptelor, atributul unui spectacol vulgar, comun, inutil sau chiar subcultural. Ceea ce se poate arăta la televizor este mai ales un fel de fabulă politică. O fabulă în care în loc să apară politici publice, aspecte sociale, instituţii şi produsele deciziei lor, mecanisme de coordonare sau de control, planificare socială sau negocieri politice, rezol-

vare de conflicte sau alte componente ce constituie viaţa politică de la guvern, parlament sau consiliu judeţean, apar nişte metafore antropomorfizate care acţionează caricatural. Aşa cum noi am pus pe seama animalelor tot felul de defecte şi le punem să joace în nişte roluri nefireşti, tot aşa şi politica este schematizată ca fiind exclusiv rodul unor pasiuni, defecte sau motivaţii de-o umanitate vulgară. Şi, culmea, parcă din ce în ce mai mult politică este tot mai hormonală, instinctuală, emoţională. Parcă doar voinţele oamenilor dictează lucrurile, nu sunt determinări şi reguli economice sau constituţionale. Instituţiile politice par doar acoperişuri pentru ca să nu cadă ploile peste politicienii de acolo.

Noi, politicienii, suntem primii care ne raportăm la politică doar sub raport uman, fără să ne debarasăm de primitivismul de a vorbi despre treburile ţării doar ca reflex al voinţelor celor care sunt vremelnici pe funcţii. Metafora scenică, teatrală după care este reflectată politica în democraţiile normale, este mai aproape de esenţa politicii. Actorul politic interpretează roluri definite (de constituţie, de reguli sau regulamente) şi are doar o mică marjă de libertate. Partitura politică de stânga sau de dreapta poate să aducă diferenţe, în nici un caz nu personalitatea politicianului este determinantă pentru configurarea politicii.

La noi însă am crezut şi credem în oameni providenţiali, fără de care nu se poate, fiecare partid eliminând ipoteza pensionării din politică. Inventăm funcţii de preşedinţi de onoare sau posturi de parlamentar pe viaţă sau îi lăsăm pe lideri să decidă lucruri importante doar prin exerciţiul gândirii lor providenţiale. Nepotismul şi nevestismul sunt fenomene profund umane, le acceptăm cu nonşalanţă ca un tribut normal ce-l dăm cezarului. Nu este media vinovată pentru că ne arată o politică neinstituţionalizată, emoţională. Noi înşine facem o politică hormonală, în care nu sunt reguli, nici principii, nici valori. Hormonii sunt de cele mai multe ori declanşatorii actelor politice fundamentale.

Preşedintele a hotărât să fie mai jucător, ce-i drept nu avea cum să accepte rolul de statuie pe care i-l pregătiseră cei pe care i-a propulsat la putere. Acum politica merge pe liniile de forţă ale faptului că Băsescu şi Tăriceanu nu se mai suportă, Tăriceanu fiind un Bruthus nerecunoscător. Afacerile comune ale unor politicieni se transformă în alianţe politice cu siglă electorală, sexualitatea unor lideri produce motive de certuri şi despărţiri definitive de proiecte politice. Consilierii sunt decorativi, sunt păstraţi doar pe bază de loialitate, specialiştii adevăraţi intră repede în conflict cu cei care nu acceptă sa fie contraziși sau nu pot primi evaluări sau prognoze negative. Omenesc, prea omenesc, este şi comportamentul societăţii civile, cea care are prieteni şi duşmani stabiliţi în copilăria politicii româneşti. Au dreptate doar prietenii, ceilalţi nu vor ajunge să aibă dreptate nici din întâmplare! Nimeni nu se gândeşte la argumentele adversarului, ele sunt automat interpretate ca fiind lucruri false, efecte ale adversităţii politice.

Politica hormonală nu poate produce rezultate intelectuale sau genera schimbarea României. Ce vedem zilnic la televizor este o fabulă sinistră la care publicul se uită ca la un meci de fotbal ciudat în care regulile se schimbă din minut in minut, jucătorii trec de la o echipă la alta, arbitrii dau goluri, se joacă la mai multe porţi, se fac blaturi, tabelele de marcaj arată nişte scoruri ce nu au legătură cu realitatea din teren. Ce-i drept şi publicul aplaudă jucătorii mai mult pentru defectele lor. Totul este uman, uşor de înţeles doar de noi, balcanici de la porţile Orientului. Iar politica fără instituţii şi reguli, principii sau valori care să consolideze roluri şi rosturi, guvernată doar de emoţii şi hormoni, pare un templu budist părăsit, invadat de maimuţe.

martie 2007

FINAL PREVIZIBIL (ÎNTR-O ZI TOŢI SE VOR PRINDE)

Într-o zi, tot o să se prindă că nu eşti unul de-al lor. O să afle că nu poţi urî cu destulă putere şi nici nu ai reuşit să ucizi prizonierii care ţi-au fost lăsaţi pe mână după una din bătăliile câştigate. După atâta timp vor afla că nu eşti ucigaşul cu sânge rece despre care au crezut că poate fi tocmit fără bani, doar pentru ca i-ar plăcea să ucidă. O să caute în biografia adolescenţei tale şi dacă vor găsi carneţelele cu versuri din ciclul *Aşteptând în tranşeele singurătăţii,* vor concluziona că ai fost infiltrat şi vor da foc saltelei cu iarbă de mare pe care ai dormit până să dispari într-o noapte fără de lună.

Sigur se vor cruci dacă o să-ţi deschidă raniţa şi vor găsi acolo *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare,* în loc de *Principele* lui Machiavelli sau „Noduri şi semne" în locul *Artei războiului* a bătrânului Sun Tze. Vor pricepe că nu e în regulă ceva când vor vedea că ai scris o scrisoare, neexpediată, celor care fac cu mâna călătorilor care trec cu acceleratul prin sate şi că ai

un caiet cu adresele tuturor copiilor din orfelinate, care au scris lui Moş Crăciun în Laponia şi el, evident, nu le-a răspuns, fiind doar un *promotion* pentru Coca Cola. N-o să treacă mult timp până ce vor fi informaţi că noaptea tragi storurile şi te uiţi la emisiunile cu Octavian Paler şi, în loc să-l înfierezi a doua zi în conferinţe de presă, tu reciteşti la ceai pasaje din *Caminante* sau din stoicul Marcus Aurelius. Oricum cineva a scris în dosarul tău că atunci când Premierul te-a trimis în Mexic, ai rătăcit pe străzile oraşelor vechi, în căutarea morţii ca spectacol, după cum ai citit în Paler sau Carlos Fuentes.

Într-o zi vor afla că nu-l urăşti pe bătrânul războinic cu armura roşie, doar că nu mai suporţi visele destrăbălate ale curtenilor care vând la talcioc bucăţi din coroană, sceptru şi din tronul lui. O să-ţi pierzi şi admiraţia plăpândă a celor slabi dacă o să afle că nici măcar nu doreşti tronul putrezit de pişat şi de sângele celor care au fost decapitaţi şi că vrei doar să vinzi ţiganilor zlătari coroana şi sceptrul pentru a cumpăra bilete de avion textilistelor care vor să vadă cascada Niagara la vară.

Până la urmă, tot vor afla că, noaptea, îţi îmbraci blugii şi cămăşile înflorate şi te amesteci cu sudorii şi vânzătoarele de la supermarket urcaţi pe funiile iluziei până la cer, iar dimineaţa

vă dați jos mahmuri cu frica de a nu întârzia vreodată prea mult, pentru a fi declarați dezertori. Într-o zi tot o să afle că tu nu o violezi pe adolescenta minoră pe care ți-o aduc băieții la hotel, ci stai cu ea de vorbă până dimineața, o înveți să scrie cuvântul *acasă* ori faci cu ea psihoterapie pentru a putea să-și amintească soarele sau o imagine cu lumina din copilăria ei tristă.

Nu se poate să nu se afle că tu chiar crezi în poveștile despre fericire pe care le spui oamenilor, bizonilor cum spun ei, și că te-ai îmbătat odată în bufetul comunal din Runcu Salvei și ai spus că niciodată nu va muri visul oamenilor de a recâștiga libertatea pe care o pierd frecvent, de câte ori votează.

O să afle că ai declarat într-o zi că, deși suntem în economia de piață, este normal ca Dumnezeu să fie accesibil tuturor, în mod egal, fără taxe sau accize. Ai spus că nu ești de acord că Dumnezeu trebuie să presteze servicii, iar întreprinderea dumnezeirii să fie privatizată. Cum să nu vrei un Dumnezeu doar al tău, imbecilule? îți vor spune scrâșnind din dinți, tu nu citești programul de guvernare în care scrie clar că noi construim, acum, capitalismul.

Când o să afle că ai jurat, să-i împuști pe toți, dacă prietenul tău se va prăpădi, îndurerat că Enkidu era rănit și nu știai cum să-l deosebești pe

cel care trăsese pe la spate din crâșma aceea de ticăloși, o să te urască cu toții, la ordinul dat de vreun șef mai mare. Nu au cum să te ierte pentru că ai introdus fraudulos în unitate prietenia, ei n-o să înțeleagă că ți-ai dorit din copilărie să ai un frate mai mare și ai fost fericit că l-ai descoperit după 30 de ani. O să te acuze de trădare pentru că nu ai respectat ordinul și ai înlocuit sentimentul de jucărie al prieteniei, primit la încorporare, cu unul adevărat, prejudiciind prin aceasta rezerva de sentimente dedicate exclusiv Marelui Șef. O să te urască într-o zi pentru că nu ai văzut hainele cele noi ale împăratului și le-ai stricat și lor splendida, neasemuit de dulcea unanimitate care-i făcea să se creadă invincibili. Vor crede că sigur cineva te-a pus să le strici liniștea, să uneltești împotriva poporului și patriei scumpe.

O să afle toți că ai spus în public că mica ta țară s-a sinucis, dar poporul trăiește, umple încă străzile, dintr-o inerție care este mai puternică chiar decât moartea. Se vor revolta și vor porni cu o poteră formată din voluntari să te ucidă când vor găsi scris în jurnalul tău că ai visat că Dumnezeul naiv al politicii a început se intereseze de electoratul din satele ce se topesc și intră în fiecare zi în pământ ori din orașele tot mai mohorâte, unde doar manelele triste, urlate din iarmaroace mai trimit mesaje spre cer.

Când o să se prindă că eşti capabil să îţi iroseşti energia în exerciţii de admiraţie, o să înceapă să te bănuiască de trădări şi mai mari. Nu o să te ierte dacă vor afla că eşti convins că indiferenţa ucide şi că patriotismul nu sălăşluieşte în vorbe. Vor face spume atunci când vor afla că ai scris pe un perete de pe strada principală: recunosc, noi l-am ucis pe Domnul Lăzărescu. O să fii considerat trădător dacă vei declara că în politică există colecţionari de oameni, nu doar pasionaţi de tablouri sau numismatică. Sigur se vor prinde că nu eşti unul de-al lor când vor vedea că, deşi ai acceptat cele douăsprezece munci ale lui Hercule, la grajdurile maharadjahului, nu accepţi să fii marcat cu fierul roşu pe omoplat, cu toate că ţi s-a făcut marea onoare de a fi marcat cu iniţialele marelui stăpân. O să se prindă că ai minţit atunci când ai povestit despre înfrângerile tale, cu imaginaţia şi supunerea celui care şi-a pierdut dorinţa de fi liber.

O să afle că nu eşti unul de-al lor când o deschizi porţile lagărului, invitându-i pe cei dinăuntru să iasă, dar ei nu vor avea curajul şi apoi te vor urî tot pe tine pentru că nu au recunoscut chipul libertăţii, iar cămaşa sclaviei le era deja intrată în piele. Vei mai suferi apoi ori de câte ori le vei spune bolnavilor numele bolii şi nu va veni nimeni să te viziteze la arest când o

să pătimeşti pentru că ai spus că nu crezi că există cuvinte care duc direct în Paradis.

Vor scobi în biografia ta până o să găsească mărturii despre ziua în care ai dat foc magaziei cu recuzită şi au ars perucile, măştile, hainele aurite şi bidoanele de vopsele şi farduri, iar lumea a rămas câteva zile fără saltimbanci în circul democraţiei.

Te vor condamna în contumacie după ce vor fi aflat că ai spus în faţa tinerilor: învăţaţi să nu vă placă politica. Să n-o iubiţi pentru perversitatea puterii sau a dorinţei de a conduce. Aţi putea avea cele mai mari dezamăgiri pentru că nimeni nu poate păstra iubirea, tinereţea, frumuseţea şi puterea toată viaţa. În locul ei, puneţi iubirea de oameni. Ea sporeşte cu fiecare zi, indiferent de vârstă şi este ca o lumină care adună în jurul ei fluturii singurătăţilor noastre. Într-o zi, se vor prinde că nu eşti tocmai unul de-al lor şi vor dori să te coboare în prima staţie de cale ferată, fără merinde şi fără bidonul cu apă. Dar va fi prea târziu... Lumea va fi citit deja biletelele tale aruncate peste tot, şi în tabăra duşmanilor, şi în tabăra noastră şi deja recită în cor, bătând tot mai tare în porţile de fier ale închisorii pe care înainte o credeau viaţă, iar corul lor se aude deja tot mai ameninţător, ca un tunet:

- La ce foloseşte libertatea de gândire dacă ne mor copiii în maternităţi?

- Ce să facă analfabeţii cu libertatea presei?

- Ce să facă pensionarii din agricultură cu dreptul la liberă circulaţie?

- Dar flămânzii cu dreptul de vot?

Vor căuta biletul tău de adio şi nu vor găsi scrisoarea doar că din buzunarul de la piept al cămăşii tale înflorate va zbura un cuvânt verde, ca un fluture tropical, ce va începe să dea din aripi peste oraşul obosit şi prăfuit. Şi pe unde va zbura cuvântul-fluture arborii vor înverzi iar trandafirii roşii se vor deschide. Oamenii se vor privi în ochi şi, după mult timp, se vor vedea din nou. Unii se vor îmbrăţişa, alţii vor plânge văzând zidurile. Ce cuvânt era, vor întreba paznicii, cum poate un cuvânt să zboare? Ce arătare semantică înaripată, vor cugeta savanţii... Nu avea aşa ceva la el, l-am percheziţionat de sute de ori, se vor justifica speriaţi gardienii. Ce cuvânt era, ce cuvânt a zburat de-aici, vor întreba şefii. Le va răspunde doar un copil pe care încă nu-l învăţaseră să citească: Este SPERANŢA...

CUPRINS